

Gezinsbeleid en de parlementsverkiezingen van 2024

De verkiezingsprogramma's van de Vlaamse
politieke partijen

Gianni Loosveldt
Kenniscentrum Gezinswetenschappen Odisee Hogeschool

Colofon

Referentie Loosveldt, G. (2024). *Gezinsbeleid en de parlementsverkiezingen van 2024. De verkiezingsprogramma's van de Vlaamse politieke partijen*. Brussel: Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee).

Contact Odisee - Kenniscentrum Gezinswetenschappen
Huart Hamoiriaan 136, 1030 Schaarbeek
02-240 68 40
kcgezinswetenschappen.odisee.be
kcgezinswetenschappen@odisee.be

Inhoud

Colofon	2
Inhoud	3
1. Situering	10
2. (Ontbinding van) partnerrelaties	11
2.1 Partnerrelaties	11
2.2 Scheiding	11
2.2.1. Echtscheiding met onderlinge toestemming.....	11
2.2.2. Preventie van vechtscheidingen	11
2.2.3. Ouderschapsplan	11
2.2.4. Ondersteuning van kinderen van gescheiden ouders	12
2.2.5. Onderhoudsgeld	12
2.2.6. Groeipakket bij scheiding	13
3. Al dan niet krijgen van kinderen	14
3.1 Anticonceptie	14
3.2 Fertiliteitscentra	14
3.3 Zwangerschapsdiscriminatie	14
3.4 Zwangerschapsverlies	15
3.5 Zwangerschapsafbreking.....	15
3.6 Draagmoederschap	16
3.7 Bescherming in utero	18
3.8 Discreet bevallen	19
3.9 Geboortecijfer	19
3.10 Adoptie	20
3.10.1. Algemeen	20
3.10.2. Onderzoek in het herkomstland	20
3.10.3. Adoptiebemiddeling	20
3.10.4. Open adoptie	21
3.10.5. Begeleiding.....	21
3.10.6. Dossier	21
3.10.7. Nazorg	21
3.10.8. Pleegzorg en adoptie	22
3.11 Moederschapsverlof en geboorteverlof	22
4. Afstamming	23
4.1 Algemeen.....	23
4.2 Informatie over afstamming	23

4.3	'Afstammingsvoorlichting'	24
4.4	Vlaams Afstammingscentrum	24
4.5	Onderhoudsplicht	25
5.	Ouderschap, opvoeding en preventieve gezinsondersteuning	26
5.1	Eerste 1.000 Dagen	26
5.2	Ouderschap	26
5.2.1.	Meerouderschap	26
5.2.2.	Ouderschapsverlof	27
5.2.3.	'Opvoedersinkomen'	29
5.3	Opvoeding	29
5.3.1.	Digitale wereld en kinderen en jongeren	29
5.3.2.	Thema's gender, seksualiteit, genderstereotypen en 'toestemming' op school	30
5.3.3.	(On)pedagogisch geweld	30
5.4	Preventieve gezinsondersteuning	30
5.4.1.	Algemeen	30
5.4.2.	Gegevensuitwisseling tussen preventieve gezinsondersteuning en hulpverlening	31
5.4.3.	Gezinscoaches	32
5.4.4.	Netwerken	32
6.	Kinderopvang	34
6.1	Opvang van baby's en peuters	34
6.1.1.	Algemeen	34
6.1.2.	Bevoegdheid	34
6.1.3.	Toegankelijkheid	34
6.1.4.	Onthaalouders	37
6.1.5.	Commercieel initiatief	38
6.1.6.	Tewerkstelling	38
6.1.7.	Werkdruk	39
6.1.8.	Subsidiëring	40
6.1.9.	Veiligheid	41
6.1.10.	'Doorgaande lijn'	42
6.2	Buitenschoolse opvang	43
7.	Jeugdhulp	45
7.1	Algemeen	45
7.2	Omgaan met verontrusting	46
7.2.1.	Centra voor leerlingenbegeleiding	46
7.2.2.	Kind in gevaar	46

7.2.3.	Bescherming van álle minderjarigen in een gezin	47
7.2.4.	Diensten Jeugd en Gezin in politiezones	47
7.2.5.	‘Extreme genderongelijkheid binnen gezinnen’	47
7.2.6.	Richtlijnen in het kader van gerechtelijke jeugdhulp	47
7.2.7.	Informatiedeling	48
7.3	Trajectbegeleiding	48
7.4	Pleegzorg en gezinshuizen	48
7.4.1.	‘Eerste te overweging optie bij uithuisplaatsing’	49
7.4.2.	Capaciteit van de pleegzorg en gezinshuizen	49
7.4.3.	Ondersteuning bij pleegzorg.....	49
7.5	‘Gezinsopvang’	49
7.6	Capaciteit.....	50
7.6.1.	Algemeen	50
7.6.2.	Crisishulp.....	50
7.7	Geblokkeerde ontwikkelingstrajecten	50
7.8	Begeleiding van ouders	50
7.9	Ouders, siblings en uithuisplaatsing.....	51
7.10	Jongvolwassenen in de jeugdhulp.....	52
7.11	Subsidiëring	52
7.11.1.	Algemeen	52
7.11.2.	Werkingsmiddelen.....	52
7.12	Uitstroom uit jeugdhulp en voortgezette jeugdhulp	52
7.13	Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen.....	53
7.14	Jeugddelinquentie	53
7.14.1.	Algemeen	53
7.14.2.	Preventie.....	54
7.14.3.	-12-jarigen.....	54
7.14.4.	Responsabilisering van ouders	54
7.14.5.	Vorbereidende rechtspleging.....	54
7.14.6.	Gemeenschapsinstellingen	54
7.14.7.	Begeleiding.....	55
7.14.8.	Forensische kinderpsychiatrie	55
7.14.9.	Terbeschikkingstelling.....	56
7.14.10.	Uithandengeving.....	56
8.	Gezinnen en geestelijke gezondheid	57
8.1	Eenzaamheid	57
8.2	Preventie en vroegdetectie	57

8.3	Perinatale mentale gezondheid	58
8.4	Kinderen van ouders met psychische problemen en/of een verslaving.....	59
8.5	Hulpverlening	59
8.5.1.	Capaciteit	59
8.5.2.	Integratie.....	62
8.5.3.	Kostprijs	62
9.	Gezinnen en migratie	64
9.1	Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen	64
9.2	Terugkeer van gezinnen	64
9.3	Gastopvang.....	65
9.4	Gezinshereniging	65
9.4.1.	Algemeen	65
9.4.2.	Voorwaarden	66
9.5	Schijnrelaties en -erkenningen.....	68
10.	Onderwijs	69
10.1	Leerplicht en leerrecht	69
10.1.1.	Leerplicht	69
10.1.2.	Leerrecht.....	70
10.2	Schoolkeuze.....	70
10.3	Buitengewoon en inclusief onderwijs	71
10.4	Vrije tijd en school.....	72
10.5	Mentaal welzijn	72
10.6	Seksuele en relationele opvoeding	72
10.7	Deconnectie buiten de schooluren	73
10.8	Schoolkosten	73
10.9	Centra voor leerlingenbegeleiding.....	74
10.10	Brugfiguren.....	75
10.11	Onderwijs en ouderlijke verantwoordelijkheid.....	75
10.12	Nederlands	76
10.13	Brede school.....	78
10.14	Leerlingenvervoer.....	79
10.15	Studietoelagen	80
11.	'Groeipakket'	81
11.1	Financiering	81
11.2	Verhouding universaliteit/selectiviteit.....	81
11.3	Basisbedragen	82
11.4	Sociale toeslagen.....	82

11.5	Schooltoelagen	82
11.6	Indexering.....	83
11.7	Thuiswonende meerderjarige kinderen.....	84
11.8	Conditionering van gezinsbijslag.....	84
11.9	Uitbetaling.....	85
12.	Fiscaliteit	86
12.1	Algemeen.....	86
12.2	Belastingvrije som	86
12.2.1.	Toeslag voor alleenstaanden	86
12.2.2.	Toeslag per kind.....	86
12.3	Huwelijksquotiënt	87
12.4	Registratierechten	88
12.5	Fiscale aftrek van kinderopvang.....	88
12.6	Fiscale aftrek van dienstencheques	88
12.7	Fiscale aftrek van het lidgeld voor een sportclub	88
12.8	Fiscale aftrek voor het sparen voor kinderen	88
12.9	Fiscaliteit n.a.v. een scheiding.....	89
12.9.1.	De-fiscaliseren van onderhoudsgeld	89
12.9.2.	Verdelen van fiscale voordelen	89
12.9.3.	Verdeelrecht	89
13.	Informele zorg.....	90
13.1	Algemeen.....	90
13.2	Zorgtaken thuis.....	90
13.3	Mantelzorg	90
13.3.1.	Zorgverlof.....	90
13.3.2.	Mantelzorg als gelijkgestelde periode.....	91
13.3.3.	Ondersteuning	91
13.4	Informele zorg in voorzieningen en de buurt	92
13.5	Respijtzorg.....	92
13.6	Zorgvolmacht.....	93
14.	Ondersteuning van mensen met een handicap.....	94
14.1	Wachtlijst.....	94
14.2	Ouderinitiatieven.....	94
14.3	Kinderen en jongeren met een handicap.....	95
14.3.1.	Integrale benadering	95
14.3.2.	Inclusieve kinderopvang	95
14.3.3.	Administratieve procedure.....	95

14.3.4.	Multifunctionele centra en PAB's	96
14.3.5.	Persoonsvolgende financiering voor minderjarigen	96
15.	Singles.....	97
15.1	Algemeen.....	97
15.2	Singlereflex	97
15.3	Singleplan	98
15.4	Vertegenwoordiging bij 'politieke besluitvorming'.....	98
15.5	Alleenstaanden en wonen.....	98
15.6	Alleenstaanden en werk.....	98
16.	Gezinsleven en professioneel werk	100
16.1	Arbeidsomstandigheden	100
16.1.1.	Gezinsvriendelijke bedrijfscultuur	100
16.1.2.	Arbeidsduur en werkregeling	100
16.1.3.	De-connectie	101
16.2	Ondersteuning bij huishoudelijk werk	101
16.2.1.	Dienstencheques	101
16.2.2.	Flexijobs	102
16.3	Huisvrouwen en -mannen	102
16.4	Verlofstelsels	103
17.	Geweld in gezinnen.....	105
17.1	Preventie	105
17.2	Draaiboek	105
17.3	Aangifte van geweld	105
17.4	Risicotaxatie-instrumenten	105
17.5	Mobiel stalkingalarm.....	106
17.6	Veilige Huizen	106
17.7	Informatie-uitwisseling.....	106
17.8	Slachtofferzorg	107
17.9	Daders.....	107
17.9.1.	Daderhulp	107
17.9.2.	Uithuisplaatsing van de dader	107
17.9.3.	Geen enkelband bij veroordeling	108
17.9.4.	Opvolgingskamer intra-familiaal geweld.....	108
17.10	Ouderenmis(be)handeling	108
17.11	DAVO en intra-familiaal geweld	108
18.	Armoede.....	109
18.1	Gegevensdeling	109

18.2	Brugfiguren.....	109
18.3	Leeflooncategorieën.....	109
18.4	Installatiepremie	110
18.5	Schuldenregeling	110
18.6	Schoolmaaltijden.....	110
18.7	Menstruatiearmoede	111
18.8	Handelingskader voor ondersteunen van gezinnen in armoede.....	111
19.	Wonen.....	113
19.1	Nieuwe woonvormen.....	113
19.2	Betaalbaar wonen	114
19.2.1.	Algemeen	114
19.2.2.	Huurpremie en huursubsidie.....	114
19.2.3.	'Huurprijsrem'	115
19.2.4.	Huurprijsindexatie	115
19.2.5.	Huurprijswaarborg.....	115
19.2.6.	Budgethuur	115
19.2.7.	Sociale huisvesting.....	116
19.2.8.	Verwerven van een eigen woning	117
19.2.9.	Wonen in eigen streek.....	118
19.2.10.	Statuut 'samenwonende'.....	119
20.	Justitie	120
20.1	Positie van de minderjarige.....	120
20.2	Procedures in familierecht meer oplossingsgericht.....	120
21.	Pensioenen.....	121
21.1	Pensioensplit	121
21.2	Inkomensgarantie voor ouderen.....	121
21.3	Overlevingspensioen	121
21.4	Minimumpensioen	122
21.5	Gelijkgestelde periodes	122
22.	Overlijden.....	124
22.1	Palliatieve zorg	124
22.2	Euthanasie	124
22.3	Levenseindebeslissingen bij pasgeborenen en oordeelsonbekwame minderjarigen.....	125
22.4	Erfbelasting.....	125

1. Situering

Op zondag 9 juni 2024 vinden parlementsverkiezingen plaats voor het Vlaams Parlement, de Kamer van Volksvertegenwoordigers en het Europees Parlement.

Een aantal thema's in het gezinsbeleid die tijdens de aflopende legislatuur voor controverser zorgden, zullen de verkiezingsstrijd voeden. Denk maar aan de kinderopvang en het Groeipakket.

Vanuit het Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee Hogeschool) analyseren we al jaren het gezinsbeleid. Zo brachten we de afgelopen vier 'een staat van het gezinsbeleid' uit. In dit rapport plaatsen we de verkiezingsprogramma's (Vlaams en federaal) naast elkaar van de zeven Vlaamse politieke partijen ([Open Vld](#), [CD&V](#), [Groen](#), [N-VA](#), [PVDA](#), [Vlaams Belang](#) en [Vooruit](#)) die in de aflopende legislatuur vertegenwoordigd waren in het Vlaams Parlement en de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

De wijze waarop thema's in dit rapport werden geclusterd steunt niet op een raamwerk voor analyse van het gezinsbeleid. We kozen voor een pragmatische aanpak.

De omvang van de programma's is sterk uiteenlopend.

Uit het feit dat een partij niet ingaat op een bepaald thema, kan niet zonder meer worden afgeleid worden dat zij dit niet belangrijk vindt. Vaak is het zo dat thema's door meerdere partijen worden aangesneden. Door een partij als eerste te vermelden, zeggen wij geenszins dat zij hierrond het 'marktleiderschap' heeft. We zorgen er wel voor dat niet steeds dezelfde partij als eerste wordt vermeld.

Het rapport mag helpen om inzicht te krijgen in de verschillende partijstandpunten rond gezinsbeleid, maar bevat geen analyse. Daarvoor verwijzen we naar publicaties rond het gezinsbeleid in de nabije toekomst.

2. (Ontbinding van) partnerrelaties

2.1 Partnerrelaties

CD&V oppert in haar verkiezingsprogramma om het statuut van de wettelijke samenwoning aan te passen met het oog op de verdere bescherming van de partners.

2.2 Scheiding

2.2.1. Echtscheiding met onderlinge toestemming

Scheiden hoeft niet te doen lijden, stelt *Open Vld*. Dit moet kunnen zonder naar de rechtbank te moeten. Als de partners overeenkomen over alle gevolgen van de echtscheiding, is het niet nodig hiervoor nog eens naar de rechtbank te trekken. Ze kunnen zich wel laten bijstaan door een bemiddelaar, een advocaat of een notaris om tot een akkoord te komen. Een notaris kan dat akkoord dan acteren, aldus de partij.

CD&V wil de echtscheiding in onderlinge overeenstemming voor de notaris toelaten, op voorwaarde dat er geen kinderen zijn.

2.2.2. Preventie van vechtscheidingen

Voor *CD&V* moet er sterker worden ingezet op het voorkomen van escalerende conflict bij scheiding, niet in het minst omwille van de impact op kinderen. Dit vraagt om een toegankelijk aanbod aan multidisciplinaire bemiddeling.

2.2.3. Ouderschapsplan

Verantwoordelijk scheiden impliceert voor *CD&V* dat er wordt nagedacht over de gevolgen van de scheiding voor de kinderen. Daarom wil de partij de verplichte opmaak van een ouderschapsplan bij scheiding. Hierin moeten ouders die uiteengaan zoveel als mogelijk afspraken maken over de verdere opvoeding van hun kind.

2.2.4. Ondersteuning van kinderen van gescheiden ouders

Voor kinderen met gescheiden ouders moet er meer ondersteuning zijn, bijvoorbeeld via een buddywerking, stelt *CD&V*.

2.2.5. Onderhoudsgeld

Voor *Vooruit* is de uitbetaling van onderhoudsgeld onvoldoende gewaarborgd. De partij wil daarom de werking van de Dienst voor Alimentatievorderingen verbeteren zodat de aanvraag vlotter verloopt, voorschotten sneller worden toegekend en meer achterstallig onderhoudsgeld wordt ingevorderd. Hiertoe wil de partij aanbevelingen van het Rekenhof uitvoeren. Ook moet er werk gemaakt worden van de automatische toekenning ervan.

CD&V wil onderhoudsuitkeringen uit de fiscaliteit halen (geen aftrekbare uitgave en geen belastbaar inkomen). Het stelsel is niet neutraal ten aanzien van de samenlevingsvorm, stelt de partij.

Het (niet) ontvangen van alimentatiebijdragen speelt een belangrijke rol bij kinderarmoede. Kinderen van gescheiden ouders die hoofdzakelijk bij de moeder wonen, lopen een hoger armoederisico. Dat heeft verschillende oorzaken, maar één ervan is dat 61% van de alleenstaande moeders geen alimentatie ontvangt van de ex-partner.

CD&V wil de taakstelling van de Dienst voor Alimentatievorderingen uitbreiden richting een automatisch en universeel fonds. Dat wil zeggen dat DAVO automatisch tussenkomt voor het innen en invorderen van het alimentatiegeld. Ook wil de partij het op termijn mogelijk maken dat DAVO voorschotten uitkeert voor zowel de kinderen als de ex-partner. Beide sommen hebben een impact op de kinderarmoede, want ook het alimentatiegeld aan de ex-partner wordt vaak gebruikt voor huishoudelijke aankopen.

CD&V voorziet een groeipad met prioriteit voor de voorschotten op alimentatiegeld ten aanzien van de kinderen. Ook wil de partij de mogelijkheid bieden tot een opt-out uit het systeem, voor ex-partners die geen problemen ervaren en beiden akkoord gaan met directe transactie zonder tussenkomst van DAVO. Voor gevallen van intra-familiaal geweld wil *CD&V* dergelijke opt-out onmogelijk maken.

N-VA stelt dat eenoudergezinnen vaak financieel kwetsbaarder zijn en beter moeten ondersteund worden. Daarom wil de partij de wanbetalingen rond onderhoudsgeld aanpakken. Zij wil de slagkracht van de Dienst voor Alimentatievorderingen versterken en maximaal inzetten op het terugvorderen van dat onderhoudsgeld.

2.2.6. Groeipakket bij scheiding

Open Vld stelt onvrede vast over de huidige verdeling van het basisbedrag van het Groeipakket tussen ex-partners. Deze voldoet niet aan de behoeften en wensen van gescheiden ouders en her-samengestelde gezinnen. De partij wil deze consulteren over de uitbetaling van het basisbedrag en de rangorde van kinderen, met als doel de regeling beter af te stemmen op de wensen van de families. Deze aanpak moet leiden tot een eerlijker en meer gewenste verdeling van het Groeipakket, “waardoor het beter aansluit bij de realiteit van moderne gezinsstructuren”.

3. Al dan niet krijgen van kinderen

3.1 Anticonceptie

Anticonceptie moet voor iedereen toegankelijk en betaalbaar zijn, aldus *Vooruit*. De partij wil daarom de leeftijdsgrens schrappen voor de extra tegemoetkoming van anticonceptiemiddelen op voorschrift.

Ook *CD&V* gaat voor betaalbare, betrouwbare en toegankelijke anticonceptie. De partij pleit ervoor om te voorzien in een tegemoetkoming van langdurige anticonceptie voor alle vrouwen (spiraaltje of hormoonhoudende staafje), ongeacht leeftijd of recht op een verhoogde tegemoetkoming. De partij wil dat ook voor mannen anticonceptie betaalbaarder wordt. In eerste instantie kijkt zij daarvoor naar een tegemoetkoming in de prijs van condooms die via de apotheek worden aangekocht.

3.2 Fertiliteitscentra

Vooruit wil onderzoeken op welke manier een maximumprijs kan worden opgelegd voor gameten. Vereisten inzake prijstransparantie zullen worden opgelegd. Zo wil de partij zorgen voor meer uniformiteit en een beter toezicht. Zij wil ook op internationaal vlak ijveren voor eenvormige criteria die een limiet bepalen op het aantal donaties per donor. Zij wil investeren in nazorg en begeleiding voor huidige en toekomstige donorkinderen, maar ook voor donoren en wensouders.

CD&V stelt dat de betaalbaarheid van vruchtbaarheidsbehandelingen moet herbekeken worden zodat mensen die bewust kiezen voor een kind, hiervoor niet financieel worden gestraft.

3.3 Zwangerschapsdiscriminatie

Vooruit en *Vlaams Belang* willen zwangerschapsdiscriminatie op de werkvloer strenger aanpakken. *Vlaams Belang* verwijst hierbij naar rapporten van het Instituut voor de

Gelijkheid tussen Vrouwen en Mannen. De partij vraagt een strengere controle en zwaardere straffen.

3.4 Zwangerschapsverlies

Meerdere partijen (*Vooruit*, *Groen*, *CD&V* en *Vlaams Belang*) hebben in hun programma aandacht voor zwangerschapsverlies.

Vooruit wil zwangerschapsverlies op de maatschappelijke en de wetenschappelijke agenda zetten.

Groen voorziet een rouwverlof bij zwangerschapsverlies.

CD&V wil een beleid dat erkenning geeft aan het rouwproces van ouders van stilgeboren kinderen. Het gaat om de erkenning voor stilgeboren kinderen die ter wereld komen na een zwangerschapsduur tussen 140-179 dagen. Ouders van deze kinderen moeten de mogelijkheid krijgen om de geboorte vast te leggen in een geboorteakte en daarbij een voor- en familienaam toe te kennen. *CD&V* wil steden en gemeenten aanmoedigen om een sterrenregister te openen, ongeacht de zwangerschapsduur. De partij roept op om in elke gemeente sterrenweiden of vlinderbomen te voorzien voor stilgeboren kinderen ongeacht de duur van de zwangerschap.

CD&V wil rouw-, moederschaps- en rouwverlof toekennen. Ook het kraamgeld moet toegekend worden vanaf een zwangerschapsduur van 140 dagen. Ook is voldoende psychologische ondersteuning en rouwbegeleiding noodzakelijk in deze periode van intens verdriet, aldus deze partij.

Vlaams Belang wil een uitbreiding van het rouwverlof voor vaders of meouders, in het bijzonder voor ouders van een levenloos geboren kind onder de zesentwintig weken.

3.5 Zwangerschapsafbreking

Zowel *Open Vld* als *Groen* willen het recht op abortus verankeren in de Grondwet. Dat wil *Vooruit* ook, zij het dat dit ruimer wordt geformuleerd (“seksuele en reproductieve rechten, met inbegrip van abortus”).

Meerdere partijen spreken zich in hun verkiezingsprogramma uit voor een versoepeling van de abortuswetgeving (*Open Vld*, *Groen*, *Vooruit* en *CD&V*).

Open Vld en *Vooruit* willen abortus mogelijk maken tot achttien weken (nu twaalf). *Groen* wil de abortustermijn uitbreiden “naar minstens 18 weken”. De verplichte bedenktijd van zes dagen wil de partij afschaffen. Dat wil *Vooruit* ook.

Voor *CD&V* mag de wettelijke termijn om een abortus op verzoek te laten uitvoeren niet verder dan veertien weken na de bevruchting liggen, en dit in het belang van zowel (kwetsbare) vrouwen als het ongeboren leven. De partij maakt een uitzondering voor verkrachting en incest: vrijwillige zwangerschapsafbreking moet dan mogelijk zijn tot achttien weken. Bij abortus om medische redenen wil *CD&V* de huidige regeling behouden. *Groen* wil abortus voor minderjarigen mogelijk maken zonder toestemming van ouder(s) of voogd.

Voor *Vooruit* moet abortuszorg erkend worden als dringende medische hulp. De partij beoogt een betaalbare abortuszorg en wil een eerste consult en begeleiding op afstand mogelijk maken. De partij engageert zich om bijkomende gespecialiseerde multidisciplinaire abortuscentra op te richten.

Voor *CD&V* is het zaak om in te zetten op een kwalitatieve en geïndividualiseerde begeleiding, waarbij vrouwen niet alleen kunnen rekenen op medische, maar ook op psychosociale begeleiding. De partij pleit daarom voor een periode van 48 uur tussen de eerste aanmelding en de uitvoering van een abortus.

3.6 Draagmoederschap

Meerdere partijen (*CD&V*, *Open Vld*, *Vooruit*, *Groen* en *N-VA*) spreken zich uit voor een regeling van draagmoederschap.

CD&V wil de belangen van het kind vooropstellen bij het uitwerken van een juridisch kader voor altruïstisch, hoogtechnologisch draagmoederschap. Het recht op identiteit en de opheffing van de anonieme donatie gelden als een noodzakelijke voorwaarde om een wettelijke regeling van het altruïstisch draagmoederschap mogelijk te maken. Dit houdt in dat de naam van draagmoeder in de kantlijn van de geboorteakte wordt opgenomen.

Ook *Vooruit* wil een wettelijk kader voor altruïstisch draagmoederschap. Een zwangerschap moet medisch of biologisch onmogelijk zijn omdat alle andere medisch begeleide bevruchtingstechnieken niet van toepassing zijn.

Ook *Groen* is gewonnen voor een wettelijk kader voor draagmoederschap, waarbij de rechten van de draagmoeder, het kind en de wensouders beschermd worden.

CD&V wil dat de band tussen het kind en de wensouders zo sterk mogelijk is. Om die reden moet minstens een van de wensouders genetisch materiaal aanleveren. Het aanleveren van de eicel door de draagmoeder zou betekenen dat zij ook de genetische moeder van het kind is, wat de situatie nog complexer kan maken. De partij heeft wel begrip voor het feit dat mannelijke homokoppels beroep doen op een zus die draagmoeder is en daarbij ook de eigen eicel gebruikt. *Vooruit* stelt draagmoederschap uitdrukkelijk open voor alleenstaande wensouders en LGBTQI+-koppels.

N-VA pleit voor een wetgevend kader voor draagmoederschap “waarbij er geen genetische band is tussen de draagmoeder en het kind”.

CD&V, *Vooruit*, *Groen* en *N-VA* verzetten zich uitdrukkelijk tegen commercieel draagmoederschap.

Open Vld, *Vooruit* en *CD&V* vragen begeleiding van alle betrokkenen op medisch, psychologisch, sociaal en juridisch vlak. Een fertiliteitscentrum erkend voor draagmoederschap moet hiervoor instaan. *CD&V* maakt uitdrukkelijk gewag van de selectie door een centrum en stelt de tussenkomst ervan verplicht.

CD&V en *Vooruit* houden vast aan het zelfbeschikkingsrecht van de draagmoeder gedurende de hele zwangerschap. Zij kan tijdens de hele duur van de zwangerschap autonoom beslissen of ze (binnen het wettelijke kader) de zwangerschap wil afbreken.

Een erkend fertiliteitscentrum moet voor *CD&V* ook instaan voor het faciliteren van de juridische afstammingsprocedure. *Open Vld*, *Vooruit* en *CD&V* willen dat de wensouders van bij de geboorte de juridische ouders van het kind worden. Het kind stamt dan juridisch af van de wensouders. *Vooruit* stelt dat homo-mannen automatisch worden erkend als (mee-)vader.

Alvorens over te gaan tot de zwangerschap, moet de afstammingsprocedure geregeld worden via een rechterlijke machtiging bij de familierechtbank, aldus *CD&V*. Daarvoor worden twee overeenkomsten gesloten: een tussen het fertiliteitscentrum en de wensouders, en een tussen het fertiliteitscentrum en de draagmoeder. Voor *Vooruit* moet een voorafgaande overeenkomst worden gesloten door alle betrokkenen.

Deze overeenkomst(en) moeten vervolgens worden bekrachtigd door de familierechtbank, aldus *CD&V* en *Vooruit*.

De bekrachtiging kan er pas komen ten vroegste één maand na het afsluiten van de overeenkomsten, zodat de draagmoeder over voldoende reflectietijd beschikt alvorens die juridische procedure bekrachtigd wordt. Voor *CD&V* is het belangrijk dat de draagmoeder het tempo kan bepalen.

CD&V wil ervoor zorgen dat de IVF-procedure die nodig is in kader van altruïstisch draagmoederschap ook terugbetaald wordt.

3.7 Bescherming in utero

Vooruit wil een beschermingsstatuut invoeren voor het ongeboren leven. Als een baby dreigt geboren te worden met fysieke of mentale letsels ten gevolge van verontrustend gedrag van één van de ouders tijdens de zwangerschap, wil de partij de ondertoezichtstelling laten opleggen. Dit is “een vorm van aanklappende gezinshulpverlening om baby’s te beschermen en ouders te helpen”.

N-VA stelt eveneens dat ondertoezichtstelling van het ongeboren kind (of zwangere vrouw) moet worden toegepast als er gevaar is voor het kind. Tegelijk denkt de partij ook aan een gedwongen opname van een zwangere alcohol- of drugsverslaafde moeder als *ultimum remedium*.

Om kinderen zo goed mogelijk te laten starten in het leven, acht *CD&V* ook het ongeboren leven beschermwaardig. Daarom moeten de vrijwillige en aanklampende jeugdhulpverlening ook van toepassing zijn op het ongeboren leven en de aanstaande ouders (zie 7).

3.8 Discreet bevallen

N-VA en *Open Vld* willen discreet bevallen mogelijk maken.

Anders dan bij anoniem bevallen worden de gegevens van de moeder in dat geval bijgehouden door een onafhankelijke instantie, aldus *N-VA*. Hierdoor blijft het kind de mogelijkheid hebben om op een later tijdstip contact op te nemen met de biologische moeder, met bemiddeling van die instantie.

Open Vld wil vermijden dat vrouwen op hun eentje een kind ter wereld brengen “om het daarna als vondeling achter te laten omdat zij, om diverse redenen, niet willen dat hun identiteit bekend raakt of gekoppeld wordt aan de pasgeborene”. Bij discreet bevallen komt de naam van de moeder niet voor in de geboorteakte. Wel worden er gegevens bewaard. Die kunnen leiden tot contact tussen moeder en kind, indien ze dit beiden willen, volgens de partij.

3.9 Geboortecijfer

Vlaams Belang is de enige partij die zich uitspreekt over het dalende geboortecijfer in Vlaanderen. Zij wijdt de terugval aan “ons huidig sociaaleconomisch model, dat onvoldoende is afgestemd op gezinnen met kinderen”. Alle obstakels moeten dan ook worden weggenomen, “om de ontvolking tegen te gaan”, aldus de partij.

3.10 Adoptie

3.10.1. Algemeen

Gezinsvorming kan ook door adoptie. *CD&V* gaat hier uitgebreid op in. De partij vindt dat kinderen in de beste omstandigheden moeten kunnen opgroeien, en adoptie hoort daarbij. De partij erkent dat het systeem voor interlandelijke adoptie “te kwetsbaar [was] voor misbruiken en [...] te weinig nazorg en begeleiding [bood] aan zowel adoptiekinderen als adoptieouders”. Adoptiekinderen die als (jong)volwassene kampen met afstammingsvragen, moeten te vaak vaststellen dat er geen informatie beschikbaar is of dat deze informatie niet betrouwbaar is. *CD&V* stelt dat er hervormingen nodig zijn, “zodat toekomstige interlandelijke adopties correct en ethisch kunnen verlopen, met de belangen van het kind voorop”. De partij stelt dat “we [...] op een andere manier over adoptie [moeten] gaan nadenken over adoptie”.

Vooruit gaat voor “een grondige hervorming” van het huidige adoptiesysteem. Adoptie zal enkel nog mogelijk zijn op initiatief van herkomstlanden.

3.10.2. Onderzoek in het herkomstland

Voor *CD&V* is het belangrijk dat, voor een kind ter adoptie wordt aangeboden, er eerst een grondig onderzoek gebeurt naar de opvangmogelijkheden voor het kind in het eigen land. Er moet ook volledige transparantie zijn over de afstamming van het kind. Financiële prikkels zoals het betalen van vergoedingen aan weeshuizen in de landen van herkomst, maken het systeem kwetsbaar voor misbruik. Dat wil de partij dan ook hervormen.

Vooruit wil duidelijke criteria voor adopteerbaarheid verankeren en de adoptieprocedure transparanter en korter maken. Zo krijgen fraude en wanpraktijken geen kans en leven adoptieouders niet jarenlang in onzekerheid, aldus de partij.

3.10.3. Adoptiebemiddeling

Vooruit wil de adoptiebemiddeling centraliseren bij de Vlaamse Centrale Autoriteit. Zodra er twijfel is dat er vanuit een bepaald herkomstland frauduleuze adopties gebeuren, en zeker

als er bewijzen zijn van wantoestanden, moeten adopties uit dat land geschorst worden. Adopties mogen volgens *Vooruit* enkel plaatsvinden als er 100% zekerheid is dat dit fraudevrij en legaal kan gebeuren.

CD&V wil afstappen van het ‘wachtlijstensysteem’ voor kandidaat-adoptanten. De partij stelt in plaats daarvan voor om te werken “met een pool van kandidaat-adoptanten die kunnen gematched worden aan een kind”. Het principe is dat de best mogelijke match wordt gezocht voor het kind dat door het herkomstland voor adoptie is opgegeven.

3.10.4. Open adoptie

CD&V pleit in de eerste plaats voor ‘open adoptie’, waarin de geboorte- of eerste ouders in contact kunnen blijven met hun kind en een rol kunnen blijven spelen in zijn of haar leven, voor zover dit niet schadelijk is. De partij maakt in dat verband ook gewag van het concept van ‘meerouderschap’. Volgens de partij moet dit juridisch onderzocht en uitgewerkt worden.

3.10.5. Begeleiding

CD&V wil de zorg- en begeleidingstrajecten voor adoptieouders en -kinderen uittekenen naar het model van de pleegzorg. Als er bijkomende noden zijn op vlak van bijvoorbeeld mentaal welzijn, dan moet die hulp naadloos volgen.

3.10.6. Dossier

Vooruit wil de mogelijkheden verbeteren tot inzage van adoptiedossiers. De partij wil ook de toegang tot afstammingsgegevens verbeteren.

3.10.7. Nazorg

Er moet volgens *CD&V* veel meer worden ingezet op nazorg, voor zowel de geadopteerde als de adoptieouders.

Vooruit wil de middelen die vrijkomen door de herziening van de financiering van het huidige systeem investeren in een toegankelijk en betaalbaar adoptie(na)zorgsysteem voor geadopteerden, eerste ouders en adoptieouders. Bijzondere aandacht moet daarbij worden besteed aan mentaal welzijn en identiteitsvragen, maar ook aan ervaringen waarmee geadopteerden te maken kunnen krijgen, zoals racisme en discriminatie.

Vooruit wil de mogelijkheden tot herstel uitbreiden voor de adoptie-wanpraktijken die plaatsvonden in het verleden, zoals het opnieuw aannemen van de oorspronkelijke naam.

3.10.8. Pleegzorg en adoptie

CD&V vindt het noodzakelijk dat er meer bruggen worden geslagen tussen adoptie en pleegzorg, zowel in het voorbereidingstraject als in de nazorg.

3.11 Moederschapsverlof en geboorteverlof

Vlaams Belang wil een verdubbeling van het geboorteverlof (waarmee ook het moederschapsverlof bedoeld wordt) om de binding tussen ouder en kind te versterken.

Groen wil het moederschapsverlof optrekken naar twintig weken. Het geboorteverlof wil de partij stapsgewijs gelijkschakelen met het moederschapsverlof.

CD&V wil een 'kindvolgend verlofkader'. Hiervoor verwijzen we naar de bespreking onder 'ouderschapsverlof' (zie 5.2.2).

Vlaams Belang wil het behoud van moederschapsverlof als gelijkgestelde periode voor de pensioenen.

N-VA stelt dat periodes van moederschapsrust en loopbaanonderbrekingen en verminderingen met zorgmotief worden gelijkgesteld met effectieve arbeidsprestaties.

4. Afstamming

4.1 Algemeen

CD&V wil het afstammingsrecht moderniseren. Binnen deze rechtstak “moeten we evolueren van een sturende overheid naar een dienend recht”, aldus *CD&V*. Een nieuw afstammingsrecht moet volgens de partij rekening houden met alle vormen van ouderschap en ernaar streven elke discriminatie weg te werken. De partij denkt daarbij onder meer aan “wensouderschap, meerouderschap en altruïstisch draagmoederschap”. Het belang van het kind staat hierbij centraal, inclusief zijn recht op identiteit en afstammingsinformatie. *Vooruit* wil het burgerlijk recht moderniseren en in overeenstemming brengen “met de realiteit van verschillende vormen van medisch en niet-medisch begeleide voortplanting”.

4.2 Informatie over afstamming

CD&V stelt dat kinderen recht hebben op informatie over hun afstamming. De begeleiding van geadopteerden met vragen over hun afkomst moet duidelijk geformuleerd worden als een verantwoordelijkheid van de overheid, ook als het gaat om volwassenen.

De partij stelt dat het recht op afstammingsinformatie eveneens geldt voor kinderen die verwekt werden met gedoneerde ei- of zaadcellen (medisch begeleide voortplanting).

Kennis over de eigen afkomst vormt immers een fundamenteel puzzelstuk van de identiteit.

CD&V pleit voor de afschaffing van de anonimiteitswaarborg bij gameten- en embryodonatie. Donorkinderen krijgen, indien zij dit wensen, toegang tot de niet-identificerende gegevens van de donor vanaf twaalf jaar en tot de identificerende gegevens vanaf zestien jaar.

De partij wil zorgen voor een overgangsregeling voor kinderen die verwekt werden vóór de inwerkingtreding van het nieuwe wettelijk kader.

Groen wil de anonimiteit van zaad- en eiceldonoren opheffen zodat kinderen later bepaalde gegevens van hun donor kunnen opvragen. Contact tussen beide is enkel mogelijk bij wederzijdse toestemming.

Het kennen van de eigen afkomst is belangrijk voor de identiteitsvorming van kinderen, stelt *N-VA*. Daarom wil de partij de anonimiteit van sperma- en eiceldonoren afschaffen.

Vooruit wil voor de toekomst de verplichte geheimhouding van de afstammingsinformatie afschaffen in het belang van donorkinderen, wensouders, donoren én de volksgezondheid. De partij zal ervoor zorgen dat donorkinderen en hun nakomelingen via een gemandateerde arts toegang krijgen tot noodzakelijke medische en genetische informatie, en onder bepaalde voorwaarden ook tot persoonlijke gegevens van de donor. De eenvormige centrale registratie van alle donorgegevens van donoren uit binnen- en buitenland zal worden verplicht. *Vooruit* wil naar Nederlands voorbeeld ook een campagne voorzien om historische donoren te bereiken met de vraag om zelf uit de anonimiteit te treden.

4.3 ‘Afstammingsvoorlichting’

Het fertiliteitscentrum moet, aldus *CD&V*, instaan voor de ‘afstammingsvoorlichting’ alvorens de betrokkenen aan het traject bij het centrum beginnen.

4.4 Vlaams Afstammingscentrum

CD&V pleit ervoor om de opdracht voor het behandelen van de aanvragen rond afstammingsinformatie en het begeleiden van de betrokken partijen toe te vertrouwen aan een onafhankelijke instelling voor het beheer van afstammingsinformatie. In Vlaanderen zou deze rol opgenomen kunnen worden door het bestaande Vlaams Afstammingscentrum. Het Afstammingscentrum moet bemiddelen “bij belangenafweging” als er verzet wordt aangetekend door de donor.

Deze partij wil de werking van dit centrum evalueren en waar nodig bijsturen. De partij vindt dat DNA-profielen door het centrum moeten kunnen ‘gematched’ worden tot de tweede verwantschapsgraad.

Vooruit wil het Afstammingscentrum versterken om historische donoren te bereiken en om de nodige begeleiding te kunnen bieden aan personen met afstammingsvragen of die zelf actief op zoek gaan naar onbekende genetische verwanten tot in de derde graad.

N-VA wil de werking van het Vlaams Afstammingscentrum verder blijven ondersteunen en deze verder uitbreiden om de professionalisering nog te verhogen.

4.5 Onderhoudsplicht

Vlaams Belang wil de afschaffing van de onderhoudsplicht voor kinderen van bewoners van woonzorgcentra.

5. Ouderschap, opvoeding en preventieve gezinsondersteuning

5.1 Eerste 1.000 Dagen

Drie partijen spreken in hun verkiezingsprogramma expliciet over de Eerste 1.000 Dagen (*N-VA* en *Vooruit*).

CD&V stelt dat de kwetsbaarheid van zeer jonge kinderen op psychisch gebied nog te vaak over het hoofd wordt gezien. Het geestelijke gezondheidszorgbeleid moet hier meer aandacht aan besteden, vooral in het kader van de eerste 1000 dagen van een kind. *CD&V* maakt ook gewag van “de jonge levensjaren” en verwijst hierbij naar de noodzaak van een sterke emotionele en veilige hechting.

N-VA stelt dat de Eerste 1.000 Dagen van een kind belangrijk zijn en linkt dit uitdrukkelijk aan kinderopvang en ouderschapsverlof. Onder die vlag heeft de partij het over “voorrang voor kinderopvang voor werkende ouders”, “een gelijkwaardig speelveld inzake voorwaarden en subsidiëring voor alle soorten kinderopvang”, “performante inspecties”, “een correcte verloning en statuut” voor onthaalouders en “een aanpassing van de ouderzorgstelsels”.

Vooruit stelt dat de eerste levensjaren essentieel zijn voor de slaagkansen van kinderen op latere leeftijd. Daarom willen de Vlaamse socialisten de focus van de investeringen leggen op de jongere jaren.

5.2 Ouderschap

5.2.1. Meerouderschap

Vooruit wil een kader ontwerpen voor meerouderschap in het belang van het kind. Zo wil de partij het mogelijk maken dat er ook voor ‘sociale ouders’ naast de juridische ouders een belangrijke rol weggelegd is in de opvoeding van het kind.

Ook *CD&V* hanteert het concept meerouderschap, in het bijzonder bij adoptie. Het moet volgens de partij juridisch onderzocht en uitgewerkt worden (zie 3.10.4 en 4.1).

5.2.2. Ouderschapsverlof

Meerdere politieke partijen hebben plannen met het ouderschapverlof.

Van *N-VA* zullen ouders “meer vrijheid [krijgen] tijdens de eerste levensmaanden van hun kind”. Daarom wil de partij zorgen voor een aanpassing van “de ouderzorgstelsels”, met een meer gelijkwaardige verdeling tussen ouders en met meer flexibiliteit over wie de dagen kan opnemen.

N-VA wil de leeftijdsgrenzen van ouderschapverlof en tijdskrediet met zorgmotief op elkaar afstemmen zodat het mogelijk is hiervan gebruik te maken tot het kind de leeftijd van twaalf jaar bereikt.

Vlaams Belang wil een gelijkschakeling van het ouderschapverlof voor zelfstandigen, werknemers en ambtenaren.

CD&V kiest voor een harmonisatie van de bestaande verlofstelsels, “zodat zelfstandigen dezelfde verlofmogelijkheden krijgen als werknemers voor de opvoeding van hun kinderen”.

Vooruit wil een gelijke opname van ouderschapverlof door mannen en meeouders stimuleren. Dat geldt ook voor *CD&V* (maar dan ruimer, in het kader van het ‘kindvolgend verlofkader’).

CD&V wil ouders stimuleren om meer ouderschapverlof op te nemen in het eerste levensjaar van het kind. “De jonge levensjaren vormen”, aldus de partij, “de periode waarin kinderen een sterke emotionele en veilige hechting ontwikkelen met hun ouders of opvoedingsverantwoordelijken, wat een grote impact heeft op hun ontwikkeling”. Ouders behouden de vrije keuze om te beslissen of en wanneer ze verlof opnemen om voor hun kind te zorgen.

In haar verkiezingsprogramma stelt *CD&V* een ‘kindvolgend verlofkader’ voor, waarbij

“elk kind bij de geboorte een rugzakje krijgt met verlofrechten”. Die kunnen opgenomen worden door de ouders en in tweede instantie ook door andere opvoedingsverantwoordelijken waarmee het kind een duurzame en affectieve band heeft, zoals grootouders, plusouders, pleegouders....

De ‘rugzak’ omvat alle verloven die opgenomen kunnen worden voor de opvoeding van en zorg voor kinderen: moederschapsrust, geboorteverlof, ouderschapsverlof en tijdskrediet met motief zorg voor een kind. Deze rugzak blijft behouden tot het kind meerderjarig wordt (of 21 jaar als het kind een handicap of bijzondere zorgnood heeft).

CD&V poneert voor dit ‘kindvolgend verlofkader’ een aantal principes.

Elke ouder heeft het recht om verlof te nemen om voor hun kind te zorgen op het moment dat hij of zij dit nodig acht. Daarom wil de partij hogere uitkeringen bij het opnemen van dit verlof door het aantal weken waaraan men boven de tachtig procent van het normale (bruto)loon als vervangingsinkomen krijgt, te verdrievoudigen.

De partij streeft naar een stapsgewijze uitbreiding tot 24 maanden verlof per kind. Daarbij blijft het recht op vijftien weken (waarvan tien verplicht) gewaarborgde moederschapsrust behouden.

Alleenstaande ouders die geen partner (meer) hebben om de zorg- en opvoedingstaken voor het kind mee te delen, krijgen recht op het volledige rugzakje aan verlofrechten.

Ook de anciënniteitsvoorwaarden moeten volgens *CD&V* worden vereenvoudigd en versoepeld, “zodat niemand blijft vastzitten in een job die hij of zij niet langer wil doen”. De verloven blijven ook gelden als gelijkgestelde periodes voor het pensioen op basis van fictief loon.

Om tegemoet te komen aan de flexibele behoeften van gezinnen, moeten alle ouders de kans krijgen om verlof op te nemen in diverse vormen: voltijds, halftijds, een vijfde of zelfs een tiende van de arbeidstijd. Daarnaast moet het verlof ook in weken in plaats van in maanden kunnen opgenomen worden.

CD&V blijft het wel essentieel vinden om de opname van verlof goed af te stemmen met de werkgever.

N-VA wil het ouderschapsverlof ook mogelijk maken voor pleegouders.

Groen wil elke ouder toegang geven tot zorgverloven, ongeacht statuut, aantal werkuren of anciënniteit bij een werkgever. Deze partij wil een betere vergoeding voor zorgverloven voor mensen met een laag inkomen.

5.2.3. 'Opvoedersinkomen'

Vlaams Belang wil de mogelijkheid om deeltijds werken te combineren met “een deeltijds opvoedersinkomen” dat als gelijkgestelde periode geldt en dus mee zorgt voor de opbouw van pensioenrechten. Dat deeltijds opvoedersinkomen is er voor een ouder die na afloop van het ouderschaps- of geboorteverlof kiest om deeltijds te werken en deeltijds voor de kinderen te zorgen. Dit inkomen moet volgens de partij gelijk zijn aan een halftijds leefloon en moet worden toegekend tot het kind de leerplichtige leeftijd bereikt.

5.3 Opvoeding

5.3.1. Digitale wereld en kinderen en jongeren

“Kinderen en jongeren moeten vaardigheden en attitudes aanleren waarmee ze zich kritisch en bewust kunnen bewegen in onze complexe gemediatiseerde wereld”, aldus *CD&V*. De partij pleit voor het inzetten op weerbaarheid. De aandacht voor mediawijsheid op school moet uitbreiden van het secundair onderwijs naar de lagere school.

CD&V stelt dat ook ouders een verantwoordelijkheid hebben in het creëren van een veilige en gezonde digitale omgeving voor hun kind. Ouderlijke supervisie is een erg belangrijke sleutel tot een veilige digitale thuisomgeving. De partij wil de bestaande initiatieven daarrond verder ondersteunen. Systemen voor ouderlijk toezicht moeten toegankelijker worden gemaakt, zowel in bekendheid als in gebruik en kostprijs.

De partij wil op Europees niveau het overleg aangaan met de socialemediaplatformen over robuuste leeftijdsverificatie, privacy van kinderen en jongeren en de chronologische tijdlijn als standaardinstelling voor jongeren onder de achttien jaar.

CD&V wil dat er onderzoek gevoerd wordt naar de impact van socialemediagebruik en digitale technologie op de gezondheid, veiligheid en ontwikkeling van kinderen en jongeren. Huidige wetenschappelijke inzichten moeten volgens de partij worden vertaald in opvoedingsadvies.

5.3.2. Thema's gender, seksualiteit, genderstereotypen en 'toestemming' op school

CD&V pleit ervoor om in het basis- en secundair onderwijs blijvend aandacht te hebben voor thema's als gender, seksualiteit, genderstereotypen en 'toestemming', indien nodig in samenwerking met externe experts en partners. Correcte opvoeding en informatie van kleins af aan, kan helpen om kinderen en jongeren te leren praten over seksualiteit en grenzen aan te geven en te respecteren, aldus de partij.

5.3.3. (On)pedagogisch geweld

Twee partijen spreken zich uit over geweld in de opvoeding van kinderen en jongeren.

Vooruit pleit ervoor een wettelijk verbod op 'lijfstraffen' op kinderen, net als in 92 andere landen.

CD&V wil het recht op een geweldloze opvoeding in het Burgerlijk Wetboek inschrijven "om komaf te maken met die juridische onduidelijkheid, om ervoor te zorgen dat België zijn internationale verplichtingen op dit vlak nakomt en om een mentaliteitsverandering te bevorderen". Het gaat om het verbieden van alle vormen van geestelijk of lichamelijk geweld en andere onmenselijke of vernederende behandelingen of straffen ten aanzien van kinderen op alle niveaus, ook binnen het gezin.

5.4 Preventieve gezinsondersteuning

5.4.1. Algemeen

Vooruit stelt dat ouders niet altijd weten hoe ze met problemen bij hun kinderen moeten omgaan en zoeken vaak tevergeefs naar gepaste hulp. Daarom wil de partij ook sterker investeren in opvoedingsondersteuning voor ouders.

CD&V wil de draagkracht van gezinnen, kinderen en jongeren versterken door preventieve gezinsondersteuning en hulpverlening. Opvoeden gaat gepaard met vragen en

onzekerheden, stelt de partij die “ervan overtuigd [is] dat ouders in de eerste plaats steun en advies moeten kunnen krijgen van hun omgeving: van grootouders en familie, aan de schoolpoort, op speelbabbels...”. De partij vermeldt in dat verband de zorgzame buurten. Zij erkent dat zowel de preventieve gezinsondersteuning als de gespecialiseerde hulpverlening onder druk staan door het groeiend aantal hulpvragen. “Een samenleving die meer en meer leunt op professionele hulp, baart [CD&V] zorgen”. Ze wil oog hebben “voor de maatschappelijke factoren die dat veroorzaken, zoals veranderende gezinsstructuren, socialemediagebruik, prestatiedruk op school, stress en mentale gezondheidsproblemen bij ouders...”.

Opvallend in het CD&V-programma is het afwijzen van “een te ver doorgedreven ‘psychologisering’ van moeilijkheden in de opvoeding en ontwikkeling van kinderen”. De partij vindt dat “[n]ormale problemen die zich voordoen tijdens het opgroeien, moeten worden genormaliseerd”. Ouders en andere opvoedingsfiguren moeten zich “gesteund voelen om met normale strubbelingen op het ontwikkelingspad van kinderen om te gaan”.

CD&V steunt in zijn verkiezingsprogramma op ‘Vroeg en Nabij’ en de keuzes die gemaakt worden met het decreet betreffende het geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid. De partij wil bijkomende middelen om de toepassing van “de filosofie” van ‘Vroeg en Nabij’ “op alle niveaus van preventie door te zetten”.

5.4.2. Gegevensuitwisseling tussen preventieve gezinsondersteuning en hulpverlening

Om generatiearmoede tegen te gaan en kinderen die opgroeien in een gezin in armoede alle kansen te geven, moet de preventieve gezinsondersteuning en hulpverlening gericht in deze gezinnen kunnen ingezet worden. Daarom wil CD&V ervoor zorgen dat gegevensuitwisseling mogelijk is tussen het OCMW en de diensten preventieve gezinsondersteuning van het agentschap Opgroeien.

5.4.3. Gezinscoaches

In het *Open Vld*-verkiezingsprogramma vinden we een uitgebreide passage over gezinscoaches. Zij worden “de sleutel tot succes” genoemd “om in kansarme gezinnen resultaten te boeken”. Hiervoor wordt gewezen op het initiatief in Mechelen: “Dat zijn sociaal werkers die heel intensief en heel nabij gezinnen in armoede begeleiden, tot in de thuisomgeving. Ze helpen zelfs mee in het huishouden of zitten mee rond de tafel om te zoeken naar een concrete oplossing voor de problemen die dikwijls velerlei zijn (schulden, problemen op school, verslavingsproblematieken...)”. Voor *Open Vld* zijn de coaches een succesverhaal omdat ze een integrale aanpak kunnen uitwerken voor tal van problemen en gezinnen in plaats van te moeten doorverwijzen naar allerlei verschillende instanties die dan soms ook weer naar elkaar doorverwijzen. De partij wil dat gezinscoaches een ruime autonomie en delegatie vanuit het lokaal bestuur krijgen om voor deze specifieke problemen oplossingen te zoeken met de diverse bevoegde instanties en diensten (“CLB’s, CAW’s, de sociale dienst van de politie, zorgdiensten, enz.”). Het gaat niet om “de klassieke sociale werkers die eerder vanuit hun kantoor met allerlei papierwerk omgaan met deze gezinnen”. De partij verwijst naar de projecten in vijf steden en gemeenten en kijkt uit naar een referentiekader voor lokale besturen die ook de methodiek van gezinscoaches willen uitrollen in hun gemeente.

N-VA stelt dat kinderen in armoede worden geholpen door het hele gezin te ondersteunen. Via lokale gezinscoaches wil de partij dat doel bereiken. De gezinscoach moet een intensieve begeleiding op maat mogelijk maken, waarbij een ketenaanpak met alle betrokken partners gezinnen op alle levensdomeinen vooruithelpt. De partij streeft een brede uitrol in Vlaanderen na. Daarbij is een goede informatie-uitwisseling essentieel.

5.4.4. Netwerken

Huizen van het Kind

Groen wil voor ouders “een helder aanspreekpunt in de buurt via de Huizen van het Kind”.

CD&V stelt dat er moet worden geïnvesteerd in de Huizen van het Kind “zodat ze overal echte kruispunten worden waar ontmoeting, preventieve gezinsondersteuning en meer

gespecialiseerde hulpverlening samenkomen". Ze moeten "uitgroeien tot krachtige lokale netwerken op niveau van elke eerstelijnszone".

OverKophuizen

De OverKophuizen vormen volgens *CD&V* een succesvol initiatief dat moet worden uitgebreid over heel Vlaanderen, d.w.z. minimaal één OverKophuis per eerstelijnszone.

De partij wil de OverKophuizen afstemmen "op de werkelijke behoeften en bewegingen van de jongeren zelf". Verder uitbreiding is mogelijk "in functie van de 'looptlijnen' van de jongeren zelf".

Ook *N-VA* spreekt over een succes. Een doorgedreven samenwerking tussen het jeugdwerk en de OverKopnetwerken moet worden aangemoedigd en gefaciliteerd worden om dat succes verder te zetten, aldus de partij. Waar mogelijk plant *N-VA* deze huizen nabij of zelfs onder hetzelfde dak als jeugdwerkinitiatieven. Daarbij moet er prioritair worden ingezet op een doorgedreven professionalisering zodat iedereen de nodige informatie snel kan vinden en dat er een registratie is van de aanmeldingen die gebeurd zijn.

Eén Gezin, één plan

Eén gezin, één plan moet zich volgens *CD&V* "verknopen met de netwerken Huizen van het Kind en OverKop zodat op een heel fluïde manier kan worden bijgeschakeld wanneer gezinnen (tijdelijk) extra ondersteuning nodig hebben".

Zorgzame buurten

CD&V stelt dat er bij de verdere uitrol van de 'zorgzame buurten' ook oog moet zijn voor gezinnen die het (tijdelijk) moeilijk hebben.

6. Kinderopvang

6.1 Opvang van baby's en peuters

6.1.1. Algemeen

Het mag niet verbazen dat de politieke partijen veel aandacht geven aan het thema kinderopvang. *PVDA* engageert zich om het huidige budget te verdubbelen.

N-VA wil een totale hervorming van de Vlaamse kinderopvang. De partij wil de rechten van het kind centraal stellen en daartoe “een meer preventief beleid uit[stippelen]”. De vergunning van een kinderopvanglocatie door de Vlaamse overheid moet volgens de partij een kwaliteitslabel zijn, “zodat ouders hun kind met een gerust gevoel kunnen achterlaten”.

6.1.2. Bevoegdheid

Vooruit wil kinderopvang en onderwijs onder de bevoegdheid brengen van dezelfde minister: de minister van onderwijs. De partij streeft naar een geïntegreerde aanpak rond het belang van het kind die dan ook onder één minister valt.

PVDA wil verandering in de tweedeling binnen de Vlaamse overheid waarbij kinderopvang onder Welzijn en de kleuterklassen onder Onderwijs vallen.

6.1.3. Toegankelijkheid

Capaciteit

PVDA wil meer opvangplaatsen voorzien zodat elke baby en peuter terecht kan “in een kinderopvang dicht bij de woonplaats”. *Groen* engageert zich om het plaatstekort aan te pakken.

Vooruit wil voor elk kind een plaats voorzien. Bij het creëren van nieuwe plaatsen, moet prioritair aandacht besteed worden aan onderbedeelde wijken en gemeenten waar momenteel te weinig aanbod is.

Kinderopvang is een motor van gelijke kansen. Niet alleen economisch, maar ook pedagogisch en emancipatorisch, stelt *Open Vld*. Daarom wil de partij en plek voor elk kind. De partij wil het aanbod kinderopvang uitbreiden, onder meer door bedrijfscrèches te “faciliteren”.

Om te verzekeren dat ouders altijd in de buurt een plaats kunnen vinden voor hun kind, moeten er volgens *CD&V* minstens 10.000 plaatsen aan inkomenstarief bijkomen. Belangrijk hierbij zijn een goede regionale spreiding en een goede spreiding over verschillende types opvang (groot- en kleinschalig), zodat ouders keuze hebben.

Bedrijfscrèches

Open Vld wil bedrijfscrèches fiscaal faciliteren “als een extra element in het cafetariaplan”.

N-VA wil werkgevers stimuleren om bedrijfscrèches in te richten door te voorzien in een volledige aftrekbaarheid als beroepskost en volledige vrijstelling van belastingen bij de werknemer. De partij zal initiatieven van bedrijven ondersteunen om kwaliteitsvolle kinderopvang te voorzien voor hun werknemers.

Kostprijs voor ouders

Open Vld wil ‘maximaal’ een inkomensgerelateerd betalingssysteem. Voor wie werkt en gebruik maakt van kinderopvang moet de kostprijs substantieel omlaag, ook voor de middeninkomens.

PVDA wil de ouderbijdrage verlagen en overal afhankelijk maken van het gezinsinkomen. Dat laatste wil ook *Groen*, die de kinderopvang gratis wil maken voor gezinnen met de laagste inkomens.

Op termijn wil *Vooruit* dat de kinderopvang “gratis” is. In een eerste fase zullen de tarieven van kinderopvang overal afhankelijk zijn van het inkomen én het vermogen van de gezinnen. Elk kind moet 130 dagen gratis kinderopvang aangeboden worden.

Alle organisatoren van kinderopvang die dat wensen en aan de voorwaarden voldoen, moeten volgens *CD&V* de mogelijkheid hebben om over te stappen naar inkomensgerelateerde kinderopvang. Vanaf 2025 mogen er enkel nog inkomensgerelateerde kinderopvangplaatsen bijkomen. Tegen 2030 moeten alle plaatsen inkomensgerelateerd zijn, aldus de partij.

CD&V wil de bijdrage van ouders in de inkomensafhankelijke kinderopvang evalueren. Het is voor de partij van belang om te controleren of gezinnen met een middeninkomen “voldoende op maat gesneden tarieven krijgen”. Indien nodig wil zij “een meer op inkomen gebaseerde bijdrageschaal invoeren”.

Open Vld wil de premies en belastingvoordelen voor kinderopvang hervormen, zodat de kosten voor kinderopvang er nooit nog toe leiden dat een werkende ouder beter stopt met werken.

Werken met onregelmatige uren

CD&V en *Vooruit* willen de opvang met flexibele uren uitbreiden.

N-VA wil verder de opvang stimuleren “die voldoet aan de noden van werkende ouders”. De partij denkt daarbij bijvoorbeeld “aan verdere flexibilisering van openingsuren of de integratie van kinderopvanglocaties in scholen of op bedrijventerreinen”.

Inclusieve kinderopvang

Vooruit wil meer ondersteuning voorzien bij de uitbouw van inclusieve kinderopvang, zodat kinderen met een beperking ook makkelijker toegang krijgen tot kwaliteitsvolle opvang.

Voorrangsregeling

N-VA wil de voorrang behouden voor kinderopvang voor werkende ouders. *Vlaams Belang* wil voorrang in de opvang voor kinderen van werkende of studerende ouders.

Groen stelt daarentegen dat plaats in de kinderopvang een recht is voor elk kind, niet alleen voor kinderen met werkende ouders. Voor alle kinderen moet er een plaats zijn in de kinderopvang, aldus *Vooruit*.

CD&V stelt vast dat vrouwen ook veel vaker deeltijds werken dan mannen. De partij stelt dat flankerende maatregelen van groot belang zijn om meer vrouwen duurzame jobs te geven, zoals de toegang tot kwaliteitsvolle en betaalbare kinderopvang.

Deelname aan de opvang

Om de ontwikkelingskansen van kinderen te verhogen wil *Vooruit* dat elk kind naar de kinderopvang gaat. Daarom zal elk kind 130 dagen gratis kinderopvang worden aangeboden. Ouders zullen sterk worden aangemoedigd om hierop in te gaan voordat het kind drie jaar oud is. Dat vereist voldoende kwalitatief aanbod, aldus de partij. Zo wil zij werk maken van gelijke kansen en elk kind voorbereiden op deelname aan de kleuterklas. Kinderen waarvan de ouders niet ingaan op het aanbod om het kind aan kinderopvang te laten deelnemen, wil *Vooruit* “nauwlettend [laten opvolgen]”. Mogelijke probleemsituaties of uitdagingen inzake de ontwikkeling van het kind moeten worden gesignaleerd.

6.1.4. Onthaalouders

Open Vld wil het statuut van onthaalmoeders hervormen en versterken (in lijn met het Vlaams proefproject) en kindbegeleiders met een competitief en marktconform verloningssysteem.

In het programma van *N-VA* lezen we dat de partij “het beroep van onthaalouders aantrekkelijker [wil maken] door hen een correcte verloning en statuut te geven”. *Vooruit* voorziet het werknemersstatuut voor elke onthaalouder. De partij wil ook zorgen voor een betere ondersteuning voor elke onthaalouder zodat zij niet meer geïsoleerd hoeven te werken en dezelfde ondersteuning kunnen genieten als in de groepsofvang.

CD&V wil dat alle onthaalouders met een ‘sui generis-statuuut’ die dat wensen kunnen overstappen naar een werknemersstatuut. Dat statuut moet ook voldoende kwalitatief zijn,

volgens de barema's die vandaag gelden voor een kinderbegeleider in kinderopvang met subsidietrap 2. Het sui generis-statuut moet uitdoven doordat nieuwe onthaalouders vanaf 2025 enkel nog kunnen starten met een werknemersstatuut of als zelfstandige.

PVDA wil voor al de kinderbegeleiders in het sui generis-statuut “een onmiddellijke omschakeling naar een volwaardig werknemersstatuut”.

6.1.5. Commercieel initiatief

Vooruit streeft naar zoveel mogelijk openbare en social profit kinderopvang. *PVDA* verzet zich tegen een “baby business” en wil commerciële initiatieven weren uit de sector.

6.1.6. Tewerkstelling

Nieuwe kindbegeleiders

Vooruit wil inzetten op begeleidingstrajecten van werkzoekenden en niet-beroepsactieven en zij-instroomtrajecten naar de job van kindbegeleider.

Open Vld engageert zich om de (zij-)instroom te verhogen.

Kwalificaties

De opleiding van kinderbegeleiders moet volgens *Open Vld* “aangepast worden aan de noden van het veld”. *Vooruit* spreekt zich ook uit over de kwalificatievereisten.

Kinderverzorgers moeten ook beter geschoold zijn. Om dat te bereiken wil de partij voorzien in een HBO5-opleiding kinderopvang en een groeipad starten naar minstens één pedagogische bachelor per opvangplek. Permanente bijscholing wordt ook voorzien.

Groen wil opleidingskansen voor personeel in de voor- en buitenschoolse kinderopvang.

PVDA gaat voor een professionalisering van het beroep. Door de verlaging van de ratio, de verhoging van de lonen en het installeren van de doorgaande lijn tussen kinderopvang en kleuteronderwijs wil de partij meer langer opgeleid personeel aantrekken.

Zij wil ervoor zorgen dat er meer jonge starters met een diploma kinderbegeleiding bijkomen. De huidige begeleiders zullen de kans krijgen om zich bij te scholen. De partij streeft naar vijf kindvrije uren per week voor een voltijdse kinderbegeleider, in navolging van onze buurlanden. Op die momenten is er ruimte voor opleiding en overleg.

Logistieke medewerkers

Open Vld wil verder inzetten op logistieke medewerkers in de kinderopvang, “wat ook als opstapjob kan zijn naar het beroep van kinderbegeleider”.

Verloning

Vlaams Belang wil een betere verloning voor kinderverzorgers, mede dankzij een uniform subsidiesysteem. *Vooruit* voorziet betere arbeids- en loonvoorwaarden in de kinderopvang. Deze zullen worden gelijkgesteld met de collega’s in het kleuteronderwijs.

Groen wil een beter statuut en loon in de voor- en buitenschoolse kinderopvang.

PVDA wil de lonen verhogen van kinderbegeleiders om de sector aantrekkelijk te maken. Alle lonen in de sector moet worden opgetrokken tot dezelfde hoogte.

Schijnzelfstandigheid

PVDA wil de schijnzelfstandigheid afschaffen en voor iedereen een volwaardig werknemersstatuut voorzien met het recht op sociale bescherming.

6.1.7. Werkdruk

Aantal kinderen per begeleider

PVDA wil zorgen voor minimum één begeleider per vijf kinderen. Bij baby's moet dit minimum op één begeleider per drie liggen. De partij erkent dat dit "niet van vandaag op morgen [kan]". Zij wil onmiddellijk de financiering optrekken om de lonen én de ratio overal te verbeteren, zonder het aantal plaatsen te verminderen.

CD&V spreekt over het geleidelijk verder verlagen naar vijf op één, waarbij 'leeftijdsgebonden' wordt gewerkt.

Groen houdt het bij maximaal vijf kinderen per begeleider.

Vlaams Belang, Vooruit en *Open Vld* noemen geen cijfer maar willen ook zorgen voor minder kinderen per begeleider.

Vereenvoudiging van administratie en regelgeving

N-VA stelt dat kinderbegeleiders maximaal moeten bezig zijn met het begeleiden van het kind. De partij zal evalueren welke administratieve taken geen meerwaarde bieden en zal op basis daarvan "een basislijst van minimale administratie" maken.

Vlaams Belang wil de werkdruk in de kinderopvang ook doen afnemen met een eenvoudige administratie en regelgeving. De partij pleit daarom voor een 'elektronische opvangcheque'. Die zorgt voor "een automatische registratie zonder administratieve lasten en een veilige toegang tot de opvangplaats".

6.1.8. Subsidiëring

Voor *N-VA* moet er een "gelijkwaardig speelveld inzake voorwaarden en subsidiëring voor alle soorten kinderopvang" komen. Elk type opvang moet financieel leefbaar en kwalitatief zijn.

Open Vld engageert zich om alle voorzieningen in trap 1 (met basissubsidie) die dat wensen naar trap 2 (basissubsidie plus subsidie voor inkomenstarief) om te zetten.

Elke vorm van kinderopvang moet volgens *Vooruit* een gelijke manier van financiering krijgen. De partij wil “het ingewikkeld trapsysteem voor zowel crèches als onthaalouders [stopzetten]”. De subsidiëring van de kinderopvang moet net als in het onderwijs een ‘open-end financiering’ worden.

Kinderopvanginitiatieven moeten volgens *CD&V* een basisfinanciering ontvangen die aan organisatoren voldoende ruimte laat voor het ontwikkelen van een pedagogisch project, voor levenslang leren, voor contacten met ouders, en het in orde brengen van administratie. De partij wil een flexibele financiering van kinderopvang realiseren, “waarbij budgetten naadloos aansluiten op de daadwerkelijke behoefte aan opvangplekken”.

CD&V stelt dat alle organisatoren die dat wensen en die aan de voorwaarden voldoen, de mogelijkheid moeten hebben om over te stappen naar subsidietrap 2. Vanaf 2025 mogen nieuwe plaatsen enkel nog instappen in subsidietrap 2. Het aanbod moet tegen 2030 volledig inkomensgerelateerd zijn (subsidietrap 2) (zie 6.1.3).

Vlaams Belang wil een eengemaakt en gelijk subsidiesysteem voor de kinderopvang, gebaseerd op het inkomen van de ouders, dat de financiële leefbaarheid, betaalbaarheid en kwaliteit van de opvang garandeert. Ouders kopen een elektronische opvangcheque per hele of halve dag.

6.1.9. Veiligheid

Om de veiligheid van kinderen in de kinderopvang te waarborgen, willen *Vooruit* en *PVDA* de inspectie versterken. De partij wil de frequentie van de inspecties verhogen en die gelijkschakelen voor alle opvanginitiatieven. De inspectie moet naast een controlerende ook een ondersteunende rol krijgen zodat de kwaliteit na een slechte evaluatie sneller weer omhoog gaat.

Vlaams Belang wil een betere controle op de kwaliteit van kinderdagverblijven door meer inspecteurs bij de Zorginspectie en transparantere communicatie over elk incident in een kinderopvangverblijf.

N-VA stelt dat controles vanuit de Zorginspectie gericht en efficiënter moeten gebeuren.

Kinderopvanginitiatieven moeten adequaat en op de voet gevolgd worden. Daarvoor zijn “performante inspecties” nodig en een individuele opvolging op maat van die specifieke opvang. Inspecties moeten kijken “naar de reële werking van initiatieven en niet naar de werking op papier”. Het doel moet zijn dat bonafide initiatieven vertrouwen putten uit opvolging.

PVDA wil het voorzorgsprincipe hanteren, wat wil zeggen dat “Opgroeien bij twijfel over de veiligheid snel en efficiënt kan ingrijpen met een intensieve begeleiding of een (tijdelijke) sluiting”. Opgroeien moet in samenspraak met de lokale besturen noodopvang voorzien voor de getroffen kinderen en ouders in nabijgelegen opvang. De partij wil inzetten op een versterkte zorginspectie en een verbeterd klachtenbeheer van het Agentschap Opgroeien. Er moet gezorgd worden voor een heldere en transparante communicatie van klachten, zowel naar de opvang als naar de ouders toe. De communicatie tussen het parket, de politie, de zorginspectie en Opgroeien moet beter en transparanter. Op die manier wil de partij vermijden dat klachten onder de radar blijven.

6.1.10. ‘Doorgaande lijn’

Open Vld wil een hechte samenwerking tussen de verschillende basisvoorzieningen stimuleren en hier meer op inzetten (“gezinsondersteuning, kinderopvang en kleuterschool”) samen met de lokale besturen.

CD&V pleit voor een ‘doorgaande lijn’ als standaardpraktijk voor kinderen van nul tot zes jaar. Door de kinderopvang, de kleuterschool en de buitenschoolse kleuteropvang meer in elkaar te laten overlopen, vanuit één geïntegreerde werking, moeten de overgangsmomenten voor die kinderen zorgzaam verlopen. De partij denkt daarbij aan de afstemming van statuten waardoor mensen die kinderen opvangen in de voorschoolse of naschoolse opvang, ook kunnen werken in de kleuterschool. Dit moet voor hen een aantrekkelijker uurrooster opleveren.

Ook *PVDA* pleit voor deze doorgaande lijn. De partij ziet kinderopvang als “een hoogwaardige eerste schakel in het onderwijs, waarbij intensieve zorg en spelonderwijs leren inherent met elkaar verbonden zijn”. *PVDA* beschouwt de kinderopvang en de

kleuterschool als één geïntegreerd geheel. Kinderopvang en kleuterscholen moeten samenwerken, “zodat kinderen in een ‘doorgaande lijn’ kunnen opgroeien”.

Om het recht op kwaliteitsvolle opvang echt te garanderen, wil de partij de organisatie van de kinderopvang grondig wijzigen. De partij wil verandering in de tweedeling binnen de Vlaamse overheid waarbij kinderopvang onder Welzijn en de kleuterklassen onder Onderwijs vallen.

N-VA wil de opvang stimuleren die voldoet aan de noden van werkende ouders. Hierbij wordt onder meer gedacht aan de integratie van kinderopvanglocaties in scholen.

6.2 Buitenschoolse opvang

Open Vld maakt gewag van een woensdagnamiddagaanbod in scholen. Alle leerlingen moeten op woensdag kunnen genieten van een uitgebreid aanbod aan sport en cultuur. Dit aanbod moet worden afgewisseld met bijspiijkerlessen voor kinderen die daar nood aan hebben, aldus de partij.

Vooruit wil een kwaliteitsvol, inclusief en betaalbaar aanbod van buitenschoolse opvang voor elk gezin gegarandeerd zien. Gemeenten moeten kunnen investeren in buitenschoolse opvang. Dit moet mogelijk zijn door “voldoende structurele financiering van de Vlaamse overheid”.

Dat stelt ook *CD&V*: lokale besturen moeten de nodige financiële middelen krijgen om een sterk aanbod rond buitenschoolse opvang en activiteiten te organiseren.

Dit budget moet toelaten om de kwaliteit van het aanbod te verzekeren, om organisatoren van buitenschoolse opvang perspectief te bieden en om een duurzaam personeelsbeleid te voeren in de sector. Lokale besturen die dat nodig hebben, moeten coaching en ondersteuning krijgen van “de hogere overheid”, zodat ze hun regiefunctie op het vlak van buitenschoolse opvang en activiteiten goed kunnen uitvoeren.

CD&V stelt dat ook in de buitenschoolse opvang bedrijven plaatsen moeten kunnen financieren, zoals al het geval is voor de opvang van baby’s en peuters.

De partij vraagt dat ook kinderen uit kwetsbare gezinnen en kinderen met een specifieke zorgbehoefte kunnen deelnemen aan het aanbod van buitenschoolse opvang en activiteiten.

Van *Vooruit* zal elk kind de kans krijgen om minstens één uur per week kosteloos en via de school deel te nemen aan een buitenschoolse activiteit. De partij zal ervoor zorgen dat taalzwakke kinderen minstens aan één buitenschoolse activiteit deelnemen, zodat zij spelenderwijs beter Nederlands leren. De tarieven voor deelname boven op dit uur zullen worden bepaald op basis van inkomen en vermogen.

Om de werkomstandigheden in de buitenschoolse opvang te verbeteren, moet het volgens *CD&V* structureel mogelijk worden dat een kinderbegeleider zowel in de voor- en/of naschoolse opvang als in de kleuterklas ter ondersteuning van de kleuterleerkracht kan werken.

Groen wil een beter statuut, loon en opleidingskansen voor personeel in de buitenschoolse kinderopvang.

7. Jeugdhulp

7.1 Algemeen

Vooruit maakt zich sterk voor meer investeringen in alle vormen van jeugdhulpverlening. De partij wil het huidige jeugdhulpsysteem hervormen en de bescherming en het belang van het kind “opnieuw” centraal stellen. De huidige integrale jeugdhulp heeft gefaald, het hulpaanbod is te versnipperd en het is te moeilijk om snel de juiste hulp te vinden, aldus *Vooruit*. De partij wil hiertoe één dienst voorzien waar elk aangemeld kind in een verontrustende situatie wordt opgevolgd. Deze dienst moet de volledige gezinssituatie bekijken en ook “de beslissing nemen welke stappen er verder gezet moeten worden”. De partij wil hierbij “vermijden dat kinderen teruggestuurd worden naar onveilige situaties”. Zij voorziet “alternatieven”.

Vooruit wil de administratieve lasten van de jeugdhulpverleners verminderen, de beslissingsprocedures verkorten en een continue opvolging garanderen.

Open Vld wil zorgen voor een efficiëntere werking van de reguliere jeugdhulp.

N-VA wil de jeugdhulp versterken door een groeipad te voorzien waarmee de wachttijden worden verminderd en de toegang tot de rechtstreeks toegankelijke hulp wordt verzekerd. De partij kiest voor een integrale ketenaanpak van jongeren in een problematische situatie. Onderwijs, jeugdzorg en politie wil de partij laten samenwerken via individuele begeleiding. Begeleiding aan huis heeft prioriteit. *N-VA* is niet echter niet tegen uithuisplaatsingen, “wanneer dat nodig is om [jongeren] alle kansen te geven”.

“De gezinscontext en het gedrag van ouders heeft een grote impact op kinderen”, stelt *CD&V*. Hulp aan kinderen en jongeren moet daarom altijd hand in hand gaan met de ondersteuning en versterking van de ouders. De partij wil de belangen van kinderen verdedigen die – al dan niet tijdelijk – niet bij de eigen ouders kunnen opgroeien. Zij wil focussen op toegankelijke hulp die dicht bij de leefwereld van kinderen en jongeren staat.

CD&V wil dat deze hulp letterlijk en figuurlijk binnen handbereik is, wat betekent dat de fysieke en drempelafstand tot de hulpverlening aanzienlijk wordt verkleind.

CD&V stelt dat het huidige landschap van gezins- en jeugdhulp veel projecten kent met de beste intenties, maar deze zijn vaak niet op elkaar afgestemd en missen soms de langetermijnpact. Met haar aanpak streeft de partij naar een geïntegreerd beleid voor gezins- en jeugdhulp, in lijn met de vernieuwende benadering van 'Vroeg en nabij'. Ze focust hierbij op een gezamenlijke verantwoordelijkheid en de continuïteit van zorg en ondersteuning. Dit betekent dat flexibele, op maat gemaakte hulp wordt geboden die meebeweegt met de veranderende behoeften van een gezin. De partij streeft naar een benadering die vertrekt vanuit echte interesse en de wil om verder te kijken dan enkel het gedrag. Mensen hebben meer aan een persoonlijke aanpak dan aan generieke oplossingen of een systeem dat afhankelijk is van labels, doorverwijzingen en standaard interventies, aldus de partij. *CD&V* stelt dat “[d]e huidige overvloed aan procedures en regels [...] vaak meer [belemmert] dan dat ze de zorg ondersteunt”. Daarom pleit de partij voor meer bewegingsvrijheid op alle niveaus binnen de zorg en welzijn. Dit geeft professionals die direct met kinderen en gezinnen werken de nodige speelruimte, en vraagt om leiderschap dat vanuit sociaal ondernemerschap en de overheid deze professionals de vrijheid geeft om naar eigen inzicht te handelen. Steeds meer kinderen en jongeren vinden niet de ondersteuning die ze nodig hebben in het huidige zorgsysteem. Dit leidt tot oplopende problemen, met als gevolg dat het aantal meldingen bij crisismeldpunten stijgt. Het onderstreept, aldus *CD&V*, de dringende behoefte aan extra capaciteit en expertise, vooral op het gebied van de geestelijke gezondheidszorg voor onze jeugd.

7.2 Omgaan met verontrusting

7.2.1. Centra voor leerlingenbegeleiding

CD&V wil het samenspel tussen CLB en jeugdhulp versterken.

7.2.2. Kind in gevaar

N-VA wil bij gevaar de focus leggen op “bijvoorbeeld een snellere uithuisplaatsing van het net geboren kind, thuisbegeleiding door de integrale jeugdhulp, een gedwongen opname van een zwangere alcohol- of drugsverslaafde moeder als ultimum remedium en een verbod op samenwonen met een kind na veroordeling voor kindermisbruik of -mishandeling”. Een dergelijk verbod kan door de rechtbank ook opgelegd worden nadat een straf uitgezeten is.

Pasgeborenen in ontworpen gezinnen moeten automatisch op de radar van de bevoegde diensten en hulpverleners komen.

Wanneer er sprake is van geweld of misbruik, moet volgens *CD&V* altijd vanuit het verzorgingsprincipe worden gewerkt. Ook in die situaties is het belangrijk om met ouders aan de slag te gaan, en hen aan te zetten tot gedragsverandering.

7.2.3. Bescherming van álle minderjarigen in een gezin

Bij een verontrustende situatie moeten alle minderjarigen uit hetzelfde gezin beschermd worden, aldus *Vooruit*. Niet alleen het kind of de jongere over wie het in de eerste plaats ging. Als blijkt dat de situatie ook voor de andere minderjarige gezinsleden onveilig is, moeten ook voor hen maatregelen worden getroffen.

7.2.4. Diensten Jeugd en Gezin in politiezones

N-VA wil in elke politiezone een gespecialiseerde dienst Jeugd en Gezin oprichten, die actief problematische gezinssituaties opvolgt.

7.2.5. ‘Extreme genderongelijkheid binnen gezinnen’

Vooruit wil dat gevallen van extreme genderongelijkheid binnen gezinnen als verontrustende opvoedingssituatie gemeld, opgevolgd en begeleid kunnen worden. De partij wil ervoor zorgen dat hulpverleners, politie en justitie hiervoor goed opgeleid en uitgerust zijn. De partij wil naar het voorbeeld van Nederland zorgen voor een strenge aanpak en consequente opvolging van achterlating, huwelijksdwang en genitale verminking bij minderjarige meisjes.

7.2.6. Richtlijnen in het kader van gerechtelijke jeugdhulp

Vooruit wil een houvast bieden voor jeugdhulpverleners en duidelijke richtlijnen voorzien wanneer er doorverwezen moet worden naar de jeugdrechter en vice versa.

7.2.7. Informatiedeling

Om te garanderen dat kinderen in onveilige situaties snel geholpen worden, wil *Vooruit* het gedeeld beroepsgeheim consequent laten toepassen.

Vooruit wil het “casusoverleg” tussen hulpverleners, leerkrachten, politie- en justitiediensten “versterken”. De partij legt “de nadruk op de informatie die een hulpverlener wél kan of moet delen en wat hij niet kan delen”.

Vooruit wil “een gecentraliseerd systeem” ontwikkelen dat “informatiedeling tussen alle partners die een kind in een verontrustende situatie begeleiden makkelijker maakt”.

N-VA stelt dat er bij acuut gevaar voor een kind onmiddellijk moet worden ingegrepen. In de fase nadien wordt er een regeling uitgewerkt na ruggenspraak met betrokken diensten, leerkrachten, enzovoort. In “de wet rond het beroepsgeheim” wil de partij “de definitie van ‘noodtoestand’ [concretiseren], waarbij de facto een meldingsplicht geldt voor elke burger én hulpverlener”. Naar analogie met de Nederlandse Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling wil de partij een leidraad uitwerken voor professionals om efficiënter te kunnen omgaan met het beroepsgeheim op cruciale momenten.

7.3 Trajectbegeleiding

Vooruit kent aan elke jongere in de jeugdhulp een recht op een trajectbegeleider toe. Dit is voor de partij een professional die vanaf dag één het dossier van het kind opvolgt en zo zorgt voor meer continuïteit tijdens én na hun hulpverleningstraject.

Ook *Groen* wil “eenvoudigere trajecten”, met “één trajectbegeleider als duidelijk aanspreekpunt voor kinderen en ouders”.

7.4 Pleegzorg en gezinshuizen

7.4.1. 'Eerste te overweging optie bij uithuisplaatsing'

N-VA stelt dat pleegzorg de voorkeur blijft genieten boven residentiële zorg in een jeugdhulpvoorziening. Daarvoor moet worden ingezet op nog meer pleeggezinnen.

Vooruit stelt dat gezinshuizen en pleegzorg steeds in overweging moet genomen worden wanneer een kind uit de thuissituatie wordt weggehaald.

Voor *CD&V* moet er worden gemonitord in welke mate pleegzorg ook de effectief de eerste keuze is en wat de redenen zijn wanneer er niet voor pleegzorg gekozen wordt.

7.4.2. Capaciteit van de pleegzorg en gezinshuizen

Het aanbod zal worden versterkt, aldus *Vooruit*.

CD&V gelooft sterk in het systeem van de gezinshuizen. Dat moet worden geëvalueerd en verder uitgerold om te verzekeren dat ook kinderen met complexere problematieken die de draagkracht van pleeggezinnen te boven gaan, tijdelijk in een gezinscontext kunnen opgroeien en er aan herstel kan gewerkt worden

N-VA zal de verdere uitrol van gezinshuizen ondersteunen.

7.4.3. Ondersteuning bij pleegzorg

Vooruit zal zorgen voor een goed uitgebouwde ondersteuning van pleegkinderen, pleegouders en ouder(s). Voor pleegouders zullen de administratieve lasten worden weggewerkt door procedures te vereenvoudigen of te digitaliseren.

CD&V wil ook in pleegzorgsituaties de begeleiding van de biologische ouders of opvoedingsverantwoordelijken versterken.

7.5 'Gezinsopvang'

Voor *CD&V* moet ‘gezinsopvang’, waarbij het ganse gezin wordt opgevangen in de plaats van enkel het kind, worden uitgebreid. Het maakt een nabije opvolging mogelijk bij kwetsbaar ouderschap en het voorkomt de desintegratie van gezinsrelaties. Jongeren die op jonge leeftijd moeder of vader worden en die zich in een maatschappelijk kwetsbare positie bevinden, moeten beroep kunnen doen op aangepaste en intensieve ondersteuning, zodat een uithuisplaatsing van de baby of peuter kan vermeden worden. Ook gezinsplaatsing moet voor deze prille ouders beschikbaar zijn.

7.6 Capaciteit

7.6.1. Algemeen

Groen wil een einde maken aan de wachtlijsten in de jeugdhulp.

CD&V erkent “de dringende behoefte aan extra capaciteit en expertise, vooral op het gebied van de geestelijke gezondheidszorg voor onze jeugd”.

7.6.2. Crisishulp

Groen wil toegang tot jeugdhulp garanderen door extra investeringen, onder meer in de crisishulp. *Vooruit* wil een altijd beschikbaar aanbod voor acute situaties voorzien, zodat er voor kinderen in gezinnen in nood steeds een veilige plek is, 24 op 24, 7 op 7.

7.7 Geblokkeerde ontwikkelingstrajecten

CD&V wil de nieuwe netwerken ‘Geblokkeerde Ontwikkelingstrajecten’ waarin interdisciplinair en op maat gewerkt wordt aan zorg voor kinderen met zeer complexe zorgvragen, en aan zorg in de context.

7.8 Begeleiding van ouders

Vooruit wil het aanbod van ‘contextbegeleiding’ en gezinsopvang uitbreiden, “[w]ant wie een kind wil helpen, moet ook de context waarin het dagelijks leeft, verbeteren”. De partij

wil dat ouders en anderen uit de leefsituatie van het kind meer betrokken worden bij de begeleiding van het kind dat in een residentiële opvang verblijft.

Vooruit wil meer tools voorzien voor jeugdrechters tegenover ouders. Indien er wordt beslist tot uithuisplaatsing van een kind, moeten er voorwaarden worden opgelegd aan de ouders met het oog op een hereniging. Als allereerste optie moet steeds bekeken worden of een gezamenlijke opvang ouder-kind een mogelijkheid is.

Wanneer een kind in een verontrustende situatie wordt aangemeld, moeten volgens *Vooruit* duidelijke minimale verwachtingen met ouders worden afgesproken. Het belang van het kind staat hier altijd voorop, maar ook de ouders weten op die manier duidelijker wat van hen verwacht wordt. *Vooruit* wil vaste evaluatiemomenten inbouwen waarbij de gemaakte afspraken met de ouders besproken worden. Een verbetering van de thuissituatie moet aantoonbaar zijn door concrete handelingen en inspanningen door de ouders. De evaluatie moet minimaal voorzien worden om de zes maanden, maar kan sneller indien nodig. Indien er geen verbetering is in de leefsituatie van het kind dan kan het parket sneller ingrijpen, aldus de partij.

CD&V wil er op toezien dat een terugkeer naar huis alle kansen krijgt. Dat betekent dat er ook bij een uithuisplaatsing intensief met de ouders en andere personen in de omgeving van het kind moet gewerkt worden.

7.9 Ouders, siblings en uithuisplaatsing

Wanneer een kind (tijdelijk) niet bij de eigen ouders kan opgroeien dan is het extra kwetsbaar en moet er waakzaam op worden toegezien dat de rechten van het kind altijd voorop blijven staan. Een fundamenteel recht daarbij is een contact met de ouders, aldus *CD&V*. Om bijkomend trauma te vermijden, moet in elk hulpverleningstraject apart worden gezocht hoe dat kan gerealiseerd worden

Voor *CD&V* is het “cruciaal dat broers en zussen samen kunnen blijven in de jeugdhulp”. De partij wil zich inzetten voor een wettelijke verankering die het samenzijn van broers en zussen niet alleen mogelijk maakt, maar ook bevordert en regelmatig toetst. Zij pleit voor de ontwikkeling van een duidelijk afwegingskader. Dit kader moet transparant de redenen en overwegingen uiteenzetten die een uitzondering op deze regel rechtvaardigen. Het moet

een garantie zijn voor de betrokken kinderen dat hun recht op familiebanden vooropstaat en dat elke beslissing tot niet-samenplaatsing met de grootste zorg en aandacht wordt genomen.

7.10 Jongvolwassenen in de jeugdhulp

Open Vld wil de begeleiding versterken van jongvolwassenen die alleen gaan wonen.

7.11 Subsidiëring

7.11.1. Algemeen

Open Vld wil voor de ‘bijzondere jeugdzorg’ “een flexibel financieringssysteem” zodat een voorziening die expertise uit een andere sector of andere voorziening nodig heeft deze kan “inkopen” vanuit zijn financiering.

“Het huidige systeem van aanbodgestuurde financiering in de jeugdhulp zet te strakke kaders rond flexibiliteit en samenwerking”, aldus *CD&V*. De partij wil een financieringsmodel met een flexibele enveloppe, die uitgaat van gezamenlijke doelen op het gebied van gezondheid en welzijn. Het is voor haar essentieel dat de nadruk wordt gelegd op de behaalde resultaten, in plaats van enkel het proces dat daartoe leidt.

7.11.2. Werkingsmiddelen

Vooruit wil de middelen voor jeugdhulp indexeren en investeren in werking en personeel (“na jaren van onderfinanciering”).

7.12 Uitstroom uit jeugdhulp en voortgezette jeugdhulp

Vooruit wil dat het verlaten van de jeugdhulp vanaf zestien jaar grondig wordt voorbereid. Er moet “op maat” worden bekeken welke ondersteuning jongeren nog nodig hebben tot 25 jaar. Op het scharniermoment tussen jeugdhulpverlening (tot 25 jaar) en

volwassenhulpverlening wil de partij een overgangstraject voorzien om zo de continuïteit van de hulpverlening te garanderen.

CD&V stelt dat de jeugdhulp en de hulpverlening voor (jong)volwassenen naadloos in elkaar moeten overlopen.

7.13 Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties

Voor *CD&V* is het essentieel dat een waakzaam oog wordt gehouden op alle plekken waar minderjarigen begeleiding ontvangen, vooral wanneer er sprake is van een bepaalde mate van geslotenheid. De partij streeft daarom naar een uitbreiding van de bevoegdheden van de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties. Zij wil dat deze commissie ook toezicht kan uitoefenen op residentiële kinder- en jeugdpsychiatrische voorzieningen.

7.14 Jeugddelinquentie

7.14.1. Algemeen

Groen wil het Vlaamse jeugddelinquentierecht “bijsturen” met voldoende aandacht voor preventie, welzijn en maatschappelijke kwetsbaarheid.

CD&V verzet zich tegen de reducering van het jeugddelinquentierecht tot het strafrecht en voorziet onder meer in een sterke en adequate pedagogische begeleiding. De partij wil de ketenaanpak versterken met een sterke focus op herstel en re-integratie. Zeer belangrijk voor de partij is ook de versterkte inhoudelijke werking van de reacties op jeugddelinquentie en de verhoogde aandacht voor slachtoffers.

PVDA stelt dat bij kleine criminaliteit elke overtreding moet worden bestraft. Om recidive te voorkomen, geeft de partij de voorkeur aan herstelgerichte en opvoedende sancties in het belang van de slachtoffers. De partij is voorstander van herstellende en educatieve sancties.

7.14.2. Preventie

CD&V wil multidisciplinair inzetten op preventie en de onderliggende oorzaken van jeugddelinquentie aanpakken, om recidive te vermijden.

7.14.3. -12-jarigen

Vooruit stelt dat de cijfers van -12-jarigen die criminele feiten plegen, stijgen. De partij stelt dat het ontbreekt aan gepaste hulp en specifieke opvangplaatsen voor deze groep. Hieraan wil zij tegemoet komen.

7.14.4. Responsabilisering van ouders

Vooruit wil dat ouders van minderjarige daders “bij de nazorg” betrokken worden. Zij moeten (aanklampend) geholpen worden om maximaal hun verantwoordelijkheid te kunnen nemen in een betere opvoeding. Op deze manier worden de feiten gepleegd door de minderjarige niet geminimaliseerd of minder zwaar aangepakt, maar wordt recidive voorkomen door ouders te helpen en te responsabiliseren.

7.14.5. Voorbereidende rechtspleging

Te veel jongeren verblijven in gesloten jeugdhulp, omdat ze wachten op de afhandeling van hun voorbereidende rechtspleging, stelt *CD&V*. Dit is een situatie die de partij wil aanpakken. Ze streeft ernaar de duur van de voorbereidende rechtspleging te verkorten, zodat jongeren niet onnodig lang in een gesloten setting moeten verblijven.

N-VA wil het elektronisch toezicht als sanctiemodaliteit verankeren tijdens de voorbereidende rechtspleging voor bepaalde minderjarige delinquenten.

7.14.6. Gemeenschapsinstellingen

Capaciteit

N-VA wil verder blijven investeren in de uitbreiding van de capaciteit van de gemeenschapsinstellingen. De ingevoerde scheiding van minderjarige slachtoffers en daders binnen deze instellingen zal worden bestendigd.

Geen alternatief voor plaatsgebrek

Het is voor *CD&V* ontoelaatbaar dat minderjarigen omwille van plaatsgebrek in de residentiële jeugdhulp ondergebracht worden in een gemeenschapsinstelling of psychiatrie voor volwassenen.

Kortverblijf

CD&V wil dat na het kortverblijf van twee weken een intensieve opvolging start. Deze begeleiding moet zich richten op herstel en rehabilitatie, en plaats vinden in de context van de jongere - waarbij de familie en andere belangrijke partijen, zoals de school, actief worden betrokken.

Onderwijs in gemeenschapsinstellingen

Open Vld wil het recht op onderwijs garanderen voor elk kind in een gemeenschapsinstelling. Ook *Vooruit* engageert zich hiertoe (maar vermeldt ook het Vlaams detentiecentrum en voorzieningen voor veilig verblijf).

7.14.7. Begeleiding

CD&V wil bij alle maatregelen in het kader van het jeugddelinquentierecht zorgen voor een sterke en adequate pedagogische begeleiding.

7.14.8. Forensische kinderpsychiatrie

Vooruit wil structurele investeringen en uitbreiding voorzien voor FOR-K intensieve behandelingseenheden waar jongeren met ernstige psychiatrische problematieken die onder een gerechtelijke maatregel worden geplaatst, terecht kunnen.

7.14.9. Terbeschikkingstelling

Bij zwaarwichtige feiten waarna op basis van risicotaxatie blijkt dat de jongere een hoog risico heeft op het plegen van nieuwe feiten waardoor deze een reëel gevaar betekent voor zichzelf en voor de maatschappij wil *N-VA* de mogelijkheid aan de jeugdrechter geven om naast de sanctie van de (langdurig) gesloten begeleiding ook de terbeschikkingstelling uit te spreken voor deze jongeren. Dit moet kunnen voor een maximale duur van tien respectievelijk vijftien jaar afhankelijk van de strafmaat.

7.14.10. Uithandengeving

Vlaams Belang wil een versoepeling van de criteria van uithandengeving zodat minderjarigen vanaf 16 jaar als volwassenen worden berecht in het geval van opzettelijke slagen en verwondingen met arbeidsongeschiktheid, moord, doodslag, seksuele misdrijven en drugsdossiers.

8. Gezinnen en geestelijke gezondheid

8.1 Eenzaamheid

Voor *Open Vld* is het “essentieel om actief in te zetten op het mentale welzijn van singles en initiatieven te ontwikkelen die eenzaamheid tegengaan”. De partij wil “programma’s en diensten” laten ontwikkelen en implementeren “gericht op het vergroten van de sociale cohesie en het bieden van psychologische steun aan singles”.

Vooruit wil voor kwetsbare groepen zoals ouderen en alleenstaanden een laagdrempelig vrijetijdsaanbod voorzien, met ontmoetingsmogelijkheden en aandacht voor mentaal welzijn en de begeleiding daar naar toe. Hierbij wil de partij bijzondere aandacht hebben voor initiatieven die eenzaamheid verhelpen, zoals buurtwerkers en seniorenverenigingen. Er worden ‘signaalpunten’ opgericht zodat burgers een signaal kunnen achterlaten wanneer ze bezorgd zijn over de eenzaamheid van een ander.

Groen wil plaatsen voor laagdrempelige zorg en ontmoeting versterken, zoals buurthuizen en lokale dienstencentra.

8.2 Preventie en vroegdetectie

Vooruit wil de capaciteit voor vroegdetectie en preventie van psychologische problemen, kindermishandeling en intra-familiaal geweld sterk uitbreiden. Zo wil de partij voorkomen dat problemen uit de hand lopen en mensen een leven lang blijven achtervolgen.

De partij wil blijvend investeren in suïcidepreventie bij de brede bevolking, maar zeker ook bij kwetsbare groepen. Zij wil opleidingen en duidelijke richtlijnen voorzien voor hulpverleners die geconfronteerd worden met suïcide. *Vooruit* zal inzetten op toegankelijke apps voor jongeren die kampen met zelfmoordgedachten, en deze uitbreiden naar verschillende andere doelgroepen.

De partij wil investeren “in een schoolcultuur waarin jongeren preventief aan een goede mentale gezondheid leren werken”. Meer aandacht zal worden besteed aan mentaal welzijn in de eindtermen, leerplannen en ontwikkelingsdoelen.

Vooruit zal inzetten op het bevorderen van mentale weerbaarheid en veerkracht van jong en oud. Ze zal hierbij ook zorgen voor een wijdverspreid groepsgericht aanbod rond thema’s zoals stress, eenzaamheid, rouw, identiteit of zelfzorg.

Open Vld stelt dat de overheid een voortrekkersrol speelt inzake suïcidepreventie. Een belangrijke rol ziet de partij weggelegd voor de lokale besturen. Zij wil hen sensibiliseren en ondersteunen om beleid op maat te voeren voor suïcidepreventie in nauwe samenwerking met de eerstelijnszorg en ziekenhuizen. De Vlaams Expertisecentrum Suïcidepreventie (VLESP) kan hierin een coördinerende rol in spelen.

De partij wil verder investeringen in veerkrachtversterking en stressbeheersing op het werk en op school. Ook wil de partij inzetten op de vorming Eerste Hulp Bij Psychische Problemen om zo bij meer mensen de kennis van iedereen over geestelijke gezondheid te verhogen, zodat mensen psychische problemen sneller leren detecteren en het taboe rond de geestelijke gezondheidszorg wordt doorbroken.

N-VA stelt dat de meeste mentale problemen ontstaan voor het vijftiende levensjaar. Voor de partij is het uitermate belangrijk om vooral in te zetten op preventie en bewustwording bij de jeugd. Rolmodellen kunnen daarbij helpen, maar ook sensibiliseringscampagnes, aldus de partij.

Vlaams Belang wil meer investeringen in preventie en vroegdetectie van psychische problemen en meer inzetten op de weerbaarheid van jongeren.

8.3 Perinatale mentale gezondheid

Open Vld zal uitvoering geven aan de aanbevelingen van het Vlaams Netwerk Perinatale Zorg betreffende de perinatale mentale gezondheid. Het verbeteren van de perinatale mentale gezondheidszorg is van cruciaal belang voor het welzijn van moeders en hun kinderen.

Postnatale depressie, de voornaamste doodsoorzaak bij vrouwen rondom de bevallingsperiode, vereist onmiddellijke aandacht. Kinderen van moeders die kampen met

depressie ervaren vaak levenslange gevolgen. Het is daarom voor de partij van essentieel belang dat actie wordt ondernemen om deze kwetsbare groep te ondersteunen.

Vooruit stelt dat elk kind de beste start verdient in het leven. Een zwangere mama of een mama die het na de bevalling psychisch moeilijk heeft, moet zo snel mogelijk de juiste hulp krijgen. De partij wil aan alle vrouwen in verwachting een goed georganiseerd perinataal zorgpad aanbieden, waarin aandacht is voor zowel psychosociale als medische risico's.

8.4 Kinderen van ouders met psychische problemen en/of een verslaving

Vooruit wijst er op dat kinderen van ouders met psychische problemen en/of een verslaving een groter risico lopen om zelf psychische problemen of een verslaving te ontwikkelen dan andere kinderen. Hoe jonger het kind is als de ouders problemen hebben, hoe groter het risico op latere problematiek bij het kind zelf. Om deze kinderen vroeger op de radar te krijgen en de juiste hulp te voorzien, zet de partij in op lotgenotencontact en een aangepast begeleidingsaanbod voor deze kinderen.

8.5 Hulpverlening

8.5.1. Capaciteit

Groen wil een einde maken aan de wachtlijsten in de centra voor geestelijke gezondheidszorg. De partij wil meer investeren in de centra. Zij zal de wachtlijsten wegwerken. Wie nood heeft aan gespecialiseerde hulp, moet die snel kunnen vinden. *Groen* wil voldoende bescherming en intensieve hulp voor mensen in acute psychische nood. Die mensen zonder hulp naar huis sturen, dat kan niet. *Groen* wil één aanspreekpunt tijdens het hele traject in de geestelijke gezondheidszorg.

N-VA wil dat de sector van geestelijke gezondheid gestroomlijnd en doorzichtiger wordt voor de burger.

CD&V zal de eerstelijnspsychologische zorg stevig worden verankeren met een uitbreiding van zowel de financiering als het toepassingsgebied.

Psychologische ondersteuning voor kinderen en jongeren kan toegankelijk worden gemaakt via de centra voor leerlingenbegeleiding, die op hun beurt kunnen samenwerken met verschillende organisaties zoals centra voor algemeen welzijnswerk en eerstelijnspsychologen. Er moet, aldus de partij, gewaakt worden over de versnippering van het aanbod.

De capaciteit van telefonische en digitale hulpkanalen voor jongeren moet worden gemonitord zodat deze indien nodig tijdig versterkt kunnen worden.

Om kinderen en jongeren snel naar de juiste zorg te leiden, moeten regionale oriëntatiepunten worden opgezet met gedeelde wachtlijsten. Op deze manier kunnen patiënten gericht worden doorverwezen, wordt voorkomen dat ze op meerdere wachtlijsten belanden, en kunnen ze worden ondersteund terwijl ze wachten op geschikte hulp. Dit moet zowel eerstelijns- als tweedelijnszorg samenbrengen.

Om vroegtijdig in te grijpen bij psychische problemen moeten initiatieven worden gesteund die nauw aansluiten bij de leefwereld van jongeren en die bewezen hebben zeer toegankelijk te zijn. De uitbreiding van de Overkophuizen is hier voor *CD&V* een goed voorbeeld van. Ook de TEJO-huizen zijn een voorbeeld van laagdrempelige hulpverlening die is ontstaan uit vrijwillige initiatieven.

CD&V stelt dat het aanbod aan gespecialiseerde geestelijke gezondheidszorg voor kinderen en jongeren momenteel te beperkt is en moet worden uitgebreid. Bij de overgang van geestelijke gezondheidszorg voor jongeren naar volwassenenzorg moet de continuïteit van de zorg gewaarborgd zijn. Jongeren die achttien jaar worden mogen niet automatisch en zonder begeleiding worden doorverwezen naar het volwassenenzorgsysteem. Er moet worden gewerkt aan een specifiek aanbod voor patiënten in de transitieleeftijd.

Open Vld stelt dat de wachttijden voor diagnostiek en begeleiding vanzelfsprekend korter moeten. De partij zal alle initiatieven rond jongeren en mentaal welzijn bundelen in een robuust netwerk. Zij zal zorgen voor laagdrempelige aanspreekpunten voor jongeren met hulpvragen. Ook jongerenorganisaties zullen daar terecht kunnen.

Daarbij worden de problemen geïdentificeerd, en indien nodig doorverwezen naar gespecialiseerde hulp. Al die initiatieven zullen gemakkelijk terug te vinden zijn op de sociale kaart, die veel intuïtiever en toegankelijker wordt voor iedereen, dus ook voor jongeren.

Hierdoor wil de partij de drempel wegwerken tot hulp, en met degelijke eerstelijns hulp ervoor zorgen dat de gespecialiseerde hulp minder snel overbelast geraakt.

Vlaams Belang wil een groter behandelaanbod inzake psychische problemen, vooral ambulante hulpverleningsvormen en meer inzetten op laagdrempelige hulp(lijnen). Zij wil een betere afstemming tussen voorzieningen en samenwerking tussen beleidsvelden. De partij zal een einde maken aan de wachttijden in de geestelijke gezondheidszorg.

Vooruit wil investeren in extra personeel en extra aanbod voor de ‘Vlaamse Geestelijke Gezondheidscentra’, zodat er voor elke Vlaming gespecialiseerde psychische hulp in de buurt is. *Vooruit* stelt dat jongeren met psychische problemen altijd terecht moeten kunnen bij laagdrempelige hulp. De partij zal investeren in voldoende mankracht en capaciteit voor chat- en telefoonlijnen en in een laagdrempelige aanwezigheid van hulpverleners dicht bij de leefwereld van jongeren. *Vooruit* wil de behandelcapaciteit uitbreiden voor kinderen en jongeren met psychische problemen. De capaciteit van de kinderteams binnen de centra voor geestelijke gezondheidszorg zal worden verhoogd. Deze voorzieningen moeten aanklappend werken, ook voor kinderen, jongeren en ouders in onveilige situaties, die een beperkte of geen hulpvraag hebben. *Vooruit* wil bijzondere aandacht geven aan initiatieven die psychische hulp aanbieden aan jongeren in de transitieleeftijd tussen 16 en 25 jaar. Veel *psychische* problemen starten rond die leeftijd en het aantal aanmeldingen van deze groep stijgt jaar na jaar. Hierbij zijn studenten een belangrijke doelgroep, aldus de partij. *Vooruit* wil de uitrol van de gespecialiseerde zorgtrajecten voor kinderen en jongeren met eetstoornissen verderzetten en uitbreiden voor patiënten boven de 23 jaar. Voor kinderen, jongeren en volwassenen met ernstige eetstoornissen voorziet de partij de erkenning en financiering van tien referentiecentra waar zij gepaste residentiële hulp kunnen krijgen. Om de grote onbeantwoorde noden voor kinderen en jongeren met ernstige en complexe psychische problemen op te vangen moeten er volgens de partij prioritair worden geïnvesteerd in kinderpsychiatrie: in geïntegreerde dagbehandeling, intersectorale opvangplaatsen en liaisonteamen die samenwerking makkelijker maken met andere sectoren in de gezondheidszorg, zoals pediatrie maar ook ruimer in de sectoren voor personen met een handicap, jeugdwerk en –hulp. Tegelijkertijd wil de partij de opties versterken om outreachend te werken in afwachting van een opname en ook nadien.

8.5.2. Integratie

Vooruit wil inzetten op een betere integratie van de geestelijke gezondheidszorg in de verschillende beleidsdomeinen: tussen de verschillende kabinetten en administraties die bevoegd zijn voor gezondheid, welzijn, personen met een handicap, onderwijs, jeugdhulp, werk, armoede, ... De partij wil zorgen voor een verbindingsfiguur die de samenwerking tussen de verschillende beleidsdomeinen coördineert en op elkaar afstemt.

CD&V wil dat er meer bruggen worden geslagen tussen eerstelijnspsychologische zorg en welzijnswerk.

In de jeugdhulp worden vandaag kinderen geweigerd omdat de psychiatrische expertise niet aanwezig is, en in de psychiatrie worden ze geweigerd omdat men de veiligheid niet kan garanderen. Er is daarom voor *CD&V* nood aan een geïntegreerde werking van jeugdhulp en jeugdpsychiatrie om de nodige zorg en veiligheid te garanderen.

8.5.3. Kostprijs

Voor *Open Vld* is het vanzelfsprekend dat een behandeling goedkoper wordt. De partij maakt gewag van nabije en laagdrempelige aanspreekpunten voor hulpvragen voor jongeren waarbij de eerste sessies gratis worden aangeboden. Eerder dan te gaan voor gratis gezondheidszorg wil de partij bepaalde gezondheidskosten dekken die tot nog toe niet of onvoldoende werden terugbetaald zoals diagnostiek geestelijke gezondheidsproblemen en van leerstoornissen bij kinderen en volwassenen.

Groen wil dat iedereen gemakkelijk en tegen terugbetaling terecht kan bij een goede psycholoog in de buurt. Voor jongeren is een bezoek aan de psycholoog gratis.

Vooruit zal voor jongeren tot 24 jaar een bezoek aan een geconventioneerd psycholoog gratis maken.

N-VA stelt dat we mogen niet uit het oog mogen verliezen dat “de samenleving vandaag bijzonder uitdagend is voor jongeren, niet in het minst door sociale media, en dat niet elke jongere kan terugvallen op een warm nest”. Daarom pleit de partij ervoor om raadplegingen bij “een mentale zorgverlener” voor jongeren voor het grootste deel terug te betalen.

CD&V wil dat het forfait voor personen met een chronische aandoening wordt uitgebreid naar mensen met ernstige psychiatrische aandoeningen

9. Gezinnen en migratie

9.1 Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen

CD&V stelt dat niet-begeleide minderjarige vluchtelingen nood hebben aan specifieke begeleiding waarvoor zowel vanuit het Vlaamse als federale niveau moet worden samengewerkt.

Vooruit wil kinderen op de vlucht beter beschermen door in te zetten op een warm onthaal, continuïteit in de opvolging en uitbreiding van hun netwerk. Dat wil de partij doen onder andere door de onmiddellijke aanstelling van een gespecialiseerde voogd voor iedere jongere mogelijk te maken. Daarnaast zorgt de partij voor een nationaal protocol om verdwijningen van kinderen en jongeren te bestrijden. De samenwerking met jeugdhulp zal worden versterkt, zodat jongeren gepaste hulp kunnen krijgen.

Vooruit wil een aparte dienst creëren ter bescherming van niet-begeleide minderjarigen op de vlucht, om zo het huidige probleem van de versnippering over verschillende beleidsdomeinen heen, tegen te gaan. De Dienst Voogdij zal worden geïntegreerd in deze dienst.

N-VA vraagt om de Dienst Voogdij over te hevelen naar de Dienst Vreemdelingenzaken. Op deze manier wordt de opvolging van de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen versneld en vereenvoudigd in het belang van de minderjarige, zoals bijvoorbeeld de identificatie en het leeftijdsonderzoek. Wie liegt over zijn leeftijd, moet de kosten van de leeftijdsbepaling zelf dragen.

9.2 Terugkeer van gezinnen

N-VA wil dat illegale gezinnen met kinderen als ultimum remedium in een daartoe uitgerust gesloten centrum worden geplaatst in afwachting van hun uitwijzing, om zo hun terugkeer te verzekeren. De partij wil de wetgeving in die zin terugschroeven.

Vooruit zal investeren in aangepaste terugkeerbegeleiding voor mensen in onwettig verblijf, waaronder ook gezinnen met kinderen, om zo tot duurzame oplossingen (waaronder terugkeer) te komen. Zo'n aangepaste begeleiding kan ook op een alternatieve manier gebeuren via het middenveld. De partij zal de pilootprojecten die al lopen verderzetten en verder uitbouwen.

Vlaams Belang wil de heropening van de terugkeercentra voor gezinnen.

9.3 Gastopvang

Vooruit wil dat de opvang van asielzoekers wordt aangevuld met verschillende uitstroomprojecten. Zo zal zij naar Nederlands voorbeeld Take Care B&B invoeren, waarbij gastvrije gezinnen erkende vluchtelingen die de opvang moeten verlaten, een tijdje opvangen en hen helpen bij de zoektocht naar een eigen woning en integratie in de samenleving.

9.4 Gezinshereniging

9.4.1. Algemeen

Meerdere politieke partijen willen gezinshereniging begrenzen en misbruiken tegengaan.

Groen daarentegen pleit voor meer legale mogelijkheden om te migreren, waaronder gezinshereniging.

PVDA stelt dat iedereen het recht heeft "om samen met zijn of haar partner, kinderen, ouders, ... te wonen", ongeacht waar mensen vandaan komen.

CD&V stelt dat iedereen heeft het recht om samen te leven met zijn of haar (kern-)gezin, maar dat "de noodzakelijke voorwaarden [...] voldaan [moeten] zijn". De partij wil daarop "strenger toezien door beter te controleren".

9.4.2. Voorwaarden

Groen wil “onrechtvaardige drempels voor gezinshereniging wegwerken, zodat minder gezinnen verscheurd worden”.

In dezelfde zin stelt *PVDA*, die zich verzet een verstrenging, dat “de huidige drempels er al voor [zorgen] dat mensen veel te lang gescheiden moeten leven van elkaar”. Voor de partij is “[d]at [...] niet alleen volledig onrechtvaardig, het heeft ook negatieve gevolgen voor hun integratie”.

Andere partijen daarentegen (*Vlaams Belang*, *N-VA*, *Open Vld*, *CD&V*) willen de voorwaarden aanscherpen.

Vlaams Belang wil gezinshereniging aan banden leggen door: een inburgeringsexamen voorafgaand aan de gezinshereniging, hogere inkomensvereisten voor gezinshereniging, het voorbehouden van gezinshereniging met niet-EU-burgers aan partners die gehuwd zijn, een zo strikt mogelijke definitie van ‘gezinsleden’ en de verhoging van de minimumleeftijd voor gezinsherenigingen met partners tot 21 jaar.

Vlaams Belang wil het DNA-onderzoek doorrekenen aan de kandidaat-gezinsherenigers.

De partij wil ook de termijn voor erkende vluchtelingen om gezinsleden over te laten komen zonder voorwaarden, fors inkorten. De gezinsbanden moeten ook bestaan vóór de binnenkomst.

N-VA zal de voorwaarden voor gezinshereniging – ook voor vluchtelingen – verder aanscherpen. De partij zal de inkomensgrens verhogen en die bijstellen naargelang het aantal personen. Zo wil *N-VA* “de extra ballast voor onze sociale zekerheid [beperken]”.

De partij zal bijkomende inburgeringsverplichtingen opleggen voor zowel de aanvrager als de gezinshereniger. Die inburgeringsverplichting begint in het land van herkomst. Slaagt men niet voor een inburgerings- en taaltest, krijgt men geen visum.

Nu kunnen vluchtelingen, gedurende een jaar na hun erkenning, hun familie laten overkomen zonder dat zij aan enige voorwaarde moeten voldoen. Dat creëert een enorm aanzuigeffect, aldus de partij. Die ‘voorwaardenvrije periode’ zal zij herleiden tot het Europese minimum van drie maanden, zoals die al jaren geldt in de buurlanden. *N-VA* wil een tijdelijk moratorium instellen voor gezinshereniging met subsidiair beschermden.

Nadien zal zij een maximumquotum per maand invoeren. Dit ontradingsbeleid zal ook financieel gevoerd worden.

Open Vld wil “een gecontroleerde gezinshereniging”. Dat betekent “minder instroom”. De partij wil “geen aanzuigeffect creëren”. Wie alsnog naar hier komt in het kader van gezinshereniging moet op eigen benen kunnen staan.

De partij wil de voorwaarden voor gezinshereniging minstens op hetzelfde niveau leggen als in andere EU-landen. Zij vraagt een minimumverblijf van twee jaar vooraleer men familie kan laten overkomen. *Open Vld* verwacht dat de overkomende familieleden hier een bijdrage leveren. De toegang tot de sociale zekerheid moet gradueel worden opgebouwd. De partij vraagt dat ze in hun thuisland al een basiskennis van het Nederlands verwerven en ook leren over “onze fundamentele normen en waarden”. Zo wil de partij controle houden op wie er België binnenkomt.

CD&V stelt dat “[m]isbruiken van de procedures voor gezinshereniging moeten [...] worden tegengegaan”. De partij wil de controles opdrijven en de beëindigingsgronden aanscherpen. De ‘grace period’ waarbinnen erkende vluchtelingen en subsidiair beschermden genieten van een vrijstelling van de normale voorwaarden tot gezinshereniging, moet worden ingekort van twaalf naar drie maanden.

Om de integratie van personen die via gezinshereniging naar België komen te bevorderen, wil *CD&V* hen stimuleren om reeds in het land van herkomst een inburgeringscursus te volgen.

De partij wil de impliciete aanvaarding van aanvragen tot gezinshereniging schrappen wanneer er binnen de wettelijke termijn geen beslissing werd genomen.

De voorgestelde maatregelen mogen echter niet tot gevolg hebben dat een aanvraag tot gezinshereniging door erkende vluchtelingen en subsidiair beschermden de facto onmogelijk wordt. Voor de gevallen waarin het voor de betrokken gezinsleden van de gezinshereniger onmogelijk is om zich naar de betreffende diplomatieke of consulaire post te begeven, wil *CD&V* in de mogelijkheid voorzien om de aanvraag via aangetekend schrijven in België bij de Dienst Vreemdelingenzaken in te dienen. De partij wil de mogelijkheden om dit proces te digitaliseren, onderzoeken. Om de integratie van de personen die via gezinshereniging naar ons land komen te bevorderen, wil de partij de mogelijkheden onderzoeken om hen reeds in het land van herkomst een integratiecursus te laten volgen. *CD&V* ziet dit als een inspanningsverbintenis en dit mag in geen geval een obstakel voor gezinshereniging vormen.

Vooruit wil gezinshereniging kritisch tegen het licht houden. De procedure is complex, loopt vast en levert slechte resultaten op: de integratie na gezinshereniging verloopt moeizaam. Weinig mensen die langs deze weg naar België komen zijn aan het werk. Dat is slecht voor de taalkennis, integratie en de welvaartsstaat, stelt de partij. Een belangrijk deel van de inactieve mensen die niet werkzoekend zijn, zijn afkomstig uit gezinshereniging. Dat moet anders, aldus *Vooruit*. De partij wil een efficiënte procedure voor gezinshereniging die een motor is voor goede inburgering. Duitsland en Nederland dienen tot inspiratie.

De procedure om naar België te komen duurt nu te lang: die tijd wil *Vooruit* niet meer verloren laten gaan. Net zoals in Nederland, wil de partij mensen nog voor ze naar hier komen, laten starten met lessen Nederlands. Zo wil men niet alleen een voorsprong nemen in de integratie, maar er ook voor zorgen dat mensen die niet bereid blijken zich in te spannen voor hun integratie, geweerd worden.

Daarnaast wil de partij strenger beoordelen of mensen hier voldoende inkomsten hebben om hun gezin te onderhouden zodat nieuwe gezinsleden niet in armoede terechtkomen. Het recht om gezinsleden naar hier te laten komen, brengt dus ook de plicht met zich mee om dat gezin op een goede manier te kunnen onderhouden.

Vooruit wil er ook voor zorgen dat de procedure niet kan gebruikt worden als verdragingsmechanisme voor mensen die eigenlijk het land moeten verlaten.

9.5 Schijnrelaties en -erkenningen

N-VA stelt dat schijnrelaties en -erkenningen “helaas nog steeds schering en inslag [zijn]”. De misleide partner en ‘bébés-papiers’ zijn hier het grootste slachtoffer van. Wie enkel voor verblijfsrecht de schijn van een relatie ophoudt of niet effectief en onvoldoende voor zijn kind zorgt, wordt geweigerd en het land uitgezet. De strijd tegen alle mogelijke vormen van fraude, zoals in asiel, identiteit, schijnrelaties en -ouderschap, zal de partij opvoeren.

Daarvoor zal zij de fraudecellen versterken bij onder meer de Dienst Vreemdelingenzaken en de Dienst Economische Migratie op Vlaams niveau.

10. Onderwijs

10.1 Leerplicht en leerrecht

10.1.1. Leerplicht

Meerdere politieke partijen spreken zich uit voor een verlaging van de leerplicht die nu op vijf jaar ligt. *Open Vld*, *N-VA* en *Vooruit* willen naar drie jaar.

N-VA wil stapsgewijs de leerplichtleeftijd verlagen van vijf naar drie jaar, waarbij de vereiste aanwezigheid mee wordt opgetrokken met de leeftijd. De partij wil de nodige middelen uittrekken om dat te realiseren, door de klasgrootte werkbaar te houden voor de leerkracht en voldoende capaciteit te voorzien.

Vooruit wil een stap verder gaan door een schoolplicht in te voeren. Dit betekent dat de partij huisonderwijs wil verbieden, “tenzij de school niet de beste plek is om te leren en te ontwikkelen”. Enkel onder strikte voorwaarden zal huisonderwijs mogelijk zijn.

Hoewel *CD&V* het wenselijk acht dat zoveel mogelijk kleuters zoveel mogelijk genieten van kleuteronderwijs, is de partij er “niet van overtuigd dat een verlaging van de leeftijd waarop de leerplicht start tot drie jaar enige meerwaarde inhoudt, noch voor de betrokken gemeenschappen, noch voor de kleuters”. Een verlaging zal volgens *CD&V* niet leiden tot nog meer kleuters die zich inschrijven in het erkende kleuteronderwijs, zal niet leiden tot een grotere aanwezigheid en zal zeker niet leiden tot de noodzakelijke versterking van de kwaliteit en de doelmatigheid van het kleuteronderwijs. Veel wijst er volgens de partij op dat de in het federaal parlement voorgestelde verlaging een “fausse bonne idée” is. Eerder dan in te zetten op verplichting en controle, gelooft *CD&V* dat de ouders die hun kinderen nog niet naar het kleuteronderwijs sturen, moeten overtuigd worden dat ook voor hun kind het kleuteronderwijs een veilige leerplek en een meerwaarde is. Hiervoor wil de partij brugfiguren inschakelen.

10.1.2. Leerrecht

CD&V verwacht van leerlingbegeleiders dat ze leerlingen die belemmerd worden om tot leren te komen – bijvoorbeeld omdat ze ook mantelzorger zijn – kunnen doorverwijzen naar de juiste begeleiding en ondersteuning, zodat hun leerrecht wordt gegarandeerd. De partij wil dat elke jongere met de nodige kwalificaties het leerplichtonderwijs afsluit. Dit geldt ook voor jongeren die omwille van ziekte of verblijf in een jeugdzorginstelling het moeilijker hebben om een schools traject te kunnen volgen.

Onderwijs heeft voor *CD&V* een intrinsieke, vormende waarde en staat niet enkel in functie van de arbeidsmarkt. De partij wil de strijd aangaan met het vroegtijdige schoolverlaten door zowel preventieve als curatieve maatregelen. Zo gaat voor de partij ‘leerplicht’ hand in hand met ‘leerrecht’.

Zij pleit voor het monitoren welke leerlingen niet aanwezig zijn op school. Zij verzet zich tegen een verlaging van de leeftijd waarop de leerplicht eindigt, van achttien naar zestien jaar. Evenmin aanvaardt *CD&V* dat jongeren wegens motivatiegebrek door een school gewettigd afwezig worden verklaard om ‘persoonlijke redenen’. Zij voorziet trajecten met andere kwalificerende leerwegen. Voor leerlingen die niet meer leerplichtig zijn, maar het onderwijs dreigen te verlaten zonder een onderwijskwalificatie, wil de partij via leerjobs zorgen dat ze minstens een beroepskwalificatie kunnen halen die een duurzame inzetbaarheid op de arbeidsmarkt mogelijk maakt.

10.2 Schoolkeuze

Opdat ouders een goed onderbouwde schoolkeuze zouden kunnen maken, wil *Vooruit* daarom een scholenwijzer ontwikkelen met informatie over scholen voor ouders. Daarin wordt informatie over het pedagogische project gedeeld, maar ook hoe de school haar doelen bereikt in vergelijking met andere scholen.

Vrijheid van onderwijs betekent onder meer, aldus *CD&V*, dat ouders vrij kunnen kiezen voor een school, zodat ze hun kinderen onderwijs kunnen laten volgen dat het best aansluit bij hoe zij over leren en leven denken. Onderwijssystemen waar de overheid bepaalt in welke school een kind school mag lopen, zijn aan *CD&V* niet besteed. De partij zal dan ook steeds pleiten voor voldoende verschillende onderwijsprojecten en voldoende plaatsen in de

scholen “zodat ouders steeds een échte keuze hebben en zich niet tevreden moeten stellen met de ene vrije stoel”.

PVDA wil met een centraal aanmeldingsregister voor elk kind een plek in een school in de buurt garanderen.

10.3 Buitengewoon en inclusief onderwijs

Voor *N-VA* geldt ‘gewoon onderwijs als het kan, buitengewoon onderwijs als het beter is’.

Open Vld steunt inclusie in het gewoon onderwijs en wil tegelijk het buitengewoon onderwijs versterken. De partij wil kinderen met een zorgnood in het gewoon onderwijs zoveel mogelijk helpen. Dat wil ze doen door scholen in het gewoon onderwijs beter te ondersteunen in het omgaan met kinderen met specifieke behoeften en diverse klassen. De partij wil verder inzetten op campusscholen waar scholen van het gewoon- en buitengewoon onderwijs op dezelfde site zitten. Daarnaast zal de partij verder investeren in een goed regionaal gespreid aanbod van scholen buitengewoon onderwijs.

Groen wil inclusief onderwijs voor leerlingen met een beperking.

PVDA wil inzetten in op de inclusie van leerlingen met verhoogde zorgnoden. Zij zal het budget voor leersteun verhogen en kinderen met een beperking en hun ouders betrekken als gelijkwaardige partners bij het zoeken naar aanpassingen in het schooltraject.

CD&V wil de uitvoering van het decreet-leersteun monitoren en het decreet bijsturen indien nodig. De partij zal nagaan na op welke manier de capaciteitstekorten in het buitengewoon onderwijs verder aangepakt kunnen worden. Daarbij zullen verschillende elementen tegen het licht worden gehouden waaronder de programmatienormen voor buitengewoon onderwijs, de mogelijkheid om via het ‘eencampusmodel’ op meer plaatsen een geschikt aanbod te realiseren, het leerlingenvervoer buitengewoon onderwijs... De partij houdt hierbij altijd voor ogen dat de doelstelling op lange termijn een inclusief onderwijs moet zijn.

10.4 Vrije tijd en school

Open Vld wil de zomervakantie voor leerlingen met twee weken inkorten, en tegelijk de herfst- en krokusvakantie met elk een week verlengen. Dit om “maximale startkansen” te bieden aan kinderen en jongeren.

Groen wil voldoende tijd om jong te zijn, met voldoende taakvrije uren en avonden.

Vakanties zijn écht vakantie en elk kind moet minstens twee uur buitenspeeltijd hebben op school per dag.

10.5 Mentaal welzijn

Vooruit wil kinderen en jongeren leren beter omgaan met emoties en stress. De partij voorziet daar klassikale activiteiten rond maar ook een aanbod binnen bestaande lessen. Zij voorziet “naast de klassieke turnles ook ruimte voor les rond technieken om mentale rust te vinden”. De partij wil investeren “in een schoolcultuur waarin jongeren preventief aan een goede mentale gezondheid leren werken”. Meer aandacht zal worden besteed aan mentaal welzijn in de eindtermen, leerplannen en ontwikkelingsdoelen (zie 8.2).

Open Vld wil scholen aanzetten om samen met hun leerlingen en scholieren een zichtbaar, gedragen welbevindenbeleid te ontwikkelen en te implementeren. Daarnaast voorziet de partij professionalisering, in samenwerking met de lerarenopleidingen, rond mentaal welzijn van leerlingen, scholieren en leraren.

Groen wil meer preventie en aandacht voor mentaal welzijn op school. De partij wil het welzijn van leerlingen bevorderen met een gezond evenwicht tussen vrije tijd en schoolwerk, een helder smartphonebeleid op school en versterkte leerlingenbegeleiding.

10.6 Seksuele en relationele opvoeding

De meeste politieke partijen blijven in hun verkiezingsprogramma weg van het thema relatievorming. *Groen* ziet een rol weggelegd voor het onderwijs. Naast basisvaardigheden, zoals taal en rekenen, moet er voor de partij ook plaats zijn voor maatschappelijke thema's zoals 'relaties'.

Vooruit stelt dat het onderwijs oude rolpatronen en genderstereotypen moet doorbreken. Zij wil de seksuele en relationele opvoeding moderniseren en verankeren in de eindtermen. De partij wil hierbij ook omstaanderstrainingen en train-the-trainertrajecten inzetten. De kennis omtrent gender en seksuele diversiteit bij leraren zal worden verankerd door dit op te nemen in de lerarenopleiding.

10.7 Deconnectie buiten de schooluren

Groen wil een recht op deconnectie buiten de schooluren voor leerlingen en leerkrachten.

10.8 Schoolkosten

Groen wil dat elk kind gratis naar school kan. De partij voorziet gratis schoolmateriaal voor elk kind en kostendekkende schooltoelages voor gezinnen met lage inkomens.

Vlaams Belang wil de invoering van een vijfjaarlijkse doorlichting van de schoolkosten voor kleuter-, basis- en secundair onderwijs. De partij wil de invoering van een maximumfactuur in het secundair onderwijs, al naargelang de studierichting. De partij wil invulboeken ontraden. Zij zijn niet alleen duur, maar staan ook de kwaliteit en het creatief proces van de les in de weg.

Vlaams Belang wil een verstandig gebruik van laptops, zodat ze financieel passen binnen het voorziene subsidiebudget en niet moeten worden bijgepast via de schoolfactuur en zodat ze pedagogisch geen obstakel vormen voor het lees- en schrijfvermogen van de leerlingen. De partij wil transparantere communicatie van de scholen over bijdragen voor optionele uitgaven die buiten de maximumfactuur vallen, tijdens het inschrijvingsgesprek, via een brochure of duidelijke vermelding op de schoolwebsite.

Ook *CD&V* wijst op de kostprijs van invulboeken. Invulboeken kunnen voor de partij een plaats hebben, als ze een duidelijke pedagogische meerwaarde bieden. Schoolteams moeten de keuze voor een invulboek ten aanzien van de schoolraad – waar vertegenwoordigers van ouders, leraren, leerlingen en lokale gemeenschap aanwezig zijn – grondig motiveren.

CD&V vindt dat ook van ouders een bijdrage mag verwacht worden, zonder dat deze onredelijk hoog mag zijn.

De partij wil de impact evalueren van de maximumfactuur voor het basisonderwijs op de werking van de scholen. Een studiekeuze moet gebaseerd zijn op interesse en capaciteit, niet op de portefeuille van het gezin. De partij kiest niet voor een maximumfactuur in het secundair onderwijs omdat het een oplossing is die scholen beperkt in het realiseren van hun pedagogisch project en dus een negatief effect heeft op de onderwijskwaliteit. De partij wil wel het beleid rond kostenbeheersing versterken en onder toezicht brengen van de onderwijsinspectie. Daarbij wil zij de kwaliteit van het kansenbeleid inbedden in het referentiekader voor onderwijskwaliteit. Wanneer bij doorlichting een school onverantwoord hoge kosten aanreket aan ouders, kan ze een deel van haar werkingsmiddelen verliezen.

Verder wil *CD&V* waar nodig de selectieve participatietoeslag differentiëren en versterken, zodat het budget van de ouders geen invloed heeft op de studiekeuze van de kinderen.

Een school kan een leerling geen studiemateriaal ontzeggen als de ouders nog openstaande rekeningen hebben.

PVDA wil een maximumfactuur voor het secundair onderwijs invoeren. De partij zal schooluitstappen en zwemlessen in het lager onderwijs volledig kosteloos maken voor de ouders. Zij zal de besparingen op de werkingsmiddelen van scholen terugdraaien.

PVDA zal ook het gebruik verbieden van zwarte lijsten en de inschakeling van incassobureaus en deurwaarders door boekenverdelers. Het is onaanvaardbaar dat de onderwijskansen van scholieren worden gegijzeld wegens betalingsproblemen, stelt de partij. Zij zal de ondersteuning voor schoolbesturen verhogen om met betalingsproblemen om te gaan.

10.9 Centra voor leerlingenbegeleiding

PVDA wil de budgetten voor de centra voor leerlingenbegeleiding stevig optrekken. Door de vele besparingen en personeelstekorten kunnen zij hun taken niet meer correct uitvoeren, aldus de partij.

CD&V wil inzetten op een CLB-werking, dicht bij de school en aan de slag gaan met het rapport van het Rekenhof over vroegtijdig schoolverlaten. Van de CLB's verwacht dat de partij dat ze zich focussen op hun decretale kerntaken rond leerlingbegeleiding, dicht bij de school. De partij zal inzetten op hun schoolbetrokkenheid en zorgen dat ze hun taak als draaischijf vlot kunnen waarmaken, door de samenwerking met de jeugdhulp te versterken. Ook in de strijd tegen het vroegtijdig schoolverlaten, verwacht CD&V van de CLB's dat ze vooroplopen.

10.10 Brugfiguren

CD&V wil dat iedere school vanuit zijn netwerk een beroep kan doen op brugfiguren, via een partnerschap met het lokale bestuur. Het gaat om personen die een brug slaan tussen school, (kwetsbare) gezinnen en actoren uit de hulp- en dienstverlening. Vanuit Vlaanderen wordt de opstart van dit soort initiatieven ook financieel gesteund.

Deze brugfiguren moeten ook ouders overtuigen van het belang om hun kinderen te laten deelnemen aan erkend kleuteronderwijs.

10.11 Onderwijs en ouderlijke verantwoordelijkheid

Voor *N-VA* moeten leerkrachten zich kunnen focussen op hun kerntaak: lesgeven. De partij stelt: "We zijn de enige partij die durft spreken over de verantwoordelijkheid van ouders". Scholen en leerkrachten kunnen niet alles alleen aan en kunnen niet elk probleem in de maatschappij oplossen. Wanneer scholen vaststellen dat kinderen geen gelijke onderwijskansen krijgen omdat hun ouders niet aan hun ouderlijke verantwoordelijkheid kunnen of willen beantwoorden, dan moeten zij dat volgens *N-VA* discreet kunnen melden aan het lokaal sociaal beleid (bijvoorbeeld onbetaalde facturen of het niet in staat zijn om in het Nederlands te communiceren met de school). In dat geval kan het lokaal sociaal beleid voor die ouders "die echt hulpbehoevend zijn" ondersteuning bieden, maar even goed voor die ouders die hun verantwoordelijkheid niet willen nemen, financieel optreden. Zo wil de partij sociale voordelen indien nodig rechtstreeks laten toekomen bij de school.

De engagementsverklaring die ouders vandaag op school ondertekenen, moet volgens *CD&V* uitgroeien tot een werkinstrument waarin ouders en school afspraken maken over de manier waarop ze een bijdrage leveren in het ontwikkelings- en leerproces van kinderen. Samen bepalen ze wie welke inspanningen levert en op welke manier overleg georganiseerd wordt.

CD&V verwacht van ouders dat ze bereikbaar zijn voor de school. Ouders die nooit aanwezig zijn op een oudercontact en elke dialoog met de school afwijzen, verliezen het recht om tijdens de interne beroepsprocedure door de beroepscommissie gehoord te worden.

Door te zorgen voor gezonde maaltijden, lagere schoolkosten en goede kinderopvang, wil *Vooruit* een sterke basis aan kansen voorzien voor elk kind. Die kansen moeten ook gegrepen worden door de ouders, aldus de partij. Daarom verwacht zij voldoende aanwezigheid in de opvang, in de kleuterklas en op school.

Open Vld wil samenwerking om schoolverlaters zonder diploma te voorkomen. Alle betrokken partners (school, lokaal bestuur, ouders, andere instanties) moeten beter en structureel samenwerken, met als doelstelling te voorkomen dat jongeren de school verlaten zonder diploma. In eerste instantie wil de partij preventief werken door in te zetten op ouderbetrokkenheid, kwaliteitsvolle vroege scholing (bv. leerplichtverlaging, focus op Nederlands en Wiskunde, hoge verwachtingen) en flexibele leerwegen in het secundair onderwijs (bv. duaal leren, begeleiding op maat). *Open Vld* zal daarbij steeds een strikt aanwezigheidsbeleid voeren. In tweede instantie zal de partij sanctionerend optreden indien ouders hun jonge kinderen onvoldoende naar school sturen of bij hardnekkige spijbelaars.

10.12 Nederlands

De *N-VA* wil dat iedereen die later instroomt in ons onderwijs een taaltest aflegt, waarna de nodige begeleiding wordt verstrekt. Intensieve taalbaden Nederlands en zomerscholen zullen structureel worden ondersteund met een gerichte inzet van middelen. *N-VA* wil de thuistaal van leerlingen zwaarder laten doorwegen in de financiering voor scholen, gelet op het belang van het Nederlands in het onderwijs, om die middelen gericht in te zetten op verwerving van Nederlands. Tevens wil de partij het engagement van de ouders ten aanzien van het Nederlands versterken.

Voor N-VA wordt de Koala-test richtinggevend om te bepalen of kleuters voldoende rijp zijn voor een overgang naar het eerste studiejaar. Het is voor anderstaligen belangrijk dat de taalverwerving van het Nederlands niet stilvalt tijdens de vakantieperiodes. Daarom zal Vlaanderen de lokale besturen maximaal stimuleren om elk jaar zomerscholen te organiseren met focus op het Nederlands.

Vlaams Belang wil een uniform taalintegratietraject ('taalbadklassen') van één schooljaar voor anderstalige nieuwkomers, met een vast programma dat zich exclusief toelegt op de beheersing van de kennis en beheersing van de Nederlandse taal met een bindende eindtest in mei. Het Nederlands moet de exclusieve communicatietaal in de klas zijn, op de speelplaats en in de omgang met de ouders.

Aandacht voor het Nederlands betekent volgens *CD&V* niet dat er niet ook respectvol kan en moet omgegaan worden met een andere thuistaal. Leerlingen sanctioneren omdat ze op school occasioneel de eigen taal gebruiken, gaat dan ook een stap te ver. Maar ook de taalkennis van de ouders draagt bij tot het versterken van de competenties van hun kinderen die schoollopen in het basis- of secundair onderwijs. Even goed kunnen taalintegratietrajecten die kinderen volgen, stimulerend zijn voor ouders die – al dan niet als deel van een inburgeringstraject – hun competenties Nederlands versterken. *CD&V* is ervan overtuigd dat de taalintegratietrajecten voor kinderen beter op die voor ouders moeten worden afgestemd. Dat zal zorgen voor snelle leerwinst binnen gezinnen waar het gebrek aan kennis van het Nederlands de participatie aan ons onderwijs en onze gemeenschap afremt. Zeker wanneer in de taal(integratie)trajecten voor ouders met kinderen in het basis- en secundair onderwijs, specifiek wordt gefocust op het belang ervan voor het leertraject van hun kinderen. Graag en goed lezen kan kinderen, jongeren én ouders helpen bij het verwerven van een rijk Nederlands.

CD&V wil de effectiviteit van het gevoerde taalbeleid onderzoeken en waar nodig versterken. De partij wil de KOALA-taalscreening evalueren.

Wanneer anderstalige ouders hun kinderen in het Vlaamse onderwijs inschrijven, moeten ze zich engageren om Nederlands te leren spreken. Via een structurele samenwerking tussen het basis- en secundair onderwijs en het volwassenenonderwijs wil de partij de taalintegratietrajecten voor leerlingen en ouders beter op elkaar afstemmen. Zowel bij kinderen als ouders werkt zo'n aanpak drempelverlagend en groeit de betrokkenheid bij de taalintegratietrajecten.

Vooruit wil dat ouders een basiskennis bezitten van het Nederlands, in het belang van het kind en zijn onderwijs. De partij wil van de crèches en scholen een taalmotor maken. Dat betekent concreet dat taalzwakke en anderstalige ouders daar geholpen worden met taallessen.

Open Vld stelt dat Nederlands de onderwijstaal en de basis voor al het leren is. Een goed talenbeleid is voor de partij cruciaal om de onderwijskwaliteit te verbeteren. Daarom wil zij vanaf de kleuterschool en de lagere school sterker inzetten op kennis van het Nederlands. Dat kan via aparte taaltrajecten en taallessen om er op z'n minst voor te zorgen dat bij de start van de lagere school er een sterke basis Nederlands is. Daarnaast moeten er verder worden ingezet op het verwerven van vreemde talen. Meertaligheid is voor de partij een troef.

Met extra financiële middelen wil *PVDA* scholen aanmoedigen om meer klassen voor onthaalonderwijs op te richten.

10.13 Brede school

Groen wil van elke school een brede school maken, waar kinderen ook na de lessen terecht kunnen voor sport en cultuur.

CD&V pleit voor het uitrollen van het concept van de Brede school in heel Vlaanderen, "een school die onderwijs met andere voorzieningen combineert, zoals opvang, sport...", Met het oog op het wegnemen van participatiedrempels moeten buitenschoolse activiteiten (cultuurbeleving, deeltijds kunstonderwijs, sport, jeugdvereniging, techniekacademie) aansluiten bij het onderwijsaanbod. Waar mogelijk moeten ze in het schoolgebouw of de onderwijscampus zelf worden aangeboden. Infrastructuursubsidies voor scholen moeten voorwaarden bevatten om, met het oog op de ontwikkeling van de realisatie van de Brede school, deze infrastructuur ook voor naschoolse activiteiten open te stellen.

PVDA wil voor renovaties en nieuwbouw zo veel mogelijk samenwerken met lokale besturen, "als alternatief voor de geldverslindende samenwerking met de privé". Als

tegenprestatie zal de partij schoolgebouwen open zetten voor activiteiten na de schooltijd. Zo wil de partij de band versterken tussen de school en de buurt, tussen onderwijs en vrijetijdsbesteding, lokale jeugdorganisaties en verenigingen. Zij wil stapje voor stapje aan een brede school bouwen.

N-VA wil scholen blijven aanmoedigen om hun infrastructuur open te stellen voor verenigingen die geen eigen lokaal hebben en kijken naar synergiën met zorg, welzijn, kinderopvang, sport en vrije tijd.

Open Vld zal zich inzetten voor het openstellen van schooldomeinen voor naschoolse activiteiten en het lokale verenigingsleven, gebaseerd op het concept van de brede school. Volgens de partij zal dit initiatief niet alleen de jeugdinfrastructuur verbeteren maar ook de betrokkenheid van jongeren bij hun gemeenschap vergroten.

Vlaams Belang wil de efficiënte inzet van sportaccommodaties van scholen voor naschoolse sport en clubsport.

10.14 Leerlingenvervoer

CD&V stelt dat, om het leerrecht te garanderen, in het buitengewoon onderwijs moet ingezet worden op het hertekenen van het leerlingenvervoer. Op langere termijn wil de partij meer campussen stimuleren waar gewoon en buitengewoon onderwijs samen aanwezig zijn, met het oog op een betere spreiding van buitengewoon onderwijs.

Een grondige herziening van het systeem van leerlingenvervoer buitengewoon onderwijs is noodzakelijk, aldus *Open Vld*. Daarom wil de partij een nieuw kader voor het leerlingenvervoer dat vertrekt vanuit de mogelijkheden van leerlingen en ouders in plaats vanuit de beperking. Het huidige 'recht op leerlingenvervoer' zal zij hervormen tot een 'recht op ondersteuning voor de woon-school verplaatsingen'.

N-VA stelt dat samen met De Lijn, ouders, scholen en kinderopvang het leerlingenvervoer buitengewoon onderwijs tegen het licht moet worden gehouden om een systeem uit te

werken waarbij de kinderen minder lang op de bus zitten. De partij wil daarbij verder bouwen op de goede praktijken uit de pilootprojecten.

10.15 Studietoelagen

In tegenstelling tot de schooltoeslagen, maken de studietoelages voor het hoger onderwijs nog geen deel uit van het Groeipakket. Deze moeten nog apart worden aangevraagd, wat zorgt voor extra administratieve belasting en gebrekkige sociale bescherming, stelt *CD&V*. De partij wil dat de studietoelagen worden toegevoegd aan het Groeipakket, en zoveel mogelijk automatisch worden uitbetaald.

Om de uitbetaling van studietoelagen sneller en automatisch te laten verlopen, wil *CD&V* een beroep doen op het Vlaams Agentschap voor de Uitbetaling van Toelagen in het kader van het Gezinsbeleid. Omdat de voorwaarden voor de schooltoeslag (Groeipakket) niet zijn afgestemd op die van de studietoelagen, zijn er vandaag studenten die wel recht hadden op een schooltoeslag, maar geen aanspraak kunnen maken op een studietoelage. Dat moet worden aangepast, vindt *CD&V*.

Ook de snelheid van afhandeling van studietoelage-aanvragen en de timing van uitbetaling kan beter. Automatische rechtentoekenning moet – net zoals bij het Groeipakket – de norm zijn. Elke student die recht heeft op een studietoelage, kan die dan in de eerste maand van het academiejaar ontvangen. Ook studenten en ouders die vandaag kwetsbaar zijn en er niet in slagen om de studietoelage aan te vragen, zullen volgens *CD&V* op die manier ook bereikt worden.

11. ‘Groeipakket’

11.1 Financiering

Groen wil geen federale middelen bedoeld voor kinderbijslag gebruiken voor andere uitgaven.

11.2 Verhouding universaliteit/selectiviteit

PVDA wil het “kindergeld” herfederaliseren en het opnieuw onderbrengen bij de sociale zekerheid. De partij stelt op die manier “het universele karakter van het kindergeld” te beschermen.

Groen wil de kinderbijslag inzetten “als een échte hefboom tegen gezinsarmoede”. De partij wil een sociale hervorming van het Groeipakket als belangrijkste maatregel tegen kinderarmoede.

Vooruit wil kinderen die opgroeien in kansarme gezinnen meer steun geven. Het ‘kindergeld’ wil de partij gericht toekennen op basis van in komen en vermogen. *Vooruit* wil elk kind verzekeren van gezonde maaltijden, betaalbaar onderwijs en goede kinderopvang. Dit wil de partij realiseren we door extra investeringen en een hervorming van het ‘kindergeld’. Die hervorming moet ervoor zorgen dat meer middelen gaan naar de kinderen die dit het meest nodig hebben. Zo gaan aldus *Vooruit* meer middelen rechtstreeks naar het kind, wordt de ongelijkheid verkleind en wordt de strijd aangebonden met kinderarmoede.

CD&V vindt dat “[w]e moeten blijven bekijken of de middelen voor het Groeipakket, 4,7 miljard euro in 2024, voldoende doelmatig worden ingezet”. Het Groeipakket moet alle families vooruithelpen, vooral financieel kwetsbare gezinnen (vaak éénoudergezinnen) en kinderen met bijzondere noden. Hoewel *CD&V* ervan overtuigd is dat het Groeipakket een recht is voor élk kind, vindt de partij dat nog sterker moet worden ingezet op de ondersteuning van financieel kwetsbare gezinnen.

11.3 Basisbedragen

PVDA wil de basisbedragen verhogen en deze opnieuw aan de gezondheidsindex koppelen.

11.4 Sociale toeslagen

PVDA wil extra middelen in het kindergeld investeren. De partij wil de basisbedragen behouden voor elk kind, omdat iedereen daar recht op heeft. Tegelijkertijd wil de partij de sociale toeslagen versterken om kansarmoede bij kinderen terug te dringen.

Groen wil de sociale toeslagen verhogen voor gezinnen naarmate het inkomen lager is en extra steun geven aan eenoudergezinnen.

CD&V vindt dat de bedragen van de sociale toeslagen moeten worden verhoogd en voldoende gedifferentieerd naar inkomen, “om promotie vallen te vermijden en kwetsbare gezinnen te ondersteunen”. Hiervoor moeten de middelen die gaan naar inefficiënte of overbodige toeslagen, worden herleid naar de sociale toeslagen. De partij denkt hierbij aan de participatietoeslag voor de kleuterschool, en de kinderopvangtoeslag. De kinderopvangtoeslag moet wel behouden blijven tot zolang elke ouder op redelijke afstand een plaats heeft in de inkomensgerelateerde opvang.

De inkomensgerelateerde toeslagen van het Groeipakket zorgen voor een sociale correctie en maken het systeem sociaal rechtvaardig. *CD&V* “betreurt het sterk wanneer er boekhoudkundige trucs worden toegepast om het officieel aangegeven inkomen artificieel laag te houden om toegang te krijgen tot extra toeslagen, terwijl men deze niet nodig heeft”. Dat getuigt van weinig maatschappelijke verantwoordelijkheidszin en ondergraaft het systeem, stelt de partij. *CD&V* zal het inkomensbegrip herdefiniëren en het inkomensbegrip in het Groeipakket verfijnen om dergelijke perverse effecten uit te sluiten.

11.5 Schooltoelagen

Groen wil kostendekkende schooltoelagen voor gezinnen met lage inkomens.

De variabele schooltoeslag binnen het Groeipakket zal N-VA “fijnmaziger” maken “zodat het nog meer aangepast kan worden aan de kostprijs van de individuele opleidingen”.

CD&V stelt dat bepaalde studierichtingen in het secundair onderwijs grote financiële inspanningen vragen van gezinnen. Het systeem van schooltoeslagen moet herbekeken worden zodat het voldoende gedifferentieerd is en afgestemd op actuele noden. De partij wil de schooltoeslag versterken en nagaan of de huidige bedragen voldoende gedifferentieerd zijn naargelang de gekozen studierichting. De schooltoeslag moet met andere woorden afgestemd zijn op de reële kostprijs van de gekozen studierichting. Tegelijk vindt de partij dat ook de scholen hier hun verantwoordelijkheid moeten nemen en inspanningen moeten doen om de schoolkosten binnen de perken te houden. Scholen moeten hierin wel ondersteund worden.

Open Vld stelt dat de studiekeuze van een jongere nooit mag afhangen van de kostprijs van de opleiding. Vandaag zijn er nog steeds grote onderlinge verschillen. Het bedrag van de schooltoeslag zal de partij aanpassen aan de kostprijs van de opleiding. Op die manier kan elke scholier een studierichting kiezen die zij of hij wil, en wordt de school niet gehinderd in haar werking.

Vlaams Belang wil de invoering van een variabele schooltoeslag voor leerlingen van het secundair onderwijs, al naargelang de variabele maximumfactuur. De partij wil een efficiënte en snellere terugvordering van de schooltoeslag bij spijbelgedrag.

11.6 Indexering

PVDA wil het “kindergeld” opnieuw koppelen aan de gezondheidsindex. De besparingen worden teruggedraaid.

CD&V stelt dat alle tegemoetkomingen in het kader van het Groeipakket aan de gezondheidsindex moeten worden gekoppeld.

Groen wil een volledige indexering en welvaartsvastheid.

Volgens *Vlaams Belang* is het Vlaamse Groeipakket niet gekoppeld aan de index. De partij wil de automatische indexering van het Groeipakket.

11.7 Thuiswonende meerderjarige kinderen

De ouders van thuiswonende meerderjarige kinderen die een leefloon als samenwonende ontvangen, krijgen van *N-VA* voor deze kinderen niet langer een Groeipakket.

11.8 Conditionering van gezinsbijslag

Groen verwerpt het afhankelijk maken van “basisrechten zoals een sociale huurwoning of kindergeld” van de kennis van het Nederlands.

Vlaams Belang wil de (tijdelijke) intrekking van het kindergeld van minderjarigen die drugs verhandelen. De partij wil ook intrekking van het Groeipakket “voor chronische spijbelaars (waarvan de ouders op de hoogte zijn) en voor criminele feiten”. De partij wil de uitbetaling van de schooltoelage voor leerlingen in het kleuter-, basis- en secundair onderwijs in de vorm van onderwijskrediet of schoolsubsidies, zodat de schooltoelage ook effectief besteed wordt aan het bekostigen van studies. Zij wil de koppeling van de toekenning van het Groeipakket aan voldoende kennis van de Nederlandse taal van de ouders, “zodat de ontwikkeling van kinderen in Vlaanderen wordt verzekerd”.

Het Groeipakket dient voor het kind, stelt *N-VA*, en moet maximaal worden ingezet om te helpen voorzien in de noden van de kinderen. Als gezinnen het financieel moeilijk hebben en ondersteund worden via budgetbegeleiding of een leefloon en wanneer dan blijkt dat het Groeipakket niet ten goede komt van het kind, dan zal het OCMW van *N-VA* de mogelijkheid krijgen om het budget zelf in te zetten. Het OCMW kan dan rechtstreeks aankopen doen voor de kinderen en voorzien in bijvoorbeeld kleding, voeding, schoolmateriaal.

N-VA wil een deel van de schooltoelage koppelen aan de bereidheid van ouders om Nederlands te leren. Indien na een traject met de scholen en de lokale besturen blijkt dat ouders geen bereidheid tonen om Nederlands te leren, kan het centrum voor leerlingenbegeleiding en het lokaal bestuur in samenspraak oordelen om tot vijftig procent

van het kindergeld aan te wenden voor maatregelen die het Nederlands van de ouders en kinderen bevorderen.

Het Groeipakket is voor *CD&V* een onvoorwaardelijk recht van het kind. Voorstellen om middelen vanuit het Groeipakket te herleiden naar materiële ondersteuning en dienstverlening, zoals het aanbieden van schoolmaaltijden of de financiering van kinderopvang, zijn voor *CD&V* onbespreekbaar. Ook is het voor de partij onbespreekbaar om het Groeipakket in te zetten als een 'bestraffingsmaatregel', door het te schrappen wanneer er zich bijvoorbeeld problemen stellen zoals spijbelen of omdat ouders hun kinderen de taal niet voldoende leren. Daarvoor bestaan andere beleidsmaatregelen die families niet in de armoede en economische onzekerheid duwen, aldus de partij.

CD&V verzet zich tegen de afschaffing of uitholling van het Groeipakket. Het Groeipakket is een recht van het kind en het moet een vrij besteedbaar bedrag blijven, stelt de partij.

Morrelen aan de bestedingsvrijheid zet de deur open voor allerlei andere 'goede' redenen om kinderen het recht op het Groeipakket te ontzeggen. Het Groeipakket mag geen strafpakket worden, stelt *CD&V*.

11.9 Uitbetaling

N-VA wil in de komende legislatuur één uitbetalingsactor voor het Groeipakket.

12. Fiscaliteit

12.1 Algemeen

CD&V stelt dat ons belastingstelsel niet meer mee is met de tijd. De partij wil een personenbelasting die zo weinig mogelijk verschillen creëert naargelang samenlevingsvorm. Een moderne personenbelasting, stelt de partij, houdt rekening met de gezinsomvang, maar niet met de manier waarop mensen kiezen om samen te leven.

N-VA wil een “fiscale neutraliteit”. Dit impliceert dat de belastingdruk op een individu “niet afhankelijk [zou] mogen zijn van het feit of de belastingplichtige getrouwd, gescheiden of alleenstaand is”. De partij wil niet dat alleenstaanden het slachtoffer zijn van fiscale discriminaties.

Voor *Vooruit* moet de personenbelasting neutraal worden gemaakt ten aanzien van diverse gezinsvormen. Alle administratieve en andere drempels rond bepaalde gezinsvormen (zoals alleenstaanden, co-ouders en nieuw samengestelde gezinnen) moeten worden weggenomen opdat de rechten van kinderen maximaal gegarandeerd zijn.

12.2 Belastingvrije som

12.2.1. Toeslag voor alleenstaanden

Vooruit wil aan werkelijk alleenwonenden een toeslag op de belastingvrije som toekennen, “om rekening te houden met het verlies aan draagkracht van een alleenstaande”.

12.2.2. Toeslag per kind

Wie vandaag een kind fiscaal ten laste heeft, heeft recht op een toeslag op de belastingvrije som. Vandaag verschilt dat bedrag per kind fiscaal ten laste. *CD&V* kiest voor een gelijke toeslag op de belastingvrije som voor elk kind. De partij wil een verhoging van de belastingvrije som per kind, vastgelegd op het huidige niveau van twee kinderen ten laste. Kinderen met een handicap en kinderen in kwetsbare gezinnen moeten bijzondere aandacht

krijgen, aldus de partij. Zij wil de drempels wegwerken voor de toekenning van hun voordelen en voorziet een extra toeslag op de belastingvrije som aan werkelijk alleenstaande ouders.

Ook *N-VA* spreekt zich uit over de belastingvrije som voor kinderen. De toeslagen op de belastingvrije som zijn volgens de partij gedateerd en vooral voordelig voor grote gezinnen van vier kinderen of meer. Zij wil deze toeslagen meer in lijn brengen met de huidige sociologische realiteit waarbij er meer kleinere gezinnen, nieuw samengestelde gezinnen en eenoudergezinnen zijn. “Naar Vlaams voorbeeld”, aldus *N-VA*, “zal ieder kind dezelfde toeslag krijgen”.

Vlaams Belang wil het behoud van de belastingvrije som per kind.

12.3 Huwelijksquotiënt

CD&V wil het huwelijksquotiënt laten uitdoven. Een moderne fiscaliteit beschermt wat kostbaar is, dus ook onze gezinnen. Vandaag nemen gezinnen diverse vormen aan. Bijna de helft van de huishoudens in ons land bestaat uit alleenwonenden of alleenstaande ouders. De fiscaliteit moet daaraan aangepast worden, stelt de partij. Zij wil het fiscale onderscheid tussen alleenstaanden, samenwonenden en gehuwden verkleinen.

De bredere fiscale hervorming moet uiteraard gepaard gaan met de nodige overgangsmaatregelen en waarborgen. Enkel zo kan een grondige hervorming ook een draagvlak behouden, aldus *CD&V*.

Vlaams Belang wil het behoud van het huwelijksquotiënt.

Open Vld wil geen fiscale discriminatie op basis van manier waarop mensen samenwonen. Er zijn steeds meer tweeverdieners die feitelijk samenwonen zonder te trouwen. Als er één van hen zonder werk valt of een laag inkomen heeft, worden die zwaarder belast dan een koppel dat getrouwd is. Anders gezegd: trouwen beloont inactiviteit. Daarom wil de partij het huwelijksquotiënt uitfasen over de tijd.

12.4 Registratierechten

Vlaams Belang wil een verdere verlaging van de registratierechten voor het eerst aangekochte huis als financiële incentive, om het verdwijnen van de woonbonus op te vangen. *N-VA* wil de registratierechten verder dalen naar één procent voor de aankoop van de enige eigen woning.

12.5 Fiscale aftrek van kinderopvang

CD&V wil de fiscale aftrekbaarheid van opvangkosten verhogen. De partij wil de fiscus die kosten vooraf laten invullen op de belastingaangifte.

N-VA wil kinderopvang “volledig” fiscaal aftrekbaar maken “voor iedereen die werkt en belastingen betaalt”. Er zal enkel nog een fiscale aftrek zijn van werkelijke activiteitsinkomsten. Het aftrekbare percentage zal worden opgetrokken van 45% naar 100% van het maximale bedrag per kind en per dag.

12.6 Fiscale aftrek van dienstencheques

CD&V wil de fiscale aftrek van dienstencheques beperken.

Groen wil deze aftrek afbouwen.

Vooruit wil de aftrek afschaffen.

12.7 Fiscale aftrek van het lidgeld voor een sportclub

Vlaams Belang wil de mogelijkheid onderzoeken om een belastingaftrek te voorzien van particulieren die voor hun kinderen lidgeld betalen aan een sportclub.

12.8 Fiscale aftrek voor het sparen voor kinderen

Vlaams Belang wil “een ‘start-effect’ dat ouders een fiscaalvriendelijke mogelijkheid biedt om jaarlijks max. 1.270 euro opzij te zetten voor de toekomst van hun kinderen (fiscale aftrek van 30%)”.

12.9 Fiscaliteit n.a.v. een scheiding

12.9.1. De-fiscaliseren van onderhoudsgeld

CD&V wil de onderhoudsuitkeringen uit het fiscaal stelsel halen (zie 2.3.5).

12.9.2. Verdelen van fiscale voordelen

CD&V wil ervoor zorgen dat ouders na een scheiding de belastingvoordelen voor een kind kunnen verdelen onder elkaar in functie van de zorg voor het kind. De voordelen worden niet langer noodzakelijk toegekend aan de ouder bij wie de domicilie van het kind is gevestigd.

12.9.3. Verdeelrecht

Open Vld wil de ‘miserietaks’ op relatiebreuken afschaffen en discriminaties wegwerken. Als men samen een huis heeft, moet de partner die het huis overneemt een verdeelrecht betalen van 1% of 2,5%, afhankelijk of men getrouwd, wettelijk of feitelijk samenwonend is. Dat is voor de partij “[e]en belasting op scheiden die nog meer doet lijden”. Zij wil het verdeelrecht afschaffen. Door het verdeelrecht af te schaffen wil de partij het ook makkelijker maken voor erfgenamen die samen een onroerend goed erven en die een einde willen maken aan de gedwongen onverdeeldheid. De partij zal een einde maken aan discriminaties zoals bij sommige inbrengen in een gemeenschappelijk vermogen, waar echtgenoten vijftig euro moeten betalen, terwijl samenwonenden zich aan een aanslagbiljet van duizenden euro's mogen verwachten.

13. Informele zorg

13.1 Algemeen

Groen wil ook onbetaald werk waarderen. De partij stelt dat ook werken in het huishouden, zorgen voor kinderen, vrijwilligerswerk, mantelzorg de economie en de samenleving draaiende houden.

Vlaams Belang wil een deeltijds opvoedersinkomen voor een ouder die na afloop van het ouderschaps- of geboorteverlof ervoor kiest om deeltijds te werken en deeltijds voor de kinderen te zorgen.

13.2 Zorgtaken thuis

Groen wil een gelijkere verdeling van zorgtaken en noemt dit in één adem met het verkleinen van de loonkloof tussen mannen en vrouwen door middel van “een afdwingbare wet”.

Vooruit wil dat mannen gesensibiliseerd worden “om hun eerlijke deel te doen in de gezins- en zorgtaken”.

13.3 Mantelzorg

13.3.1. Zorgverlof

Groen pleit voor een “hervorming” van het mantelzorgverlof (uitbreiding). De partij wil een betere vergoeding voor zorgverloven voor mensen met een laag inkomen.

Vooruit wil de “financiële voordelen van het statuut” (van mantelzorger) “harmoniseren” (versterken).

CD&V wil de verschillende verlofstelsels (mantelzorgverlof, verlof voor medische bijstand, palliatief verlof, tijdskrediet met zorgmotief en Vlaams zorgkrediet) vereenvoudigen en

harmoniseren door deze onder te brengen in één ‘zorgverlofkoffer’. Al die verlofstelsels, met elk eigen voorwaarden, duurtijd en modaliteiten, zijn vandaag onoverzichtelijk voor de werknemer en de werkgever. Voorwaarden, opnamemogelijkheden en duurtijd moeten worden geharmoniseerd, aldus de partij. Zij wil er ook voor zorgen dat het opgenomen verlof in het kader van zorg “in de mate van het mogelijke” ook meetelt voor de berekening van het pensioen.

N-VA ondersteunt ten volle het belang van de loopbaanonderbrekingen en loopbaanverminderingen met zorgmotief.

13.3.2. Mantelzorg als gelijkgestelde periode

Vlaams Belang wil “een sociale beperking” van de werkloosheidsuitkering in de tijd tot twee jaar, behalve voor vijfenvijftigplussers, mantelzorgers en werklozen in opleiding voor een knelpuntberoep.

De partij wil het behoud van de gelijkgestelde periodes voor de pensioenen (onder andere moederschapsrust, werkloosheidsuitkering, ziekte), maar met een sociale beperking van de werkloosheidsuitkering tot twee jaar (behalve voor vijfenvijftigplussers, mantelzorgers, werklozen in opleiding voor een knelpuntberoep).

13.3.3. Ondersteuning

N-VA wil mantelzorgers ondersteunen om hun zorgtaak haalbaar te maken. De partij wil hen erkennen als zorgpartner, onder meer door hen toegang te geven tot het elektronisch zorgdossier.

Vlaams Belang wil een gratis personenalarm voor senioren en mantelzorgers.

CD&V wil dat ALIVIA, het digitale zorg- en ondersteuningsplan dat Vlaanderen op dit moment ontwikkelt, voluit over heel Vlaanderen uitgerold wordt. Met dit platform komt de regie bij de patiënt te liggen en worden ook mantelzorgers en naasten betrokken.

De partij vindt ook dat er op het moment van de diagnose van dementie, een begeleidingspad moet worden voorzien, zodat patiënt en mantelzorger zicht hebben op de

ondersteuningsmogelijkheden in elke fase van de ziekte. Hierbij moet er ook een vast aanspreek- of begeleidingspunt zijn.

13.4 Informele zorg in voorzieningen en de buurt

Vooruit wil van “zorgcollectiviteiten hubs voor informele zorg en vrijwilligerswerk in de buurt” maken.

CD&V wil van elke buurt een zorgzame buurt maken. Lokale besturen, welzijns- en zorgvoorzieningen en eerstelijnszones moeten permanent een beroep kunnen doen op ondersteuning en coaching voor het ontwikkelen van zorgzame buurten.

N-VA wil zorgen voor lokale buurtzorginitiatieven die mantelzorg en professionele zorg kunnen verweven met elkaar, met digitale hulp waar mogelijk. In elke buurt zet de partij ook in op buurtambassadeurs als onderdeel van een informeel netwerk. Ze zijn een aanspreekpunt voor verschillende diensten en hebben een belangrijke preventierol. Lokale dienstencentra vullen een rol in als ontmoetingsplaats voor alle actoren.

Vooruit wil de betrokkenheid van mantelzorgers in zorgvoorzieningen waar hun dierbaren verblijven versterken.

13.5 Respijtzorg

Vooruit wil in Vlaanderen meer mogelijkheden voorzien tot respijtzorg en de drempel hiervoor verlagen. Het rigide groeipad voor de gezinszorg wordt verlaten. Het zal worden vervangen door een open-end financiering voor erkende zorgaanbieders, zodat iedereen die nood heeft aan gezinszorg daar ook onmiddellijk gebruik van kan maken.

Vooruit wil het zorgaanbod voor personen met jongdementie uitbreiden.

Volgens *CD&V* is een grotere bekendheid nodig van het beschikbare aanbod in respijtzorg (tijdelijke, vervangende zorg om mantelzorgers te ontlasten), dagopvang en kortverblijf. Een belangrijke stap hiervoor is het versterken van de inzet op zorgcoördinatie en

casemanagement. In Vlaanderen wordt steeds vaker gewerkt in eerstelijnszones, waarbij diverse zorgverleners gezamenlijk nagaan wat iemand nodig heeft en hoe de zorg het beste georganiseerd kan worden. Ook mantelzorgers moeten volgens CD&V in dit proces worden betrokken, niet alleen als belangrijke zorgpartners, maar ook als individuen die zelf ondersteuning verdienen.

13.6 Zorgvolmacht

CD&V wil zorgvolmachten faciliteren. De medische en zorgsector krijgen gedeeltelijke toegang tot de databank zorgvolmachten. Indien een patiënt zorgaspecten liet opnemen in de zorgvolmacht, moet de sector deze kunnen consulteren om zo de gepaste communicatie te kunnen voeren met de naasten van de patiënt.

14. Ondersteuning van mensen met een handicap

14.1 Wachtlijst

N-VA wil voor iedereen een duidelijk perspectief creëren inzake wachtlijsten. Vanaf 2025 zou de toeleiding naar een budget geoptimaliseerd moeten worden waarbij de inschaling zo kort mogelijk bij de toekenning van het budget gebeurt. Op die manier wil de partij een deel van de meervragen vermijden die nu een hoge druk vormen op de wachtlijsten.

N-VA wil ook verder werk maken van meer vraaggestuurde rechtstreeks toegankelijke hulp.

Het wegwerken van de wachtlijsten is voor *Open Vld* een “prioriteit”. *Open Vld* engageert zich om de wachtlijst in prioriteitgroep 2 volledig weg te werken. Mensen in prioriteitgroep 3 die nog geen enkele vorm van ondersteuning hebben zullen een trekkingsrecht van 5.000 euro per jaar krijgen. Dat bedrag kan worden ingezet voor het betalen van rechtstreeks toegankelijke hulp en reguliere zorg.

Vooruit wil de wachttijden “verkorten”. Elke persoon met een handicap die vandaag wacht op een persoonsvolgend budget moet op korte termijn een passend aanbod of zorgbudget krijgen. Dat moet toelaten het antwoord op hun zorgvraag te organiseren op een manier die complementair is aan de eigen levenskeuzes.

Groen wil een einde maken aan de wachtlijst zonder meer.

Vlaams Belang wil een einde aan de wachtlijsten door de toegekende budgetten dadelijk uit te keren.

14.2 Ouderinitiatieven

Open Vld wil een systeem implementeren waarbij personen die verblijven in ouderinitiatieven ook een persoonsvolgend budget kunnen ontvangen. Dit is cruciaal om de continuïteit en stabiliteit van ouderinitiatieven te waarborgen, vooral in situaties waarin

ouders of familieleden niet langer in staat zijn om via fondsenwerving middelen te vergaren. Het ontbreken van financiële zekerheid vormt een significante uitdaging voor deze initiatieven, die een essentiële rol spelen in het zorglandschap. *Open Vld* stelt voor om een financieringssysteem te ontwikkelen dat ervoor zorgt dat elk individu in een ouderinitiatief toegang heeft tot een persoonsvolgend budget, zodat deze initiatieven niet in financiële moeilijkheden geraken.

14.3 Kinderen en jongeren met een handicap

14.3.1. Integrale benadering

CD&V stelt dat we af moeten van het hokjesdenken in de zorg. De bruggen tussen preventieve gezinsondersteuning, jeugdhulp en de sector personen met een handicap, moeten daarom worden versterkt.

14.3.2. Inclusieve kinderopvang

Kinderopvang is bij uitstek inclusief, stelt *CD&V*. De partij wil het aanbod zo organiseren dat kinderen met bijzondere zorgnoden moeiteloos in elke opvang terecht kunnen.

14.3.3. Administratieve procedure

Open Vld stelt dat administratieve procedures voor gezinnen met een kind met een handicap moeten vereenvoudigd worden. Het is van cruciaal belang dat gezinnen die zorgen voor een kind met een handicap niet worden belast met complexe administratieve processen. De zorgtoeslagprocedure, die in het verleden problematisch bleek, is reeds verbeterd, maar verdere optimalisatie is noodzakelijk, stelt de partij. Zij stelt voor om een evaluatie te doen van de toekenning van de zorgtoeslag, om te waarborgen dat het systeem toegankelijk en transparant is voor deze gezinnen en ook effectief hun behoeften beantwoordt.

Voor *CD&V* moet de toeleidingsprocedure om hulp te krijgen voor een kind met een handicap eenvoudiger worden. Gegevensuitwisseling kan vermijden dat ouders meermaals hun kind moeten laten evalueren om toegang te krijgen tot bepaalde rechten en

ondersteuning. Voor kinderen met een niet-evolutieve handicap moeten de inschalingsmomenten beperkt worden tot een absoluut minimum.

14.3.4. Multifunctionele centra en PAB's

CD&V wil een evenwichtige uitbouw van PAB (persoonlijke-assistentiebudget) en (multifunctionele centra). De beide ondersteuningsvormen zijn nodig. Op basis van de noden in de regio's moeten de MFC's worden versterkt. Dat moet hen toelaten om zorg op maat te verlenen, rekening houdend met de complexiteit van de zorgvragen van kinderen en gezinnen die bij hen aankloppen.

14.3.5. Persoonsvolgende financiering voor minderjarigen

Open Vld wil het persoonsgebonden budget voor minderjarigen invoeren.

N-VA wil het systeem van persoonsvolgende financiering doortrekken naar minderjarige personen met een beperking en naar andere domeinen zoals de gezinszorg en ouderenzorg binnen het kader van de Vlaamse sociale bescherming. Dat kan in de vorm van een cashbudget, voucher(s) of een combinatie van beide. Daarbij wil de partij lessen trekken uit het bestaande systeem voor personen met een handicap.

15. Singles

15.1 Algemeen

Open Vld heeft een zeer uitgesproken programma met betrekking tot singles. Singles en alleenstaande ouders worden hierbij in één adem genoemd.

Ook *Vooruit* spreekt zich uit rond dit thema. De partij wil er voor zorgen dat alleenstaanden “nooit meer oneerlijk benadeeld worden door beleidsmaatregelen”.

Onder ‘gelijke kansen’ stelt *CD&V* “uitdrukkelijk [te willen] opkomen voor mensen die single door het leven gaan”. De partij erkent dat de diverse groep alleenstaanden (“van jong tot oud, al dan niet met kinderen, bewust single of nog op zoek naar een levenspartner, weduwe/weduwnaar, alleen na een scheiding...”) steeds groter wordt en “nog te vaak onzichtbaar [blijft] in het beleid”.

15.2 Singlereflex

Open Vld pleit voor het invoeren van een singlereflex op alle beleidsniveaus. Zo wil de partij “voorkomen” dat alleenstaanden - zowel kinderloze singles als alleenstaande ouders – “niet geconfronteerd worden met nieuwe nadelen of onevenredig hoge kosten”. We nemen aan dat het woord ‘niet’ hier een zetduivel is. De partij wil nieuw beleid dat mogelijk een disproportionele impact op alleenstaanden heeft onderwerpen aan een single-toets, “zodat er kan worden bijgestuurd waar nodig”.

Vlaams Belang wil de invoering alleenstaandentoets “om onrechtvaardigheden in belastingen te vermijden”.

Ook *CD&V* pleit voor de invoering van een alleenstaandentoets bij elke maatregel van de overheid. Dat betekent dat bij het uitstippelen van beleid, consequent wordt gedacht aan de alleenstaanden. Of het nu gaat om huisvesting, belastingen of gezondheidszorg, deze reflex moet verzekeren dat de belangen van singles niet uit het oog worden verloren. De partij wil

ook alert blijven “voor de specifieke situaties van alleenstaande ouders, die geconfronteerd worden met hun eigen complexe uitdagingen”.

15.3 Singleplan

Er moet volgens *Open Vld* “een volwaardig singleplan komen met singlescan die alle nadelen in kaart brengt”. In het bijzonder denkt de partij hierbij aan de specifieke fiscale nadelen.

15.4 Vertegenwoordiging bij ‘politieke besluitvorming’

Open Vld stelt dat singles momenteel ondervertegenwoordigd zijn in politieke discussies “in vergelijking met gezins- en seniorenbelangenorganisaties”. De partij wil “een evenwichtige vertegenwoordiging en inspraak van singles in het politieke besluitvormingsproces”.

Organisaties die het ‘singleperspectief’ kunnen inbrengen moeten worden geconsulteerd. Zij moeten worden opgenomen in adviesraden.

15.5 Alleenstaanden en wonen

CD&V wil dat er wordt ingezet op alternatieve woonvormen zoals ‘tiny houses’, kangoeroewoningen, hamsterhuren en co-housing, zodat alleenstaanden de kosten voor wonen kunnen drukken.

15.6 Alleenstaanden en werk

Open Vld wijst er op dat werkbaar werk ook werk op maat van singles betekent.

Alleenstaanden moeten op de werkvloer gelijk behandeld worden. De partij stelt dat zij vandaag ze te vaak de pineut zijn zoals bij de keuze van verlofperiodes, (niet-)presteren van overuren en het toekennen van bedrijfsvoordelen. *Open Vld* vraagt dat er bij het sociaal overleg “expliciete aandacht” gaat naar kinderloze singles en alleenstaande ouders.

Onder de noemer 'werkbaar werk' eist *Open Vld* dat singles meer dienstencheques kunnen inzetten.

CD&V vraagt meer aandacht voor de vaak moeilijke combinatie van werk en gezin/privéleven voor alleenstaande ouders en alleenstaanden. Daarom wil de partij bedrijven stimuleren om in te zetten op de work-life balance, in het bijzonder voor alleenstaande (groot)ouders. Dat kan door het aanbod van glijdende werktijden, telewerk, schoolbelcontracten (enkel werken tijdens de schooluren) of co-ouderschapscontracten.

16. Gezinsleven en professioneel werk

16.1 Arbeidsomstandigheden

16.1.1. Gezinsvriendelijke bedrijfscultuur

Vlaams Belang wil werkgevers motiveren om een gezinsvriendelijke bedrijfscultuur met flexibele arbeidsplaatsen te creëren, op maat van gezinnen met kinderen. Zij kunnen een officieel label van 'gezinsvriendelijk bedrijf' verdienen, wat het makkelijker maakt om gemotiveerd en loyaal personeel aan te trekken en te behouden. Hieraan is ook een driejaarlijkse prijs verbonden. Al deze gezinsvriendelijke maatregelen kosten geld, dat de partij wil halen uit besparingen in de kosten van migratie.

Vlaams Belang wil een gezinsvriendelijk beleid structureel opnemen van gezinsvriendelijk beleid in het sociaal overleg.

CD&V pleit voor een inclusieve bedrijfscultuur met aandacht voor het evenwicht tussen werk en privéleven van werknemers.

16.1.2. Arbeidsduur en werkregeling

Groen wil een kortere werkweek voor een aantal knelpuntberoepen waar 38 uur per week werken onuitvoerbaar blijkt, zoals huishoudhulp en arbeiders in de bouw. De partij wil het jaarlijkse wettelijk verlof stapsgewijs uitbreiden tot 25 dagen per jaar. Jongeren krijgen in hun eerste werkjaar recht op volwaardig verlof.

PVDA wil dat uurroosters minstens een maand op voorhand worden gecommuniceerd, tenzij daarvoor, "bij wijze van uitzondering, afspraken met de vakbonden zijn gemaakt". Tussen twee arbeidsprestaties moeten er minstens veertien uren rusttijd liggen.

Vlaams Belang wil bedrijven stimuleren om gezinsvriendelijke maatregelen te treffen, als de aard van het werk het toelaat, zoals bijvoorbeeld glijdende werkuren, telewerk, soepele aanpak van last minute aanvragen voor korte verloven enz.

Naast voldoende verlof, zijn ook gezinsvriendelijke werkvloeren een belangrijke voorwaarde voor *CD&V* om de balans tussen werk en gezin te verbeteren. Ouders van kinderen tot twaalf jaar krijgen het recht om flexibele arbeidsregelingen zoals glijdende uren, schoolbeluren... te vragen aan hun werkgever. De werkgever mag dat alleen weigeren als hij voldoende kan motiveren waarom dat onmogelijk is voor de organisatie van de onderneming. Ook promoot de partij tijds- en plaatsonafhankelijk werken voor alle werknemers waar mogelijk. Het huidige telewerkkader en de algemene arbeidswetgeving hebben nood aan een update.

16.1.3. De-connectie

Groen wil het recht op de-connectie verankeren voor alle werknemers.

16.2 Ondersteuning bij huishoudelijk werk

16.2.1. Dienstencheques

Zoals hierboven vermeld wil *Groen* een kortere werkweek voor huishoudhulpen omdat een 38-urige werkweek onhaalbaar is. De partij wil hogere lonen en betere werkomstandigheden in de dienstenchequesector. Subsidies worden gekoppeld aan voorwaarden voor werkbaar werk. De bijdrage van klanten zal gelijk worden getrokken in de drie gewesten. Het fiscaal voordeel zal worden afgebouwd.

Onder de noemer 'werkbaar werk' eist *Open Vld* dat singles meer dienstencheques kunnen inzetten. De partij wil het aanbieden van dienstencheques door werkgevers als extralegaal voordeel mogelijk maken. Het wordt mogelijk om dienstencheques op te nemen in een cafetariaplan, waardoor werknemers kunnen kiezen voor huishoudelijke hulp naast andere voordelen. Deze maatregel zal de werk-privébalans verbeteren, stress verminderen en uiteindelijk zorgen voor minder uitval.

N-VA stelt dat dienstencheques "een belangrijk instrument [blijven] dat zijn succes bewezen heeft". De partij wil de sector structureel gezond en levensvatbaar houden, de arbeidsomstandigheden van de poetshulpen verbeteren "om zo werken in de

dienstencheque-sector aantrekkelijk te houden en deze essentiële ondersteuning te kunnen blijven bieden aan de talrijke gezinnen die vandaag gebruikmaken van de dienstencheques om de combinatie tussen werk en zorg praktisch haalbaar te maken of waardoor mensen langer zelfstandig thuis kunnen blijven wonen”. *N-VA* wil de prijs laag houden.

CD&V wil de prijs van dienstencheques verhogen. Een dienstencheque mag één euro duurder worden. De belastingaftrek zal beperkt worden. Zodoende moeten de dienstencheques betaalbaar blijven voor de middenklasse en kunnen de lonen van de poetshulpen verhoogd worden.

Huishoudhulpen verdienen hogere lonen, betere arbeidsomstandigheden en meer waardering, stelt *Vooruit*. Het systeem van dienstencheques is erg succesvol, maar staat onder druk. De partij wil de fiscale aftrek afschaffen. Zij wil het systeem hervormen om ruimte te creëren voor loonsverhogingen en betere arbeidsvoorwaarden voor de huishoudhulpen. De partij wil dienstenchequebedrijven een incentive geven om meer uitkeringsgerechtigde personen aan te werven.

De (sociale) fraude bij een aantal dienstenchequebedrijven zal worden aangepakt door controles op te drijven.

16.2.2. Flexijobs

Vanuit de vaststelling dat “[e]r een enorme vraag naar hulp thuis [is]” wil *Open Vld* onbelast en onbeperkt bijverdienen als ‘thuisflexi’s’ mogelijk maken.

N-VA stelt dat de regels inzake flexi-jobs strenger werden gemaakt door de federale regering-De Croo. De partij wil die verstrengingen terugdraaien en het systeem van de flexi-jobs uitbreiden naar de gehele economie.

16.3 Huisvrouwen en -mannen

CD&V wil huismannen en -vrouwen aanmoedigen om aan de slag te gaan, maar niet verplichten.

Vooruit wil meer investeren in de economische zelfstandigheid van vrouwen, in het bijzonder van (alleenstaande) moeders, kort opgeleide vrouwen en vrouwen met een migratieachtergrond. Omdat vrouwen die aan het werk zijn, beter beschermd zijn tegen armoede en afhankelijkheid. Drempels om te kunnen werken, moeten worden weggewerkt. Kinderopvang is daarin een cruciale factor. Maar ook een beter loon en betere arbeidsomstandigheden, in het bijzonder voor vrouwelijke arbeidsters, huishoudhulpen en vrouwen in zorgberoepen.

Open Vld gaat voor radicale kansengelijkheid voor vrouwen op de arbeidsmarkt. Om vrouwen en moeders te ondersteunen richting arbeidsmarkt en vrouwelijk ondernemerschap zet de partij in op loopbaancoaching, flexibele arbeidsuren en werkbaar werk. Zij wil ook verder investeren in kinderopvang.

16.4 Verlofstelsels

Open Vld wil “het enorme kluwen aan verlofstelsels” vereenvoudigen. De vele verlofstelsels zijn nu een enorm complex gedoe, stelt de partij. Dit is niet werkbaar voor werknemers en ondernemingen. Daarom wil zij het systeem eenvoudiger en transparanter. De voorwaarden worden geharmoniseerd in drie clusters, namelijk de geboorte en zorg voor kinderen, verlenen van zorg voor familieleden en naasten en tot slot verlof om persoonlijke redenen. In de hervorming van de verlofstelsels wil *Open Vld* verlofdelen mogelijk maken voor bepaalde verlofstelsels. Om de combinatie werk-privé te versterken moeten werknemers vrijer zijn in hoe ze zich organiseren. Daarom wil de partij het mogelijk maken om bepaalde verloven over te dragen aan een partner, grootouder of sociaal familielid.

Om werknemers meer controle te geven over hun tijd, voorziet *Vooruit* een tijdrekening die het kluwen van bestaande verlofstelsels vervangt. Bij de start van hun loopbaan krijgen werkende mensen een basis tijdscrediet. Wie werkt, bouwt meer rechten op en kan kiezen wanneer die rechten worden opgenomen. Specifieke situaties, zoals zorgnoden voor een ziek familielid, geven extra rechten. Met de tijdrekening mag niemand zijn recht op verlof erop achteruit gaan, aldus de partij.

CD&V introduceert een kindvolgend verlofkader (zie 5.2.2.) en een zorgverlofkoffer (zie 13.3.1).

Groen wil een ongemotiveerd tijdskrediet invoeren, waarmee men verlof kan opnemen zonder dat men daar een reden voor moet opgeven.

N-VA wil het stelsel van loopbaanonderbreking/-vermindering (publieke sector) en tijdskrediet (private sector) harmoniseren. Voor oudere werknemers blijft het mogelijk om op het einde van hun loopbaan deeltijds te werken (1/2de of 4/5de), maar zonder RVA-uitkering en zonder gelijkstelling als gewerkte periode voor de pensioenopbouw.

17. Geweld in gezinnen

17.1 Preventie

Open Vld wil inzetten op preventieve maatregelen en campagnes om seksueel en intra-familiaal geweld bespreekbaar te maken, en moedigt iedereen aan om in te grijpen en steun te bieden waar nodig. De partij promoot omstaanderstrainingen.

17.2 Draaiboek

Open Vld wil werk maken van het Verdrag van Istanboel met een draaiboek om alle vormen van intra-familiaal geweld en geweld tegen vrouwen aan te pakken. De partij zal een draaiboek implementeren met praktische instrumenten en procedures om intra-familiaal geweld en partnergeweld beter aan te pakken.

17.3 Aangifte van geweld

CD&V wil de bereidheid van slachtoffers om aangifte te doen verhogen. Dit kan door te sensibiliseren over de mogelijkheid van online aangifte via Police-on-web voor fysiek geweld, en door de MyPolice-app breder bekend te maken.

17.4 Risicotaxatie-instrumenten

CD&V pleit voor het verbeteren en afstemmen van de risicotaxatie-instrumenten, die verplicht moeten worden bij elke klacht of procedure bij politie en/of parket. Daarnaast wil de partij inzetten op risicobeheer zowel tijdens als na de gerechtelijke procedure of hulpverleningsprocedure.

CD&V pleit voor de uitrol van de kindreflex in zoveel mogelijk sectoren, zodat verontrustende gezinssituaties maximaal opgespoord kunnen worden.

N-VA wil dat de kindreflex wordt uitgebreid naar politie en justitie.

Vooruit stelt dat justitie en politie gebruik moeten kunnen maken van eenvormige en evidence based risicotaxatie-instrumenten gelet op groeiende wetenschappelijke kennis rond fenomenen zoals coercive violence die aantoont dat intra-familiaal en partnergeweld niet plots ontstaan. Zo kan het risico op gevaar of recidive correct worden ingeschat in elke situatie.

17.5 Mobiel stalkingalarm

Vooruit wil het gebruik van het mobiel stalkingalarm verder structureel verankeren.

CD&V blijft het mobiele stalkingalarm ondersteunen en garandeert dat elke toegekende enkelband na een contactverbod voorzien is van een alarmfunctie, indien gewenst door het slachtoffer.

17.6 Veilige Huizen

Vooruit stelt intra-familiaal geweld en kindermishandeling een multidisciplinaire aanpak vereisen. Het Veilig Huis (voorheen Family Justice Center) brengt justitie, politie en hulpverlening onder één dak samen. De partij wil deze verder uitrollen zodat ze voor meer mensen beschikbaar en bereikbaar zijn. Dit verlaagt de drempel voor slachtoffers om hulp te zoeken.

17.7 Informatie-uitwisseling

Vooruit wil de informatie-uitwisseling en -doorstroming op verschillende fronten verbeteren. Zowel tussen de rechtbanken onderling, tussen de politiezones onderling als tussen hulpverleners onderling moet informatie vlotter worden uitgewisseld. Op die manier gaat er geen informatie verloren wanneer daders en slachtoffers verhuizen, en is een continue opvolging verzekerd. Ook tussen de driehoek politie, justitie en hulpverlening zal de partij de informatiedeling en -doorstroming verbeteren door het gedeeld beroepsgeheim te

moderniseren en het casusoverleg te versterken. Hierbij legt ze de nadruk op de informatie die een hulpverlener wél kan of moet delen in plaats van wat hij niet kan delen.

Open Vld wil de Veilige Huizen verder uitbouwen en bijsturen.

17.8 Slachtofferzorg

CD&V wil werken maken van een duidelijke sociale kaart van de instanties waar slachtoffers terecht kunnen voor professionele hulp. Daarbij zijn bereikbaarheid, betaalbaarheid en laagdrempeligheid belangrijk, ook voor slachtoffers die pas later met hun verhaal naar buiten komen. Er moet nagedacht worden over het creëren van lokale contactpunten of lokale samenwerkingsverbanden met de Zorgcentra na seksueel geweld, zodat de afstand voor minderjarigen die slachtoffer worden van seksueel geweld kleiner wordt.

Open Vld wil ervoor zorgen dat alle diensten optimaal samenwerken en dat een slachtoffer op één centrale plaats terecht kan i.p.v. een zoektocht moet ondernemen om de juiste hulp te vinden. Deze aanpak zorgt ervoor dat slachtoffers efficiënt en zonder extra stress de hulp krijgen die ze nodig hebben.

17.9 Daders

17.9.1. Daderhulp

CD&V wil de huidige trajecten voor dadertherapie evalueren en versterken. Wie veroordeeld werd, moet verplicht dadertherapie volgen. Ook opvolging en therapie voor daders na het uitzitten van de straf is belangrijk.

17.9.2. Uithuisplaatsing van de dader

Vooruit wil dat bij intra-familiaal geweld de dader uit huis wordt geplaatst, en niet het slachtoffer. De partij wil zorgen voor voldoende sensibilisering en opleiding bij politie en parket en de investeringen verder zetten om dit overal in België mogelijk te maken. Zij zal zorgen voor een betere opvolging van huis- en contactverboden.

17.9.3. Geen enkelband bij veroordeling

N-VA wil het onmogelijk maken voor veroordeelden van intrafamiliaal geweld, incestplegers, daders van kindermishandeling en tienerpooiers om hun straf met een enkelband uit te zitten op hetzelfde adres als hun slachtoffers.

17.9.4. Opvolgingskamer intra-familiaal geweld

Vooruit wil in elk arrondissement een opvolgingskamer installeren voor intrafamiliaal geweld naar het voorbeeld van de herstelkamer in de Mechelse correctionele rechtbank. Op die manier wordt de dader gedurende een bepaalde tijd consequent opgevolgd en begeleid.

17.10 Ouderenmis(be)handeling

CD&V stelt dat ouderenmis(be)handeling moet mee opgenomen worden in campagnes rond huiselijk geweld, zodat de problematiek sneller herkend wordt en mensen weten waar ze terecht kunnen voor hulp. Er moet ingezet worden op de opleiding van zorgverleners en het thema moet aan bod komen in de zorgopleidingen.

17.11 DAVO en intra-familiaal geweld

CD&V wil een verplichte inschakeling van de Dienst voor Alimentatievorderingen bij intra-familiaal geweld, om het innen van alimentatie en het tegengaan van economisch geweld te waarborgen.

18. Armoede

18.1 Gegevensdeling

CD&V wil dat er meer gebruik gemaakt wordt van gegevensdeling tussen Kind en Gezin en het OCMW om proactief en tijdig kansarme gezinnen te bereiken.

Open Vld stelt dat Vlaanderen lokale besturen moet helpen in de strijd tegen armoede met meer gegevens. De lokale besturen kennen immers het beste de noden en behoeften van hun burgers en gezinnen in de verschillende wijken en buurten. Gegevensdeling is een belangrijke randvoorwaarde om een goed zicht te krijgen op de doelgroepen. Door de samenwerking tussen lokale besturen en Vlaamse overheidsagentschappen te versterken, wil de partij zorgen voor een meer effectieve en gerichte armoedebestrijding.

De partij noemt het een sociale echografie op basis waarvan men zich vanuit het OCMW/Sociaal Huis heel gericht kan focussen op deze gezinnen en aan de slag gaan met een brede waaier van dienstverlening en ondersteuning.

18.2 Brugfiguren

CD&V meent dat elke stad of gemeente moet kunnen rekenen op voldoende brugfiguren, die welzijnsnoden kunnen oppikken via de school en de nodige verbinding kunnen maken met het lokale welzijnsaanbod.

18.3 Leeflooncategorieën

Vooruit wil de huidige toekenning herbekijken van het leefloon die gebaseerd is op vaste categorieën. Vaste leeflooncategorieën zorgen namelijk niet altijd voor een menswaardig inkomen. Vandaag merkt de partij bijvoorbeeld dat er geen rekening gehouden wordt met het aantal kinderen in een gezin noch met de hoogte van de huur. Hoe gericht we bedragen kunnen toekennen, stelt de partij, hoe beter we gezinnen kunnen begeleiden.

18.4 Installatiepremie

N-VA wil de installatiepremie – een premie die financiële steun verleent aan daklozen die een woonst hebben gevonden – beter afstemmen op de noden van (alleenstaande) ouders en rechtvaardiger maken. De partij wil moduleren op gezinssituatie en in een extra bedrag voor elk inwonend kind voorzien.

18.5 Schuldenregeling

Vooruit wil de collectieve schuldenregeling hervormen. Het leefgeld moet worden berekend op maat van de concrete leef- en gezinssituatie van elke individuele schuldenaar, zodat elk gezinslid een menswaardig bestaan heeft. Daarnaast zal de rol en de taken van de schuldbemiddelaar beter omkaderen, onder meer door in een verplichte opleiding te voorzien. Tevens wil de partij de kost verlagen van de procedure. Zij zal de maximale looptijd van een collectieve schuldenregeling op vijf jaar brengen.

18.6 Schoolmaaltijden

Open Vld wil gezonde en warme schoolmaaltijden. Omdat je met een lege maag niet kan leren, moeten alle scholen gezonde en warme schoolmaaltijden aanbieden die kosteloos zijn voor kansarme leerlingen, op een manier die niet stigmatiseert.

Vooruit wil gratis, gezonde schoolmaaltijden voorzien, om te beginnen voor alle kinderen in het basisonderwijs.

Groen wil een voedzame, lekkere en duurzame schoolmaaltijd voor elk kind. Voor kinderen van ouders die moeilijk rondkomen, is die maaltijd gratis.

PVDA wil in alle Vlaamse scholen gratis en gezonde warme maaltijden aanbieden. Deze maatregel verbetert niet alleen de leerprestaties van kinderen, maar is ook een belangrijk wapen in de strijd tegen armoede, aldus de partij.

Hoewel het uitwerken van een passend voedselbeleid niet tot de kerntaak van de scholen behoort, heeft honger hebben in de klas wel een negatieve impact op de leerprestaties, stelt *CD&V*. De partij stelt dat wanneer een leerling met een lege brooddoos naar school komt, er geen enkele school is die niet minstens een boterham voorziet. *CD&V* past voor lapmiddelen zoals scholen verplichten om voor een warme maaltijd te zorgen. Wanneer leerlingen met honger naar school komen, is er duidelijk een groter probleem en moeten de juiste instanties gecontacteerd worden om het gezin te helpen. Zo wil de partij garanderen dat een leerling niet enkel 's middags gegeten heeft, maar in het geheel de nodige zorg krijgt. Scholen moet daarvoor kunnen rekenen op een sterk netwerk, eerder dan verplicht te worden zelf alle mogelijke problemen op te lossen. Lokale besturen moeten, in samenspraak met de schoolbesturen en de lokale middenveldorganisaties, zorgen voor een lokale oplossing voor het probleem van de lege brooddozen. Scholen moeten daarbij de kans krijgen om in te tekenen op een lokaal aanbod van maaltijdvoorziening als ze dat willen.

18.7 Menstruatiearmoede

Vooruit wil ervoor zorgen dat op alle scholen gratis menstruatieproducten beschikbaar zijn voor iedereen.

CD&V wil nagaan hoe ervoor gezorgd kan worden dat elk meisje en elke vrouw toegang heeft tot menstruatieproducten, waarbij gericht wordt ingezet op de meest kwetsbaren. Dat kan bijvoorbeeld via de OCMW's die vanuit hun aanvullende steun een extra budget voor menstruatieproducten kunnen toekennen aan vrouwen en meisjes die inwonen in een gezin waarvan het gezinsinkomen onder het referentiebudget voor een menswaardig inkomen valt.

18.8 Handelingskader voor ondersteunen van gezinnen in armoede

CD&V wil inzetten op een duidelijk handelingskader voor het ondersteunen van gezinnen in armoede, waarbij verschillende partners, waaronder de school, betrokken zijn. Ook voorziet de partij meer ondersteuning van scholen in het ontwikkelen van expertise rond armoede.

19. Wonen

19.1 Nieuwe woonvormen

Open Vld zal de ruimtelijke regelgeving om nieuwe types woningen te faciliteren, versoepelen. In een sterk verstedelijkt Vlaanderen zoeken steeds meer (divers samengestelde en eenpersoons-) huishoudens een betaalbare woning op hun maat. De partij wil meer woonentiteiten creëren binnen het bestaande ruimtebeslag door bouwregels te versoepelen en dus meer toe te laten. Ze wil modulaire woongelegenheden faciliteren, zodat woningen uitgebreid of verkleind kunnen worden naargelang de gezinssamenstelling en zodat ze aangepast kunnen worden om op latere leeftijd in te blijven wonen. Concreet wil de partij het ook eenvoudiger maken om in de hoogte te bouwen, bestaande gebouwen op te splitsen en woningen te delen. Het ruimtelijk beleid moet ook kleinere woningeenheden faciliteren. *Open Vld* wil ervoor zorgen dat onbenutte ruimtes zoveel en zo eenvoudig mogelijk kunnen worden gebruikt (wonen boven handelspanden enz.).

De partij wil zorgen voor een laagdrempelig regelgevend kader voor co-housing, tiny houses, tijdelijke wooncontainers, enz. Zij wil hiervoor meer beleidsruimte en de bijbehorende middelen aan de lokale besturen bieden. Er is ook nood aan het creatief kunnen omgaan met grondeigendom. Bv. alternatieve vormen van recht van opstal, waarbij je kan bouwen zonder eigenaar te zijn van de grond.

Open Vld streeft naar een inclusieve aanpak die verschillende leefstijlen ondersteunt door flexibele woonvormen te faciliteren. Kinderen die voor hun ouders willen zorgen, grootouders die kleinkinderen in huis nemen, jongeren die willen samenwonen, mensen die willen woningdelen, een groep gepensioneerden die willen samenwonen in plaats van naar een woonzorgcentrum te gaan... Zij worden geconfronteerd met fiscale nadelen of komen in de problemen als iemand uitkeringstrekkend wordt. De partij wil de regelgevende drempels hierrond wegwerken.

N-VA wil nieuwe woonvormen maximaal stimuleren en hiervoor een duidelijk kader voorzien, ook met betrekking tot de impact op de sociale hulp en uitkeringen.

CD&V wil een apart statuut voor gemeenschappelijke woonvormen voor 55-plussers, die voldoen aan bepaalde kwaliteitseisen en infrastructuurvoorwaarden om langer zelfstandig wonen voor ouderen mogelijk te maken. De mogelijkheid om gebruik te maken van huursubsidies bij deze vorm van cohousing, moet structureel verankerd worden.

CD&V wil dat de toegang tot mobiele zorgwoningen versterkt wordt door subsidies voor mensen die zo'n woning huren, naar het voorbeeld van de huursubsidie. De aankoop en uur van een mobiele zorgwoning moet kunnen aan een verlaagd btw-tarief. Tevens moet de mobiele zorgwoning voor langere tijd kunnen geplaatst worden wanneer de zorgrelatie langer duurt dan zes jaar, zonder daarvoor een volledige vergunningsprocedure te doorlopen. Dat kan door middel van een jaarlijks te vernieuwen attest, waarin de zorgrelatie gemotiveerd wordt.

19.2 Betaalbaar wonen

19.2.1. Algemeen

Groen wil wonen weer betaalbaar maken voor gewone mensen, "in plaats van een marktplaats voor speculatie door grote vastgoedmakelaars".

19.2.2. Huurpremie en huursubsidie

Om de wachtende private huurders niet in de kou te laten staan, voorziet *Vooruit* een huurpremie voor alle huurders die twee jaar op de wachtlijst staan voor een sociale woning (in plaats van na 4 jaar zoals vandaag het geval is). Hoe meer er gebouwd wordt, hoe minder budget er nodig is voor de huurpremie en omgekeerd. Daarom worden beide budgetten aan elkaar gekoppeld. De partij pakt tegelijk de hoge non-take-up van huurpremie en huursubsidie aan en herbekijkt de maximale huurprijzen om in aanmerking te komen voor deze tegemoetkomingen.

N-VA wil de te strikte wetgeving versoepelen rond de wachttijd van vier jaar voor een huurpremie voor mensen die het echt nodig hebben.

Vlaams Belang wil een automatische toekenning van de huurpremie vanaf de eerste dag dat een kandidaat op de wachtlijst komt.

De huurpremie moet volgens *CD&V* beschikbaar zijn voor mensen die minstens twee jaar wachten op een sociale woning, in de plaats van de huidige vier jaar. De partij wil de degressieve berekening van de huurpremie onderzoeken, zodat het niet langer alles of niets is als men iets meer verdient dan het grensbedrag.

Voor kwetsbare huurders die het moeilijk hebben met de administratieve rompslomp, wil *CD&V* dat de huursubsidie niet langer wordt geschrapt, maar tijdelijk geschorst bij niet-hernieuwing van de inschrijving bij de woonmaatschappij.

19.2.3. ‘Huurprijsrem’

Om privaat huren betaalbaarder te maken, wil *Vooruit* een ‘huurprijsrem’ invoeren.

19.2.4. Huurprijsindexatie

Vooruit wil huurprijsindexatie verbieden bij slechte woningen.

19.2.5. Huurprijswaarborg

De huurwaarborg moet opnieuw van drie naar twee maanden huur, aldus *Vooruit*.

19.2.6. Budgethuur

N-VA wil het aanbod aan kwaliteitsvolle en betaalbare huurwoningen op de huurmarkt verruimen door een versterkte inzet op het systeem van budgethuur.

19.2.7. Sociale huisvesting

Groen wil de wachtlijsten voor sociale woningen helemaal wegwerken tegen 2040. De partij wil het aantal sociale huurwoningen verdubbelen en de bestaande sociale woningen verduurzamen.

Vlaams Belang wil een taalverplichting voor sociale woningen. De partij wil geen verhoging van de inkomensgrenzen in de sociale huisvesting, waardoor sociale huurders met een bescheiden inkomen uit arbeid geen sociale woning meer zouden kunnen huren.

N-VA stelt dat huisvesting essentieel is in de strijd tegen armoede. Sociale woningen zijn een hefboom voor wie er een nodig heeft, aldus de partij. Zij wil sociale huurders zoveel mogelijk laten doorstromen naar de reguliere woningmarkt. “Geen vangnet, maar een springplank”, aldus *N-VA*. Of nog: “Het is bovendien geen permanent recht maar een springplank richting de reguliere vastgoedmarkt”. De partij legt meer de nadruk op het tijdelijke karakter van sociale huisvesting. Het stimuleren van uitstroom binnen de sociale huisvesting moet deel uitmaken van het beleid van de woonmaatschappijen.

De partij zet in op een bijkomend aanbod van kwalitatieve sociale huurwoningen.

Wie onterecht een sociale woonst heeft, wordt bestraft. De sociale huisvesting moet ook aangepast zijn aan de gezinsvorm.

N-VA wil versterkt inzetten op de activering van sociale huurders. Inactieve sociale huurders op beroepsactieve leeftijd moeten zich niet enkel verplicht inschrijven bij de VDAB, maar dienen ook verplicht hun werkbereidheid aan te tonen en binnen een bepaalde termijn aan de slag te gaan. De partij wil versterkt inzetten op de middelentoets. Zowel bij inschrijving en toewijzing van een sociale woning worden de middelen van de sociale huurder gecontroleerd. Voor zij die over voldoende financiële middelen beschikken om te voorzien in de eigen huisvesting wordt het huurcontract opgezegd.

Voor *CD&V* moet er een nieuw ‘bindend sociaal objectief’ komen voor de sociale huisvesting. Dit bepaalt hoeveel bijkomende sociale huurwoningen een gemeente op haar grondgebied moet realiseren. De partij wil dat dit afdwingbaar is.

Er moeten meer en sneller sociale huurwoningen worden gebouwd.

Voor private ontwikkelaars moet er een nieuw kader komen voor het afdwingen van de bouw van sociale woningen en betaalbare woningen bij nieuwe bouwprojecten van een bepaalde grootte.

Vooruit wil meer sociale huurwoningen bouwen. De partij voorziet een noodprogramma dat leidt tot 115.000 extra sociale huurwoningen tegen 2050. Om deze doelstelling te bereiken, wordt een forse investering voorzien. Gemeenten die hun doelstelling voor kwaliteitsvolle sociale woningbouw niet halen worden opgevolgd en zo nodig gesanctioneerd. Gemeenten die het goed doen, worden beloond.

De partij stelt dat een einde moet worden gemaakt aan de tijdelijke contracten in de sociale huur. De dreiging om uit huis gezet te worden bij een stijgend inkomen, is enorm demotiverend voor sociale huurders die een baan zoeken of meer uren willen gaan werken. Wie hard werkt en meer gaat verdienen, betaalt meer huur en zo hoort het ook, stelt de partij. Dit zorgt niet alleen voor meer motivatie bij de huurder om aan de slag te gaan, maar ook voor een goede sociale mix in de wijken en meer huurinkomsten voor woonmaatschappijen die daardoor meer kunnen inzetten op begeleiding en onderhoud.

19.2.8. Verwerven van een eigen woning

Erfpacht

CD&V wil startende alleenstaanden en gezinnen ondersteunen met flexibelere voorwaarden. Zo kunnen lokale besturen (bijvoorbeeld via erfpacht) beschikbare gronden aanbieden, met de mogelijkheid tot omzetting naar een koopovereenkomst. Zo kunnen kopers, vrijblijvend, op termijn de volwaardige eigendom verwerven, zonder daar een verplichting van te maken. Tegelijk kunnen ze instappen in de eigenaarsmarkt, met een lagere eigen inbreng, waardoor ze anders waarschijnlijk uit de boot zouden vallen. Ook deze maatregel kan zorgen voor een verlaging van de druk op de private huurmarkt, door wie een huis wil kopen maximaal te kans te bieden dat te doen, zodat de huurwoningen beschikbaar blijven voor diegenen die daarvoor kiezen.

Hamsterhuur

CD&V is voorstander van bestaande formules zoals hamsterhuur. Daardoor kunnen gezinnen en alleenstaanden een woning huren, waarbij het betaalde huurgeld (gedeeltelijk) geldt als investering bij een latere aankoop van het pand. Dat biedt een oplossing voor kandidaat-eigenaars met onvoldoende startkapitaal en geeft bij aanvang zekerheid omtrent de eventueel latere aankoopprijs van de woonst.

Vlaamse Woninglening

Vlaams Belang wil een uitbreiding van de Vlaamse Woonlening, zodat meer mensen hun eigen woning kunnen realiseren.

CD&V stelt dat gezinnen en alleenstaanden met een bescheiden inkomen maximaal gebruik moeten kunnen maken van de Vlaamse Woonlening met een inkomensgerelateerde rentevoet. Er moet bijkomend worden geïnvesteerd in de administratieve teams van het Vlaams Woningfonds om de bereikbaarheid, klantgerichte dienstverlening en doorlooptijd van dossiers te verbeteren. In een aantal gevallen duurt het drie tot vier maanden voor een dossier volledig goedgekeurd en afgerond is. Die tijd hebben minder kapitaalkrachtige kandidaat-kopers niet. Zij vallen uit de boot wanneer verkopers kiezen voor een koper die geen of (een) minder opschortende voorwaarde(n) vooropstelt in het verkoopcompromis. Bovendien zorgt de vaak minder goede bereikbaarheid en communicatie voor onnodige stress bij kandidaat-kopers. Al die mogelijkheden zullen in symbiose met elkaar bestaan en vormen door hun specifieke doelgroep ook geen concurrentie voor elkaar. Finale doel is de eigen woning voor zoveel mogelijk Vlamingen mogelijk te maken.

N-VA wil de Vlaamse woonlening verder versterken.

19.2.9. Wonen in eigen streek

Vlaams Belang wil de uitbouw van een beleid 'wonen in eigen streek', zodat gezinnen in de eigen gemeente of streek een betaalbare woning kunnen verwerven.

19.2.10. Statuut 'samenwonende'

Voor *CD&V* moet het statuut 'samenwonende' hervormd worden, rekening houdend met de economische schaalvoordelen van samenhuizen maar zonder samenwonen te ontmoedigen. Het statuut moet worden aangepast in overeenstemming met nieuwe samenlevingsvormen zoals cohousing en zorgwonen.

20. Justitie

20.1 Positie van de minderjarige

Een kind zou volgens *CD&V* vanaf de leeftijd van twaalf jaar, al dan niet binnen het kader van een relatiebreuk, ook zelf vorderingen moeten kunnen instellen en zich daarbij waar nodig laten bijstaan door een eigen advocaat of eventueel een lasthebber ad hoc. De rechtsingang van het kind kan dan betrekking hebben op een vraag om gehoord te worden, de vraag om persoonlijk contact met een van de ouders of de grootouders te organiseren en eventueel zelfs op de organisatie van de een verblijfsregeling.

Volgens *Vooruit* hebben ook kinderen en jongeren recht op informatie op hun maat en aangepast aan hun maturiteit en ontwikkeling. De partij wil ervoor zorgen dat kinderen en jongeren altijd gehoord worden in rechtszaken die hen aanbelangen. Advocaten die minderjarigen bijstaan, moeten voor *Vooruit* verplicht een opleiding tot jeugdadvocaat gevolgd hebben.

20.2 Procedures in familierecht meer oplossingsgericht

Procedures in het familierecht moeten volgens *Open Vld* meer oplossingsgericht dan conflictgericht zijn. De rechten van het kind staan hierbij steeds centraal. De focus moet op de minderjarige liggen/focus op het horen van het kind.

21. Pensioenen

21.1 Pensioensplit

CD&V wil een pensioensplit invoeren, zodat de partner die zorgtaken op zich neemt niet afgestraft wordt. Mensen die dat niet wensen, kunnen ervoor kiezen om niet mee te stappen in dit systeem. De partij beschouwt het opnemen van zorg als zodanig waardevol in onze samenleving, dat ze zorgtaken opnemen, gelijkstelt aan werken voor de opbouw van pensioenrechten.

Vooruit stelt dat voor het huidige echtscheidingspensioen geen bijdragen worden betaald. De partij vindt het niet rechtvaardig dat het enkel geldt voor gehuwden. De partij vindt dit niet rechtvaardig. Het echtscheidingspensioen moet daarom evolueren “naar een eerlijke en automatische pensioensplit (van het wettelijk én het aanvullend pensioen) wanneer koppels uit elkaar gaan”.

N-VA wil dat partners de mogelijkheid hebben om vrijwillig bij huwelijkscontract een pensioensplit te voorzien.

21.2 Inkomensgarantie voor ouderen

Voor de kwetsbare alleenstaanden, dikwijls vrouwen (en die een equivalent aan een volledige loopbaan achter de rug hebben) voorziet *N-VA* dat een lager percentage (in plaats van de huidige negentig procent) van hun wettelijk pensioen in rekening wordt gebracht van de bestaansmiddelentest bij de inkomensgarantie voor ouderen. Met deze maatregel wil *N-VA* hen op een effectieve manier een hoger pensioeninkomen toekennen.

21.3 Overlevingspensioen

N-VA wil mensen die hun partner hebben verloren, meer vrijheid geven om aan de arbeidsmarkt te participeren. Het overlevingspensioen dat voor heel wat weduwen/weduwnaars een inactiviteitsval en armoedeval is, wordt vervangen door de

huidige regeling van de overgangsuitkering die genereuzer is en beperkt in tijd. Ook in kader van een echtscheiding voorziet de partij in een dergelijke overgangsuitkering.

Open Vld wil evolueren naar een eerlijkere berekening van het overlevingspensioen. Een overlevingspensioen kan in principe pas vanaf de pensioendatum, voordien hebben mensen recht op een overgangsuitkering. De partij wil de overgangsuitkering versterken en het overlevingspensioen en de overgangsuitkering uitbreiden naar wettelijk samenwonenden.

21.4 Minimumpensioen

Het huidige minimumpensioen voor een volledige loopbaan van 1.703,12 EUR netto, dat ook de index volgt, is voor *CD&V* het uitgangspunt. De partij wil dat dit minimumpensioen voor iedereen toegankelijk is en dat elke gewerkte (of gelijkgestelde) dag meetelt. De partij stelt echter vast dat ouders vaak maar deeltijds gaan werken om te zorgen voor hun gezin. Zij lopen het risico om geen recht te krijgen op een minimumpensioen, wat tot dramatische situaties kan leiden. Ook om die reden wil de partij bij de berekening van het minimumpensioen elke dag laten meetellen, zodat ook mensen die deeltijds werken een degelijk pensioen opbouwen.

21.5 Gelijkgestelde periodes

Voor *CD&V* draait het leven niet enkel om werken, maar ook om er zijn voor elkaar. Wie zorgt voor iemand anders, mag dus niet benadeeld worden. Daarom vindt de partij dat wie een periode niet werkt, toch verder pensioen moet kunnen opbouwen, met zogenaamde gelijkgestelde periodes. Ook op ziekte mogen mensen niet afgerekend worden bij de berekening van hun pensioen. Daarom rekent de partij ook ziekte tot gelijkgestelde periodes.

Vlaams Belang wil het behoud van moederschapsverlof als gelijkgestelde periode voor de pensioenen (zie 3.11).

N-VA stelt dat periodes van moederschapsrust en loopbaanonderbrekingen en verminderingen met zorgmotief worden gelijkgesteld met effectieve arbeidsprestaties (zie 3.11).

22. Overlijden

22.1 Palliatieve zorg

Groen wil meer investeren in palliatieve zorg.

CD&V wil inzetten op de uitrol en structurele ondersteuning van middle care-initiatieven voor palliatieve zorg. Daarom is er nood aan ‘middle care’-initiatieven: dat zijn zorgstructuren die beschikken over een multidisciplinair begeleidingsteam, waar patiënten verzorgd worden op holistische wijze en waar er aandacht is voor het onthaal en de steun van de familieleden en vrienden. Naast medische verzorging, moet er ruimte zijn voor psychologische en sociale ondersteuning door een multidisciplinair team en vrijwilligers opgeleid in de palliatieve zorg. Familie en vrienden zouden er 24 uur per dag welkom moeten zijn.

22.2 Euthanasie

Groen wil het recht op euthanasie uitbreiden voor personen met dementie en toegang tot euthanasie beter garanderen voor personen in een uitzichtloze medische situatie. De partij wil begeleide levensbeëindiging bespreekbaar maken, ook voor wie een stervenswens heeft zonder medische aanleiding.

Open Vld wil het recht op waardig sterven opnemen in de Grondwet. Iedereen heeft het recht om een medische handeling of behandeling te weigeren en daarvoor een wilsverklaring op te stellen die van kracht wordt nadat de verzoeker wilsonbekwaam is geworden. Iedereen heeft het recht om euthanasie te vragen en te verkrijgen binnen het wettelijk kader dat daarvoor beschikbaar is.

De partij wil dat de Euthanasiewet wordt uitgebreid naar personen met ‘verworven wilsonbekwaamheid’. Een wilsbekwaam persoon, die vandaag aan dementie lijdt, of andere vormen van verworven wilsonbekwaamheid, moet voorafgaand de mogelijkheid hebben om vrijwillig, weloverwogen en gedetailleerd die euthanasiewens op te tekenen in een

voorafgaande wilsverklaring. Daarin geeft de persoon zelf duidelijk aan op welk moment van de wilsonbekwame toestand de euthanasie uitgevoerd mag worden.

Open Vld wil euthanasie bij voltooid leven mogelijk maken. Er zijn mensen die hun leven als voltooid beschouwen. Ze zijn 'klaar zijn met leven', en hebben niet de wil om nog door te leven, ze zijn echter niet 'ongeneeslijk ziek' en voldoen niet aan de voorwaarden om euthanasie te krijgen. Ook deze mensen hebben recht op een waardig levenseinde.

Vooruit wil de mogelijkheden van de voorafgaande wilsverklaring uitbreiden tot alle vormen van wilsonbekwaamheid door hersenaandoeningen voor o.a. mensen met (jong)dementie. De partij wil de euthanasiewetgeving hervormen en wil proportionele sancties invoeren door een duidelijk verschil te maken tussen de grondvoorwaarden voor euthanasie en loutere procedureregels.

Voor *CD&V* moet er bekeken worden onder welke voorwaarden euthanasie bij vergevorderde dementie mogelijk is. De partij zal extra veiligheidskleppen voor euthanasie bij psychisch lijden inbouwen.

22.3 Levenseindebeslissingen bij pasgeborenen en oordeelsonbekwame minderjarigen

Open Vld wil artsen zekerheid bieden bij levenseindebeslissingen bij pasgeborenen en oordeelsonbekwame minderjarigen. Voor end-of-life decisions (ELD) bij kinderen die niet oordeelbekwaam zijn bestaat er in België geen regelgeving. In navolging van Nederland wil de partij een protocol dat artsen rechtszekerheid bezorgt bij levenseindebeslissingen bij ongeneeslijk zieke pasgeborenen en oordeelsonbekwame minderjarigen.

22.4 Erfbelasting

N-VA wil op langere termijn naar een volledige afschaffing van de erfbelasting. De partij engageert zich om in eerste instantie prioritair de tarieven in rechte lijn verder te laten dalen voor kleine erfenissen. Zij engageert zich tot een volledige vrijstelling voor de langstlevende echtgenoot of wettelijk samenwonende partner, en voor alle kinderen.

De tarieven zullen worden verlaagd en de grensbedragen zullen worden verhoogd voor alle erfgenamen van kinderloze alleenstaanden. Zo kunnen zij bijvoorbeeld ook hun petekind, broer of zus laten erven tegen de laagste tarieven.

De afhandeling van een erfenis zal eenvoudiger worden gemaakt voor erfgenamen. De grensbedragen zullen jaarlijks worden geïndexeerd met een vast percentage.

Open Vld wil “de belastingen op verdriet” verlagen. Onze economie groeit dankzij mensen die iets willen opbouwen, niet alleen voor zichzelf maar ook voor hun kinderen, voor volgende generaties. Als je erfenissen zwaar belast, dan neem je een van de meest fundamentele menselijke impulsen weg. De afschaffing van de erfbelastingen tussen partners en echtgenoten wordt als tussenstap volledig afgeschaft.

Daarnaast maakt de partij ook komaf onrechtvaardige verschillen in tarieven tussen de verschillende categorieën van erfgenamen.

De verschillen in tarieven zijn momenteel vooral voor singles nadelig. Schijven en tarieven worden voortaan altijd op de afzonderlijke erfdelen toegepast, niet op de globalisatie. De grensbedragen van de schijven worden ook jaarlijks geïndexeerd.

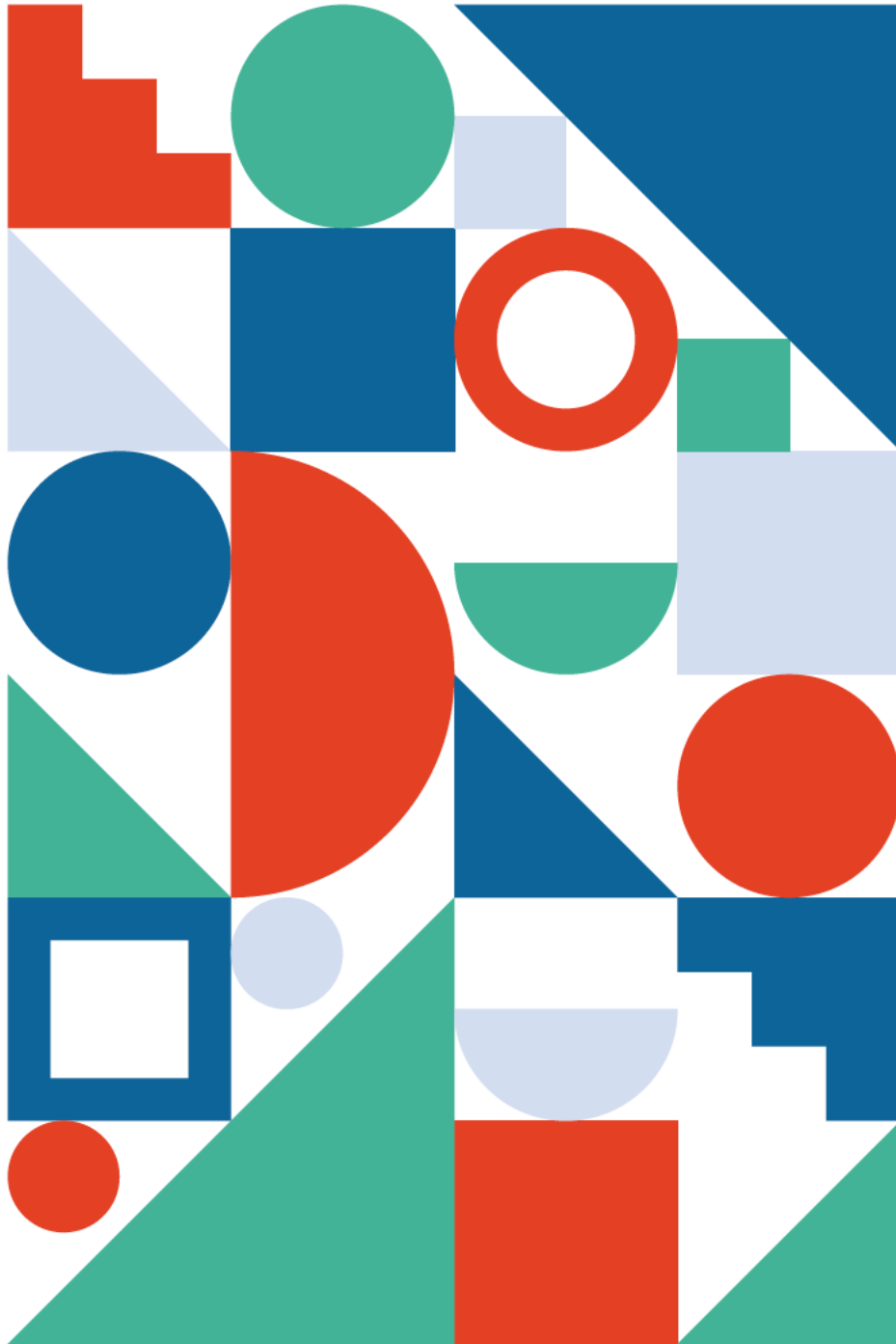
Open Vld vraagt de aanduiding van een ‘sociaal familielid’, dat op dezelfde manier wordt behandeld als een familielid in de eerste graad. Singles en vooral famielloze singles kunnen vandaag vaak niet genieten van voordelen en rechten die anderen wel krijgen. Veel van die voordelen en rechten worden immers gelinkt aan familie of een partner. Denk bijvoorbeeld aan zaken zoals zorgverlof, het erfrecht of de toegang tot informatie. Wanneer mensen zelf een sociaal familielid zouden kunnen aanduiden die behandeld wordt als een familielid in de eerste graad, kan die ongelijkheid weggewerkt worden. Verkrijgingen tussen de single en het sociaal familielid in de erfbelasting en schenkbelasting op dezelfde wijze belast moeten worden als de verkrijgingen in de rechte lijn. Het sociaal familielid kan een belangrijke zorgfunctie opnemen.

De partij stelt dat singles ook iets moeten kunnen nalaten zonder kapot belast te worden. In niet-rechte lijn gelden er “waanzinnige tarieven”, aldus de partij. De erfenis van een single die een heel leven heeft gewerkt en iets wil nalaten aan een vriend, wordt zeer zwaar belast. De partij wil komaf maken met de onrechtvaardige verschillen in tarieven tussen de verschillende categorieën van erfgenamen.

Met het oog op de samenhang binnen het gezin wil *CD&V* alle kinderen en kleinkinderen een gelijke behandeling geven. De partij stelt dan ook voor om stief- en zorgkleinkinderen gelijk te stellen met gewone kleinkinderen voor wat betreft de schenk- en erfbelasting.

In de visie van *CD&V* moet de vrijstelling voor roerende erfenissen dan ook verhoogd worden, zodat mensen die geen gezinswoning (meer) hebben, niet of minder belast worden wanneer hun partner overlijdt. Er moet een hogere vrijstelling komen van de erfbelasting voor de langstlevende partner.

CD&V pleit voor de herinvoering van de mogelijkheid van uitstel van betaling. De partij pleit ervoor om de belastingschalen van de erfbelasting elke vijf jaar te indexeren.

Kenniscentrum Gezinswetenschappen

Huart Hamoirlaan 136, 1030 Schaarbeek

facebook.com/gezinswetenschappen

twitter.com/gezinswetensch

kczinswetenschappen.odisee.be | odisee.be